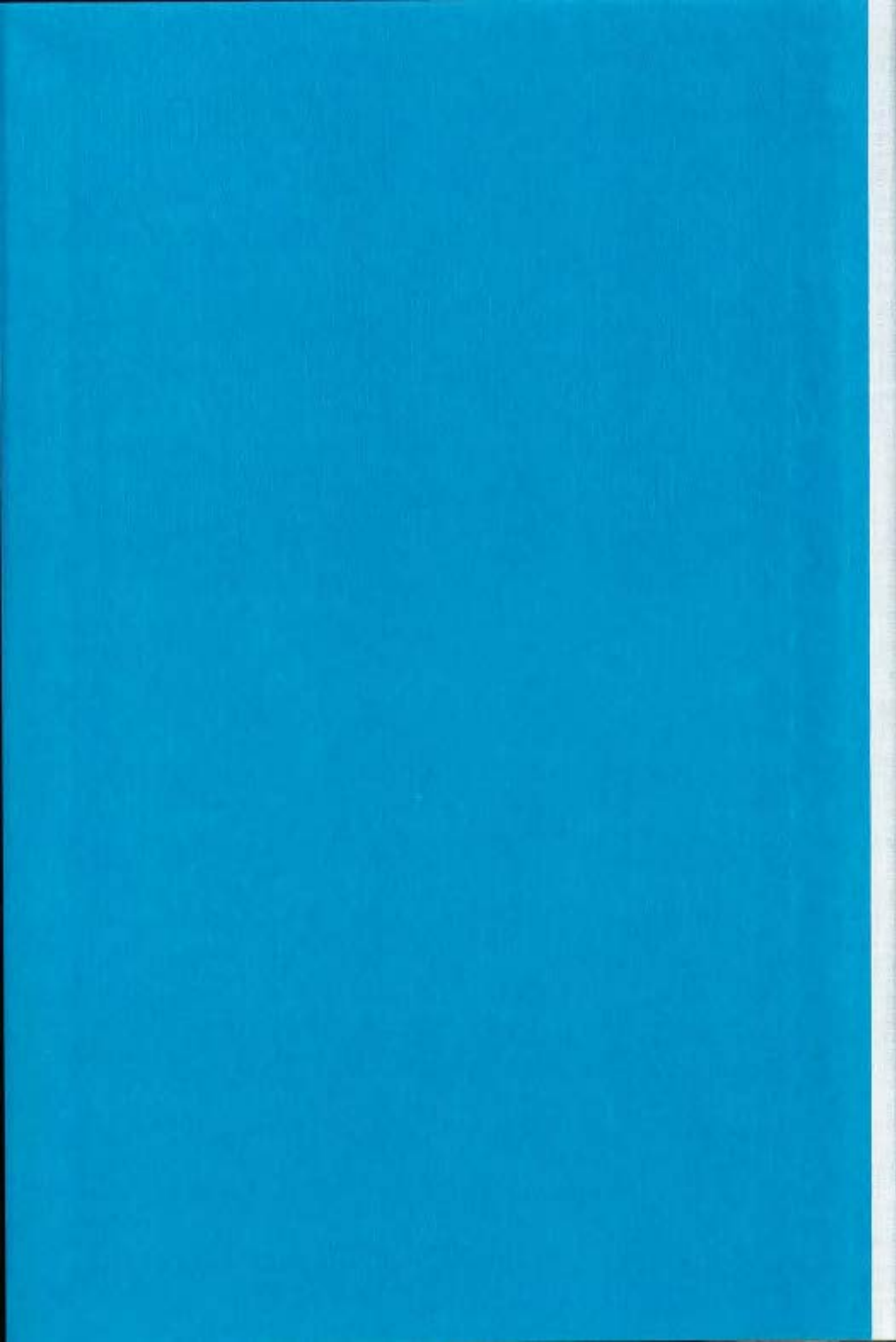

Lag om totalförsvarsplikt

SOU 1993:36

Delbetänkande av Utredningen om
författningsreglering av totalförsvarsplikten

Statens offentliga utredningar
1993:36
Försvarsdepartementet

Lag om totalförsvarsplikt

Delbetänkande av Utredningen om författnings-
reglering av totalförsvarsplikten
Stockholm 1993

SOU och Ds kan köpas från Allmänna Förlaget som ingår i C E Fritzes AB. Allmänna Förlaget ombesörjer också, på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningskontor, remissutsändningar av SOU och Ds.

Beställningsadress: Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Fax: 08-20 50 21
Telefon: 08-690 90 90

Till Statsrådet och chefen för Försvarsdepartementet

Regeringen bemyndigade den 27 maj 1992 (Dir. 1992:71) chefen för försvarsdepartementet att tillkalla en utredare med uppdrag att lämna förslag till författningsreglering med anledning av Pliktutredningens (Fö 1991:02) förslag till nytt pliktsystem för totalförsvarets personalförsörjning.

Till särskild utredare förordnades den 26 juni 1992 generaldirektören vid Statens haverikommission Olof Forssberg. Till experter att biträda utredningsmannen förordnades samma dag rättschefen Ann-Louise Eksborg och kanslirådet Björn Janson samt den 9 september 1992 översten Björn Andersson, numera översten Sven Hallberg, verksjuristen Key Hedström, byråchefen Arne Lindblom och byråchefen Kurt Wallin. Till sekreterare förordnades rådmannen Mats Orstadius. Sven Hallberg entledigades den 4 mars 1993. Som experter förordnades samma dag generalmajoren Ingvar Rittsél och avdelningsdirektören Hans Wehlin.

Arbetet har bedrivits under namnet Utredningen om författningsreglering av totalförsvarsplikten (UFT).

Fortlöpande kontakt har hållits med Pliktutredningen.

Experten Key Hedström har avgett ett särskilt yttrande.

Utredningen överlämnar nu sitt betänkande (SOU 1993:36) Lag om totalförsvarsplikt. Betänkandet innehåller förslag till lagar och förordningar om totalförsvarsplikten, frivillig grundutbildning för kvinnor och disciplinansvaret inom totalförsvaret.

Utredningen avser att i ett kommande betänkande lämna ytterligare förslag till följdförfattningar.

Stockholm i april 1993.

Olof Forssberg

/Mats Orstadius

Innehåll

<i>Sammanfattning</i>	9
<i>Författningsförslag</i>	13
1. Förslag till lag om totalförsvarsplikt	13
2. Förslag till lag om frivillig grundutbildning för kvinnor	40
3. Förslag till lag om disciplinansvar inom totalförsvaret	43
4. Förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74)	59
5. Förslag till lag om skydd för anställning m.m.	65
6. Förslag till lag om arbetsförmedlingstvång	66
7. Förslag till förordning om totalförsvarsplikt	68
8. Förslag till förordning om frivillig grundutbildning för kvinnor	85
9. Förslag till förordning om disciplinansvar inom totalförsvaret	88
10. Förslag till förordning om ändring i civilförsvarskungörelsen (1960:377)	100
1 <i>Uppdraget</i>	101
1.1 Direktiven	101
1.2 Arbetets bedrivande	103
1.3 Betänkandets uppläggnig	104

6		
2	<i>Några utgångspunkter</i>	105
2.1	Totalförsvarets personalverk	105
2.2	Försvarmakten	107
2.3	Det civila försvarets organisation	107
2.4	Bolagisering inom det civila försvaret	109
3	<i>Specialmotivering</i>	111
3.1	Lagen om totalförsvarsplikt	111
3.2	Lagen om frivillig grundutbildning för kvinnor	202
3.3	Lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret	207
3.4	Lagen om ändring i civilförsvarslagen (1960:74)	212
3.5	Lagen om skydd för anställning m.m.	213
3.6	Lagen om arbetsförmedlingstvång	215
	Särskilt yttrande av experten Key Hedström	217
	<i>Bilaga I Direktiv</i>	219

Förkortningar

FFS	Försvarets författningssamling
FöU	Försvarsutskottets betänkande
InsK	Kungörelsen (1969:379) om inskrivning och redovisning av värnpliktiga
prop.	Regeringens proposition
RF	1974 års regeringsform
rskr.	Riksdagens skrivelse
SFS	Svensk författningssamling
SOU	Statens offentliga utredningar
TjK	Kungörelsen (1969:380) om värnpliktigas tjänstgöring m.m.
ÖB	Överbefälhavaren

Sammanfattning

I betänkandet lägger vi fram ett förslag till författningsreglering av totalförsvarsplikten i enlighet med Pliktutredningens förslag i betänkandet (SOU 1992:139) Totalförsvarsplikt.

De bestämmelser om totalförsvarsplikten som kräver lagform har samlats i en lag om totalförsvarsplikt. Denna föreslås ersätta följande lagar och bestämmelser:

1. lagen (1939:727) om förbud mot uppsägning eller avskedande av arbetstagare med anledning av värnplikstjänstgöring m.m.
2. värnpliktslagen (1941:967).
3. bestämmelserna om allmän tjänsteplikt i allmänna tjänstepliktslagen (1959:83).
4. bestämmelserna i civilförsvarslagen (1960:74) om civilförsvarsplikt.
5. vissa bestämmelser i 5 kap. civilförsvarskungörelsen om inskrivning och tjänstgöring i civilförsvaret.
6. lagen (1966:413) om vapenfri tjänst.
7. lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m.m.
8. lagen (1984:272) om skyldighet för civilförsvarspliktiga att tjänstgöra utanför civilförsvaret.
9. bestämmelserna i 5 kap. 2 § lagen (1976:600) om offentlig anställning om tjänstgöringsskyldighet för arbetstagare hos staten.

Betänkandet innehåller vidare förslag till verkställighetsföreskrifter till lagen

om totalförsvarsplikt. Dessa har samlats i en förordning om totalförsvarsplikt. Förordningen ersätter de tillämpningsföreskrifter som i dag finns i följande författningar:

1. hämtningskungörelsen (1942:840).
2. kungörelsen (1942:841) med vissa föreskrifter angående efterspaning av värnpliktiga m.fl. för överlämnande av order eller andra meddelanden från militär myndighet.
3. kungörelsen (1959:147) om viss lots- och fyrstaten tillhörande personals skyldighet att fullgöra militärtjänstgöring.
4. 5 kap. civilförsvarskungörelsen (1960:377) om civilförsvarsplikten och inskrivning av personal.
5. allmänna tjänstepliktskungörelsen (1961:461).
6. kungörelsen (1966:414) med vissa bestämmelser om vapenfria tjänstepliktiga.
7. kungörelsen (1969:379) om inskrivning och redovisning av värnpliktiga.
8. kungörelsen (1969:380) om värnpliktigas tjänstgöring m. m.
9. uppskovskungörelsen (1973:939).
10. förordningen (1977:577) om grundutbildning och övning inom civilförsvaret.
11. förordningen (1977:1188) om ersättning till icke militära ledamöter i inskrivningsnämnd.
12. värnpliktsutbildningsförordningen (1980:1035).
13. förordningen (1981:642) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal m.m.

I sak innehåller våra författningsförslag ett antal förändringar i förhållande

till vad som gäller i dag. De viktigaste av dessa är följande:

- En gemensam övre åldersgräns införs för skyldigheten att tjänstgöra i det civila försvaret. Gränsen går vid utgången av det kalenderår när den som är totalförsvarspliktig fyller 70 år.
- Svenska män får vid mönstringen rekryteras direkt för tjänstgöring i det civila försvaret (s.k. direktrekrytering).
- Den som efter mönstring inte behöver fullgöra grundutbildning placeras i en utbildningsreserv för att senare eventuellt tas i anspråk för en kortare grundutbildning i det civila försvaret eller efter en beredskapshöjning grundutbildas i det militära eller civila försvaret.
- Skyldigheten att stå kvar i en utbildningsreserv upphör med utgången av det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller 30 år. Därefter kan han inte skrivas in för längre grundutbildning än 60 dagar.
- Den vapenfria tjänsten regleras inte längre som ett undantag från värnpliktstjänstgöring utan som ett av flera tjänstgöringsalternativ inom ramen för totalförsvarsplikten.
- Svenska kvinnor får efter en frivillig mönstring antas för tjänstgöring i samma befattningar som svenska män som har genomgått mönstring. En kvinna som har genomgått grundutbildning blir vid straffansvar skyldig att fullgöra repetitionsutbildning och att tjänstgöra under höjd beredskap.
- Det system för disciplinansvar som i dag gäller för krigsmän skall gälla

även för dem som tjänstgör i det civila försvaret.

I förhållande till den nuvarande värnpliktslagstiftningen innebär förslaget följande ändringar i sak:

- Bestämmelserna om beslutsfattandet vid inskrivning efter mönstring närmas till den praxis som i dag tillämpas vid värnpliktskontoren.
- Detaljregleringen av tjänstgöringstiderna och verksamhetens innehåll upphör.
- Grundutbildning som avbryts innan 40 tjänstgöringsdagar har fullgjorts får inte tillgodoräknas som fullgjord grundutbildning. Den som efter en sådan tid måste avbryta sin grundutbildning får inte på nytt inkallas till längre grundutbildning än 60 dagar.
- Särregleringen för sjömän och renskötande samer slopas.

Författningsförslag

1. Förslag till

Lag om totalförsvarsplikt

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Totalförsvarsplikten

1 § Totalförsvaret är en angelägenhet för hela befolkningen.

2 § Totalförsvarets personalförsörjning skall tryggas genom en totalförsvarsplikt som gäller för varje svensk medborgare från början av det kalenderår när han eller hon fyller sexton år till slutet av det kalenderår när han eller hon fyller sjuttio. Totalförsvarsplikten gäller också för var och en som utan att vara svensk medborgare är bosatt i Sverige.

3 § En totalförsvarspliktig är skyldig att

1. medverka vid utredning om sina personliga förhållanden,
2. tjänstgöra inom totalförsvaret i den omfattning som hans eller hennes kroppskrafter och hälsotillstånd tillåter och
3. iaktta de föreskrifter i övrigt som meddelas i denna lag.

4 § Tjänstgöring enligt 3 § 2 fullgörs som värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt.

Värnplikten och civilplikten omfattar grundutbildning, repetitionsutbildning,

beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring.

Den allmänna tjänsteplikten innebär att den som är totalförsvarspliktig under höjd beredskap skall tjänstgöra enligt bestämmelserna i 6 kap.

5 § Värnplikten skall fullgöras i Försvarsmakten och alltid inledas med grundutbildning.

Skyldigheten att fullgöra värnplikt omfattar endast män som är svenska medborgare och gäller från början av det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller nitton år till slutet av det kalenderår, när han fyller fyrtiosju år.

6 § Civilplikten skall fullgöras i verksamheter inom totalförsvaret som regeringen bestämmer.

Civilplikten får inte omfatta annan verksamhet som är förenad med egentliga stridsuppgifter än ordnings- eller bevakningsuppgifter. Den som i Försvarsmakten har avslutat grundutbildning enligt lagen (199x:xxx) om frivillig grundutbildning av kvinnor är dock skyldig att till slutet av det kalenderår när hon fyller fyrtiosju år såsom civilplikt fullgöra samma tjänstgöring som värnplikt.

7 § Ingen är skyldig att fullgöra värnplikt eller civilplikt utan att ha skrivits in för tjänstgöringen.

2 kap. Utredning om personliga förhållanden

1 § För att en totalförsvarspliktigs förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt skall kunna utredas och bedömas är han eller hon på begäran av

Totalförsvarets personalverk, en annan statlig myndighet som regeringen bestämmer, en kommun, ett landsting eller en kyrklig kommun skyldig att skriftligen, muntligen eller, om det behövs, vid en personlig inställelse lämna nödvändiga uppgifter om hälsotillstånd, utbildning, arbete och personliga förhållanden i övrigt.

2 § Varje svensk man som är totalförsvarspliktig är för utredning som avses i 1 § skyldig att vid Totalförsvarets personalverk genomgå mönstring, om det inte är uppenbart att han saknar förmåga att fullgöra värnplikt eller civilplikt.

Skyldigheten inträder det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller arton år eller, för den som förvärvar svenskt medborgarskap senare, från och med den dag när han blir svensk medborgare. Om det inte finns särskilda skäl, är ingen skyldig att genomgå mönstring efter det kalenderår, när han fyller tjugofyra år.

3 § Mönstringen skall ske i den totalförsvarspliktiges personliga närvaro. Den skall omfatta medicinska och psykologiska undersökningar samt annan utredning av hans personliga förhållanden.

4 § Kommuner, landsting och enskilda vårdinrättningar skall till Totalförsvarets personalverk lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs hälsotillstånd och personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt.

5 § En kallelse till personlig inställelse vid mönstring eller annan utredning som avses i 1 § skall utfärdas i god tid. Om den som kallas är förhindrad att inställa sig enligt kallelsen, skall han eller hon snarast anmäla det till den myndighet som har utfärdat kallelsen.

3 kap. Inskrivning m.m.

Inskrivning efter mönstring

1 § Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige har förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt, skall Totalförsvarets personalverk placera honom i en befattningsgrupp för chefer, för specialister eller för övriga samt skriva in honom för värnplikt, för civilplikt eller i en utbildningsreserv.

2 § För värnplikt och civilplikt skall det antal totalförsvarspliktiga skrivas in som i krig behövs i Försvarsmakten och det civila försvaret eller för Försvarsmaktens fredstida beredskap. Ur varje befattningsgrupp skall de som är bäst lämpade skrivas in för sådan tjänstgöring.

3 § Om resultatet av mönstringen visar att den totalförsvarspliktige saknar förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt, skall Totalförsvarets personalverk besluta att han inte är skyldig att fullgöra sådan tjänstgöring.

Inskrivning efter annan utredning

4 § Den som efter en annan utredning än mönstring bedöms lämplig för civilplikt får av Totalförsvarets personalverk skrivas in för sådan tjänstgöring, dock inte för civilplikt som omfattar längre grundutbildning än 60 dagar.

Gemensamma bestämmelser om inskrivning

5 § Om någon skrivs in för värnplikt eller för civilplikt som omfattar

grundutbildning, skall vid inskrivningen bestämmas

1. den befattning eller typ av befattning som han eller hon skall utbildas till,
2. de förband, skolor, myndigheter eller andra organisationer där grundutbildningen huvudsakligen skall fullgöras,
3. grundutbildningens längd och
4. om grundutbildningen skall pågå mer än 60 dagar, året och månaden när grundutbildningen är planerad att börja.

6 § Vid inskrivning för civilplikt som inte omfattar grundutbildning skall bestämmas den befattning som den som skrivs in skall upprätthålla.

7 § I den mån det kan ske skall vid inskrivningen hänsyn tas till önskemål från den som skrivs in.

8 § Av ett beslut om inskrivning skall framgå vad som har bestämts enligt 5 eller 6 §. Ett beslut om inskrivning i en utbildningsreserv skall innehålla uppgift om den totalförsvarspliktiges befattningsgrupp.

Den som genomgår mönstring skall därvid underrättas om beslut som avses i första stycket och i 3 §.

9 § Ett beslut enligt 1, 3 eller 4 § får ändras av Totalförsvarets personalverk. Om den som har skrivits in har påbörjat en grundutbildning, får beslutet också ändras av en myndighet som Personalverket bestämmer. Om det behövs för bedömningen, är den som är totalförsvarspliktig skyldig att genomgå förnyad mönstring eller annan utredning enligt 2 kap.

Om en ändring av beslut om inskrivning innebär att tiden för grundutbildningen blir längre än enligt det tidigare beslutet, krävs att den som beslutet

avser godkänner ändringen. Om inte annat följer av 10 §, skall detsamma gälla i fråga om ändring av ett beslut om inskrivning i en utbildningsreserv till inskrivning för värnplikt eller för civilplikt som omfattar en längre grundutbildning än 60 dagar.

10 § Om det behövs med hänsyn till Sveriges försvarsberedskap, får regeringen föreskriva att totalförsvarspliktiga som har skrivits in i en utbildningsreserv i stället skall skrivas in för värnplikt eller för civilplikt som omfattar en längre grundutbildning än 60 dagar.

11 § Inskrivningen i en utbildningsreserv upphör vid utgången av det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller trettio år.

Krigsplacering

12 § En totalförsvarspliktig som efter avslutad grundutbildning har förvärvat tillräckliga kunskaper och färdigheter för en krigsuppgift skall krigsplaceras i en befattning eller i en viss verksamhet som han eller hon är lämplig för. En totalförsvarspliktig som har skrivits in för civilplikt enligt 6 § skall krigsplaceras i den befattning som han eller hon skall upprätthålla.

13 § En totalförsvarspliktig som har genomgått en längre grundutbildning än 60 dagar skall krigsplaceras i den verksamhet där grundutbildningen fullgjordes, om det inte från totalförsvarets synpunkt är väsentligt bättre att han eller hon krigsplaceras i en annan verksamhet.

14 § Den som efter avslutad grundutbildning inte krigsplaceras får skrivas in för civilplikt utan grundutbildning eller med en grundutbildning som inte är

längre än 60 dagar.

15 § Beslut om krigsplacering fattas av Totalförsvarets personalverk på framställan av en kommun, en kyrklig kommun, ett landsting eller en statlig myndighet. Om en krigsplacering hävs, gäller 14 §.

Tjänstgöring utan vapen

16 § Om en totalförsvarspliktig kan antas ha en så allvarlig personlig övertygelse rörande bruk av vapen mot annan att övertygelsen är oförenlig med en tjänstgöring som är förenad med bruk av vapen, skall han eller hon efter ansökan få rätt att vara vapenfri.

17 § En ansökan om rätt att vara vapenfri skall vara skriftlig och innehålla en försäkran av sökanden att han eller hon har en sådan inställning till bruk av vapen mot annan som avses i 16 §.

18 § En ansökan som görs innan sökanden har skrivits in eller inom sex månader från den dag då han eller hon fick del av ett beslut om inskrivning skall bifallas utan ytterligare utredning, om det inte finns särskilda skäl att närmare pröva sökandens inställning till bruk av vapen mot annan.

19 § Om en ansökan görs senare än vad som sägs i 18 §, skall den även innehålla en redogörelse för de förhållanden som sökanden vill åberopa till stöd för sitt påstående att han eller hon har en sådan inställning till bruk av vapen mot annan som avses i 16 §.

20 § En ansökan får inte avslås utan att sökanden har fått tillfälle att lämna

uppgifter muntligt i ärendet.

21 § En totalförsvarspliktig som har fått rätt att vara vapenfri får inte skrivas in mot en befattning som är förenad med bruk av vapen eller mot sin vilja skrivas in i Försvarsmakten. Om en sådan inskrivning har skett, skall beslutet ändras.

22 § Ansökningar om rätt att vara vapenfri prövas av Totalförsvarets personalverk.

4 kap. Fullgörande av värnplikt och civilplikt

Grundutbildning

1 § Grundutbildningen för en totalförsvarspliktig som har skrivits in för värnplikt är lägst 220 och högst 615 dagar och för en totalförsvarspliktig som har skrivits in för civilplikt högst 300 dagar.

Den sammanlagda tiden för grundutbildning får inte för någon totalförsvarspliktig överstiga 615 dagar.

2 § Har den som skrivits in för värnplikt eller för civilplikt som omfattar en längre grundutbildning än 60 dagar inte kallats in till grundutbildningen före utgången av det kalenderår när han fyller tjugofyra år eller, i fall som avses i 3 kap. 10 §, före utgången av det kalenderår när han fyller trettio år, är han skyldig att fullgöra grundutbildningen endast om särskilda skäl föreligger.

3 § En totalförsvarspliktig som är medborgare även i en annan stat är inte

skyldig att fullgöra en längre grundutbildning än 60 dagar, om han antingen har fullgjort en motsvarande utbildning i den andra staten eller innan han har fyllt nitton år väljer att göra detta och den utbildningen till längd och effektivitet är minst likvärdig med den som krävs av honom i Sverige.

Repetitionsutbildning

4 § Repetitionsutbildningen får för varje totalförsvarspliktig omfatta sammanlagt högst 240 dagar fördelade på flera tjänstgöringstillfällen.

5 § En totalförsvarspliktig är under samma kalenderår skyldig att fullgöra repetitionsutbildning vid högst två tillfällen och med sammanlagt högst 34 dagar, om inte särskilda skäl föranleder annat.

Längsta tillåtna utbildningstid

6 § Den sammanlagda tiden för grundutbildning och repetitionsutbildning får inte för någon totalförsvarspliktig överstiga 700 dagar.

Krigstjänstgöring och beredskapstjänstgöring

7 § Totalförsvarspliktiga som har krigsplacerats enligt denna lag är skyldiga att fullgöra krigstjänstgöring under höjd beredskap.

8 § Om det i annat fall än som avses i 7 § behövs för Sveriges försvarsberedskap, får regeringen besluta att totalförsvarspliktiga som har krigsplacerats enligt denna lag skall fullgöra beredskapstjänstgöring.

Beredskapstjänstgöring får för varje totalförsvarspliktig omfatta högst 180

dagar fördelade på ett eller flera tjänstgöringstillfällen.

9 § Regeringen skall för varje tillfälle besluta hur många totalförsvarspliktiga som skall kallas in till krigstjänstgöring eller beredskapstjänstgöring.

Regeringen beslutar när beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring skall upphöra.

5 kap. Gemensamma bestämmelser för värnplikten och civilplikten

Skyldigheter under tjänstgöringen

1 § Den som fullgör värnplikt eller civilplikt är skyldig att i den mån verksamheten kräver det tåla inskränkningar såväl i sin frihet att förflytta sig inom landet och att lämna detta som i sin personliga frihet i övrigt.

Den som fullgör värnplikt eller civilplikt är också skyldig att genomgå den medicinska och psykologiska undersökning som krävs för att utreda och bedöma hans eller hennes förutsättningar att tjänstgöra inom totalförsvaret.

2 § Den som fullgör värnplikt eller civilplikt skall lyda en förmans eller annan chefs order, om det inte är uppenbart att ordern inte angår tjänsten. Den som fullgör värnplikt eller civilplikt skall även i övrigt rätta sig efter de tjänstgöringsföreskrifter som gäller.

Utbildningen

3 § Grundutbildningen skall ge de kunskaper och färdigheter som krigsuppgiften kräver.

Repetitionsutbildningen skall vidmakthålla och utveckla skickligheten för krigsuppgiften.

I grundutbildningen och repetitionsutbildningen ingår även uppgifter som syftar till att upprätthålla Sveriges försvarsberedskap.

4 § Grundutbildningens längd skall bestämmas särskilt för varje befattning eller typ av befattning.

Grundutbildningen skall genomföras i en följd, om inte det för vissa befattningar finns särskilda skäl att genomföra den i omgångar.

5 § Repetitionsutbildningens omfattning för varje totalförsvarspliktig skall bestämmas av krigsuppgiften och behovet att öva det förband eller den verksamhet där han eller hon är krigsplacerad.

Inkallelse

6 § Inkallelser till tjänstgöring skall göras av Totalförsvarets personalverk, om inte regeringen föreskriver annat.

Inkallelser till grundutbildning eller repetitionsutbildning skall sändas ut i god tid, om inte särskilda skäl föranleder något annat. Detsamma gäller för en återkallelse av inkallelsen.

7 § En totalförsvarspliktig skall inställa sig till tjänstgöring enligt inkallelsen. Hinder att inställa sig, skall snarast anmälas till Totalförsvarets personalverk.

Uppskov

8 § En totalförsvarspliktig får efter ansökan beviljas uppskov med grundut-

bildning eller repetitionsutbildning som han eller hon kallats in till, om

1. tjänstgöringen medför avsevärda svårigheter med avseende på sökandens studier eller arbete eller i övrigt för sökanden själv eller någon nära anhörig till honom eller henne eller

2. sökandens fysiska eller psykiska prestationsförmåga är tillfälligt så nedsatt att det kan antas att tjänstgöringen inte kan fullgöras.

Uppskov enligt första stycket får beslutas för högst ett år i sänder.

9 § Föranleder inte särskilda skäl något annat, skall en totalförsvarspliktig som har ansökt om rätt att vara vapenfri beviljas uppskov med grundutbildning eller repetitionsutbildning som han eller hon kallats in till, om tjänstgöringen är förenad med bruk av vapen. Uppskovet skall beviljas till dess ansökningen har prövats slutligt.

Om uppskov vägras, får den som fullgör tjänstgöringen inte åläggas att bruka vapen eller att bära vapen eller ammunition innan ansökningen har prövats slutligt.

10 § Ärenden om uppskov prövas av Totalförsvarets personalverk.

11 § Den som har uppdrag som riksdagsledamot, som ersättare för riksdagsledamot eller som statsråd har utan särskilt beslut uppskov med värnplikt och civilplikt så länge uppdraget varar. Detsamma gäller den som har uppdrag i en internationell organisation och på grund av en överenskommelse som Sverige har slutit med en främmande stat inte skall eller bör tjänstgöra i totalförsvaret under tid när uppdraget varar.

Avbrott

12 § Grundutbildning eller repetitionsutbildning skall avbrytas,

1. om den som fullgör tjänstgöringen har varit frånvarande från tjänsten under så lång tid att utbildningsmålet inte kommer att nås eller
2. om den som fullgör tjänstgöringen på grund av tillfälligt nedsatt fysisk eller psykisk prestationsförmåga kan antas komma att vara frånvarande från tjänsten under så lång tid att utbildningsmålet inte kommer att nås.

13 § Värnplikt eller civilplikt skall avbrytas

1. om tjänstgöringen är förenad med bruk av vapen och den som fullgör tjänstgöringen ansöker om rätt att vara vapenfri och det inte finns särskilda skäl för att tjänstgöringen skall fortsätta i avvaktan på att ansökningen har prövats slutligt eller
2. om den som fullgör tjänstgöringen vägrar eller underlåter att fullgöra sina skyldigheter under tjänstgöringen och det kan antas att han eller hon inte heller i fortsättningen kommer att fullgöra dessa skyldigheter.

Om tjänstgöringen fortsätter för en totalförsvarspliktig som avses i första stycket 1, gäller bestämmelsen i 9 § andra stycket.

14 § Efter ansökan från den som fullgör värnplikt eller civilplikt skall grundutbildning eller repetitionsutbildning avbrytas i fall som avses i 8 § första stycket 1.

15 § Ärenden om avbrott skall prövas av Totalförsvarets personalverk eller efter Personalverkets bestämmande av en annan statlig myndighet, en kommun, ett landsting eller en kyrklig kommun.

16 § Regeringen får besluta att grundutbildningen skall avbrytas, om utbildningsorganisationens resurser måste tas i anspråk för att höja Sveriges försvarsberedskap.

Tillgodoräknande av tjänstgöringstid

17 § Om en grundutbildning avbryts sedan 40 tjänstgöringsdagar har fullgjorts, får den som fullgjort tjänstgöringen tillgodoräkna sig tiden före avbrottet dock inte tjänstgöringsdagar under vilka han eller hon har varit frånvarande. Om det enda skälet till avbrottet är frånvaro på grund av sjukdom eller skada, behöver grundutbildningen inte fullföljas. Om den som fullgjort tjänstgöringen begär det, skall han eller hon dock på nytt inkallas till grundutbildning. I sådant fall skall Totalförsvarets personalverk bestämma i vilken utsträckning utbildningstiden före avbrottet skall tillgodoräknas.

Avbryts utbildningen i annat fall än som avses i första stycket, får ingen tjänstgöringstid tillgodoräknas.

18 § En totalförsvarspliktig får inte tillgodoräkna sig tjänstgöring som avses i 9 § andra stycket eller 13 § andra stycket som fullgjord tjänstgöring.

Bemyndiganden

19 § Regeringen eller en myndighet som regeringen bestämmer får överlämna till bolag, föreningar, samfälligheter eller andra enskilda att besluta om ledighet och förmåner för totalförsvarspliktiga som fullgör civilplikt hos dem.

6 kap. Den allmänna tjänsteplikten

1 § När det råder höjd beredskap får regeringen förordna om allmän tjänsteplikt, om det behövs för att verksamhet som är av särskild vikt för totalförsvaret skall kunna upprätthållas. Förordnandet kan avse en viss del av landet eller en viss verksamhet.

2 § Allmän tjänsteplikt fullgörs genom att den som är totalförsvarspliktig

1. kvarstår i sin anställning eller fullföljer ett uppdrag,
2. tjänstgör enligt avtal om frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret eller
3. utför arbete som anvisas honom eller henne av en myndighet som regeringen bestämmer.

Arbete enligt första stycket 3 får inte utan att den som tjänstgör samtycker till det vara förenat med bruk av vapen mot annan.

3 § Regeringen eller en myndighet som regeringen bestämmer skall besluta

1. hos vilka arbetsgivare och uppdragsgivare som allmän tjänsteplikt skall fullgöras och
2. vilka arbetstagare och uppdragstagare som skall omfattas av allmän tjänsteplikt.

4 § En totalförsvarspliktig som omfattas av ett beslut enligt 3 § skall få del av detta genom anslag på arbetsplatsen eller på annat lämpligt sätt.

5 § Arbetsgivare, uppdragsgivare, arbetstagare och uppdragstagare är skyldiga att till regeringen eller en myndighet som avses i 3 § lämna upplysningar om förhållanden som är av betydelse för tillämpningen av bestämmelserna om allmän tjänsteplikt enligt 2 § första stycket 1.

6 § Regeringen eller en myndighet som regeringen bestämmer får medge undantag från den allmänna tjänsteplikten.

7 kap. Allmänna skyldigheter

1 § En totalförsvarspliktig är skyldig att

1. se till att han eller hon inom rimlig tid kan nås av postförsändelser från Totalförsvarets personalverk,
2. efter uppmaning bekräfta mottagandet av kallelser till utredning, inkallelser till tjänstgöring och beslut om krigsplacering och ta del av innehållet i sådana handlingar samt
3. ta emot, väl förvara och efter uppmaning återlämna handlingar och utrustning som rör tjänstgöring inom totalförsvaret.

8 kap. Förmåner

1 § En totalförsvarspliktig har vid inställelse för mönstring eller annan utredning och när han eller hon fullgör värnplikt eller civilplikt rätt till

1. reseförmåner,
2. fri förplägnad,
3. fri inkvartering,
4. fri hälso- och sjukvård,
5. fri grupplivförsäkring samt
6. begravningshjälp.

Den som fullgör värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt enligt 6 kap.

2 § 2 har även rätt till

1. fri utrustning,
2. dagersättning eller dagpenning,
3. uttryckningsbidrag efter viss grundutbildning,
4. familjebidrag samt
5. vid beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring fälttraktamente och särskild ersättning för tjänstgöring i viss befattning.

2 § Bestämmelser om rätt till ersättning för personskada finns i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m.

3 § En totalförsvarspliktig som fullgör allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § 3 har rätt till samma förmåner och arbetsvillkor i övrigt som på grund av avtal eller annars gäller för liknande arbete.

Om villkoren inte kan bestämmas med stöd av första stycket, skall de fastställas till vad som är skäligt med hänsyn till arbetets art och omfattning samt omständigheterna i övrigt.

4 § En totalförsvarspliktig som inte har erhållit lön eller annan förmån på grund av fullgjord allmän tjänsteplikt har rätt att efter ansökan och mot överlåtelse av sin fordran till staten av allmänna medel få ersättning med det obetalda beloppet. Om inte särskilda skäl föreligger, får sådan ersättning inte utgå för fordran som har förfallit till betalning mer än tre månader innan ansökan om ersättning gjordes.

5 § En totalförsvarspliktig, som enligt 6 kap. 2 § 3 är skyldig att fullgöra allmän tjänsteplikt på annan ort än den där han eller hon är bosatt, har rätt till reseförmåner och ersättning för flyttning eller ökade levnadskostnader till

följd av dubbel bosättning.

9 kap. Skydd för anställning m.m.

1 § Ingen arbetstagare får sägas upp eller avskedas på grund av att han eller hon fullgör sina skyldigheter enligt denna lag.

Om den som fullgör sina skyldigheter enligt denna lag hindras att utföra ett arbete som han eller hon har åtagit sig, får detta inte åberopas mot honom eller henne som grund för skadestånd eller liknande anspråk.

2 § Bestämmelser om anställning för viss tid inför värnplikt eller civilplikt finns i 5 § lagen (1982:80) om anställningsskydd.

3 § En arbetstagare som vill återinträda i arbete efter att ha fullgjort värnplikt eller civilplikt är skyldig att på förfrågan underrätta arbetsgivaren om detta före tjänstgöringens början.

4 § En arbetstagare, som har kallats in till värnplikt eller civilplikt, bör genast lämna arbetsgivaren meddelande om tidpunkten för tjänstgöringens början och om hur länge den beräknas vara. Detsamma skall gälla för en arbetstagare som har underrättats om att han eller hon skall fullgöra allmän tjänstplikt hos någon annan än arbetsgivaren.

En arbetstagare bör i god tid lämna arbetsgivaren meddelande om den dag, när han eller hon kan återinträda i arbetet. Om tjänstgöringen enligt denna lag har pågått i mer än tre månader, är arbetsgivaren inte skyldig att låta arbetstagaren återinträda i arbetet tidigare än två veckor från den dag när arbetsgivaren mottog ett sådant meddelande eller arbetstagaren utan föregående

meddelande inställer sig hos arbetsgivaren.

5 § En arbetstagares förmåner i anställningen och arbetsförhållanden i övrigt får inte i vidare mån än som följer av uppehållet i arbetet försämrats med anledning av att han eller hon fullgör sina skyldigheter enligt denna lag.

6 § Om uppsägning eller avskedande sker i strid mot bestämmelserna i detta kapitel, skall åtgärden förklaras ogiltig på yrkande av arbetstagaren. Beträffande tvist om giltigheten av uppsägning eller avskedande skall 34, 35, 37, 40, 42 och 43 §§ lagen (1982:80) om anställningsskydd gälla.

7 § En arbetsgivare som bryter mot bestämmelserna i detta kapitel skall betala skadestånd för den förlust som uppkommer och för den kränkning som har skett. Därvid skall 38 § andra och tredje styckena samt 41 och 42 §§ lagen (1982:80) om anställningsskydd gälla.

8 § Mål om tillämpning av bestämmelserna i detta kapitel handläggs enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister.

I mål som avses i första stycket gäller 43 § andra stycket lagen (1982:80) om anställningsskydd.

9 § Avtal som innebär att en arbetstagares rättigheter enligt detta kapitel inskränks är ogiltigt i den delen.

10 kap. Straff m.m.

Straff

1 § En totalförsvarspliktig som utan giltigt skäl uteblir från en mönstring eller annan utredning enligt 2 kap. 1 § till vilken han eller hon har kallats att personligen inställa sig döms till penningböter.

2 § En totalförsvarspliktig som av oaktsamhet underlåter att inställa sig för värnplikt eller civilplikt till vilken han eller hon har inkallats döms till böter.

3 § En totalförsvarspliktig som olovligen avviker eller i annat fall än som avses i 2 § uteblir från värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt, vägrar eller underlåter att lyda en förmans eller annan chefs order eller på annat sätt åsidosätter vad som åligger honom eller henne under tjänstgöringen, döms, om gärningen är ägnad att medföra avsevärt men för utbildningen eller tjänsten i övrigt för *brott mot totalförsvarsplikten* till böter eller fängelse i högst ett år.

Ansvar enligt första stycket inträder inte, om straff för gärningen är föreskrivet i 21 kap. brottsbalken.

4 § Begås ett brott enligt 3 § första stycket under höjd beredskap och medför det särskilt men för totalförsvaret eller är det annars är att anse som grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst fyra år.

5 § En totalförsvarspliktig, en arbetsgivare eller en uppdragsgivare som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift när han eller hon fullgör sin uppgiftsskyldighet enligt 2 kap. 1 § eller 6 kap. 5 § döms till

böter.

Hämtning

6 § Om en totalförsvarspliktig har kallats till mönstring eller personlig inställelse vid en annan utredning enligt 2 kap. 1 §, inkallats till värnplikt eller civilplikt eller ålagts att fullgöra allmän tjänsteplikt men utan giltigt skäl uteblir, får Totalförsvarets personalverk eller en myndighet som Personalverket bestämmer besluta att han eller hon på egen bekostnad skall hämtas genom polismyndighetens försorg.

Vite

7 § Totalförsvarets personalverk får vid vite förelägga

1. en totalförsvarspliktig att till Totalförsvarets personalverk eller en myndighet som regeringen eller Personalverket bestämmer skriftligen lämna uppgifter som avses i 2 kap. 1 §,
2. en arbetsgivare, uppdragsgivare, arbetstagare och uppdragstagare att till en myndighet som avses i 6 kap. 3 § lämna upplysningar som avses i 6 kap. 5 § samt
3. en totalförsvarspliktig att fullgöra sina skyldigheter enligt 7 kap. 1 § 3.

Giltigt skäl

8 § En totalförsvarspliktig har giltigt skäl att inte fullgöra en skyldighet enligt denna lag, om han eller hon har hindrats att fullgöra den på grund av avbrott i allmänna samfärdseln eller sjukdom eller annan omständighet, som han eller hon inte bort förutse.

Särskild bestämmelse

9 § Totalförsvarets personalverk får besluta att en totalförsvarspliktig tills vidare inte skall kallas till mönstring eller inkallas till värnplikt eller civilplikt, om han eller hon

1. genom dom som vunnit laga kraft har dömts för brott mot totalförsvarsplikten till fängelse och det kan antas att han eller hon inte kommer att fullgöra den värnplikt eller civilplikt som inskrivningen avser,

2. med hänvisning till sin anslutning till religiöst samfund som regeringen bestämmer förklarar att han eller hon inte kommer att fullgöra vare sig värnplikt eller civilplikt.

11 kap. Förnyad prövning och överklagande*Förnyad prövning*

1 § Vid Totalförsvarets personalverk skall finnas en eller flera inskrivningsnämnder för att genomföra förnyad prövning av vissa beslut av Personalverket.

Inskrivningsnämnden består av en ordförande, som utses av Personalverket och valda ledamöter till det antal som regeringen föreskriver. För varje landsting eller kommun som hör till inskrivningsnämndens verksamhetsområde skall minst en ledamot väljas. De valda ledamöterna utses för tre år av de landsting och kommuner som skall vara företrädare i nämnden. För ordföranden och de valda ledamöterna skall finnas ersättare. Dessa utses på samma sätt som de ordinarie ledamöterna.

2 § Totalförsvarets personalverks beslut enligt 3 kap. 1 och 3 §§ skall prövas på nytt av en inskrivningsnämnd, om det begärs av den som beslutet avser och begäran inte tillgodoses genom beslut av en tjänsteman vid Personalverket.

Vid prövning av ärenden enligt först stycket är inskrivningsnämnden beslutför, när ordföranden och minst två andra ledamöter är närvarande.

3 § En begäran om förnyad prövning skall vara skriftlig och ha kommit in till Totalförsvarets personalverk inom tre veckor från den dag då den som beslutet avser fick del av detta. I begäran skall anges den ändring som önskas och skälen för ändringen.

Överklagande

4 § Endast följande beslut enligt denna lag får överklagas:

1. Inskrivningsnämndens beslut.
2. Beslut om inskrivning enligt 3 kap. 4 §.
3. Beslut i ärenden om ändring av ett inskrivningsbeslut.
4. Beslut i ärenden om rätt att vara vapenfri.
5. Beslut i ärenden om uppskov.
6. Beslut i ärenden om avbrott i utbildningen enligt 5 kap. 12 - 14 §§ och om tillgodoräknande av tjänstgöring enligt 5 kap. 17 §.

Överklagandet skall göras hos Totalförsvarets tjänstepliktsnämnd.

5 § Inskrivningsnämndens beslut får inte omprövas enligt förvaltningslagen (1986:223).

6 § Ett beslut av Totalförsvarets tjänstepliktsnämnd får inte överklagas.

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den .

Genom lagen upphävs

1. lagen (1939:727) om förbud mot uppsägning eller avskedande av arbetstagare med anledning av värnpliktsjämsgöring m.m.
2. värnpliktslagen (1941:967),
3. allmänna tjänstepliktslagen (1959:83),
4. lagen (1966:413) om vapenfri tjänst,
5. lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m.m. och
6. lagen (1984:272) om skyldighet för civilförsvarspliktiga att tjänstgöra utanför civilförsvaret.

Övergångsbestämmelser till 3 kap.

1. Den som före lagens ikraftträdande har genomgått en inskrivningsprövning enligt värnpliktslagen (1941:967) skall anses ha genomgått mönstring enligt den nya lagen.
2. Den som vid lagens ikraftträdande har tagits ut för värnpliktsutbildning enligt 27 § 1 mom. värnpliktslagen (1941:967) skall anses ha skrivits in för värnplikt enligt den nya lagen.
3. Den som vid lagens ikraftträdande har tagits ut till en utbildningsreserv enligt 4 a § värnpliktslagen (1941:967) skall anses ha skrivits in i en utbildningsreserv enligt den nya lagen.
4. En totalförsvarsplikt som vid lagens ikraftträdande genom inskrivning

enligt 17 § civilförsvarslagen (1960:74) uttagits till att fullgöra civilförsvarstjänstgöring skall anses ha skrivits in för civilplikt enligt den nya lagen. Detsamma skall gälla för en totalförsvarspliktig som registrerats enligt 2 § förordningen (1981:642) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m.m.

5. Totalförsvarets personalverk får i en utbildningsreserv skriva in totalförsvarspliktiga som vid lagens ikraftträdande har fått tillstånd till vapenfri tjänst men då inte påbörjat grundutbildning. Inskrivningen skall förenas med en anteckning om rätt för den totalförsvarspliktige att vara vapenfri.

6. Krigsplacering av en totalförsvarspliktig som har beslutats före lagens ikraftträdande skall vid tillämpningen av den nya lagen anses som en krigsplacering enligt 3 kap. 12 § den nya lagen.

Övergångsbestämmelser till 4 och 5 kap.

7. Tjänstgöring som en totalförsvarspliktig har fullgjort enligt värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, civilförsvarslagen (1960:74) eller lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m.m. skall tillgodoräknas honom eller henne som fullgjord värnplikt eller civilplikt med samma antal dagar enligt lagen om totalförsvarsplikt. Därvid skall

a) grundutbildning enligt 27 § 1 mom. A värnpliktslagen samt utbildning enligt 12 § 2 mom. andra stycket civilförsvarslagen och 6 § lagen om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m.m. motsvara grundutbildning enligt 4 kap. 1 § den nya lagen.

b) övningar enligt 27 § 1 mom. B och C värnpliktslagen, 12 § 2 mom. tredje stycket civilförsvarslagen och 6 § lagen om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m.m. motsvara repetitionsutbildning enligt 4 kap. 4 § den nya lagen samt

c) beredskapsövning enligt 27 § 2 mom. värnpliktslagen och 12 § 1 mom. andra stycket civilförsvarslagen motsvara beredskapstjänstgöring enligt 4 kap. 8 § den nya lagen.

8. Äldre bestämmelser om tjänstgöringsskyldighet gäller för dem som vid lagens ikraftträdande har påbörjat utbildning enligt värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, civilförsvarslagen (1960:74) och lagen (1981:292) om hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m.m.

9. För tjänstgöring som påbörjas efter lagens ikraftträdande på grund av inkallelse som utfärdats före ikraftträdandet skall den nya lagen gälla. Därvid skall vad som föreskrivs i punkt 7 a) - c) tillämpas.

Övergångsbestämmelser till 10 kap.

10. Vid tillämpningen av bestämmelsen i 10 kap. 9 § 1 skall den som före den 1 juni 1987 har dömts till fängelse för lydnadsbrott eller rymning eller därefter för värnpliktsbrott likställas med den som har dömts till samma straff för brott mot totalförsvarsplikten.

11. Beslut som regeringen eller Värnpliktsverket före ikraftträdandet har meddelat att tills vidare eller för viss tid inte inkalla en värnpliktig till värnpliktstjänstgöring, skall anses som beslut enligt 10 kap. 9 §.

Övergångsbestämmelser till 11 kap.

12. Äldre bestämmelser skall tillämpas vid överklagande av beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

Övrigt

13. Om det i en lag eller annan författning förekommer hänvisning till en föreskrift som har ersatts genom en bestämmelse i denna lag, skall hänvis-

ningen i stället avse den nya bestämmelsen.

2. Förslag till

Lag om frivillig grundutbildning för kvinnor

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelse

1 § Kvinnor som vill få anställning som officerare skall genomgå grundutbildning vid Försvarsmakten enligt denna lag. Regeringen bestämmer vilka villkor i övrigt som skall gälla för att få anställningen.

Även kvinnor som under höjd beredskap vill tjänstgöra i sådana befattningar inom totalförsvaret som kräver längre grundutbildning än 60 dagar skall genomgå grundutbildning enligt denna lag.

Utbildningen

2 § Grundutbildningen skall fullgöras vid Försvarsmakten eller i verksamhet enligt 1 kap. 6 § första stycket lagen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt. Den skall till längd och innehåll motsvara den grundutbildning som en jämförbar kategori totalförsvarspliktiga fullgör enligt lagen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt.

3 § Antagning till grundutbildning sker efter ansökan och en särskild antagningsprövning som skall motsvara mönstring enligt 2 kap. 2 - 3 §§ lagen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt.

En kvinna skall antas till grundutbildning, om hon är lika lämpad att

genomgå denna som de män vilka enligt 3 kap. lagen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt skrivs in för värnplikt eller för civilplikt med en grundutbildning som överstiger 60 dagar.

Tjänstgöringsskyldighet m.m.

4 § En kvinna som har antagits till grundutbildningen är skyldig att efter inkallelse inställa sig till utbildningen och fullgöra denna i enlighet med meddelade föreskrifter. Hon får inte avbryta utbildningen förrän hon har meddelat sin vilja att göra detta till den myndighet som regeringen bestämmer.

5 § I fråga om giltigt skäl för utevaro från tjänstgöringen skall 10 kap. 8 § lagen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt tillämpas.

6 § Sedan en kvinna har antagits till grundutbildningen skall 5 kap. 2 och 8 §§, 7 kap. 1 § samt 10 kap. 7 § lagen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt gälla för henne.

7 § En kvinna som har avslutat grundutbildning enligt denna lag vid Försvarsmakten får skrivas in för civilplikt med skyldighet att tjänstgöra i stridande befattningar inom totalförsvaret.

Skiljande från utbildningen

8 § Från grundutbildningen skall den skiljas som

1. visar sig olämplig för fortsatt utbildning till den befattning eller typ av befattning som hon har antagits till, eller
2. på grund av sjukdom eller av annan anledning är frånvarande från

utbildningen i sådan utsträckning att hon inte kan tillgodogöra sig denna.

Förmåner

9 § En kvinna har under grundutbildningen och i samband med antagningsprövningen rätt till samma förmåner som totalförsvarspliktiga har enligt lagen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt.

Bestämmelser om rätt till ersättning för personskada finns i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m.

Bemyndigande

10 § Regeringen får föreskriva att en bestämmelse i denna lag skall tillämpas också på annan föreskriven utbildning som en kvinna genomgår för att kunna få anställning som officer vid Försvarsmakten.

Denna lag träder i kraft den, då lagen (1980:1021) om militär grundutbildning för kvinnor skall upphöra att gälla. I fråga om grundutbildning som påbörjats före ikraftträdandet gäller den äldre lagen.

3. Förslag till

Lag om disciplinansvar inom totalförsvaret

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelse

1 § Denna lag är tillämplig på följande personal:

1. totalförsvarspliktiga under den tid då de är skyldiga att fullgöra värnplikt eller civilplikt enligt lagen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt,
2. kvinnor som genomgår utbildning enligt lagen (199x:xxx) om frivillig grundutbildning för kvinnor,
3. de som genomgår utbildning för att få militär anställning vid Försvarsmakten,
4. hemvärnsmän under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,
5. de som genom krigsfrivilligavtal eller annat avtal åtagit sig att tjänstgöra frivilligt i befattningar i Försvarsmaktens krigsorganisation, under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga,
6. anställda i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten, när de tjänstgör utomlands.

2 § Är Sverige i krig, gäller lagen även för följande personal:

1. alla som är tjänstgöringsskyldiga vid Försvarsmakten,
2. polismän som utan att vara tjänstgöringsskyldiga vid Försvarsmakten är skyldiga att delta i Sveriges försvar,
3. skyddsvakter och skyddsområdesvakter som förordnats med stöd av lag-

en (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.,

4. alla som annars vistas vid avdelningar av Försvarsmakten, när avdelningarna är i fält eller verkar under liknande förhållanden,

5. medlemmar av den organiserade motståndsrörelsen.

3 § Om Sverige är i krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen föreskriva att lagen skall gälla för den personal som anges i 2 §.

4 § När det inte längre föreligger sådana förhållanden som avses i 2 och 3 §§, skall regeringen föreskriva att lagen skall upphöra att gälla för personal som nämns i 2 §.

5 § Lagen skall också gälla för

1. krigsfångar,

2. krigsdeltagare som har internerats vid krig under vilket Sverige är neutralt,

3. utlänningar som vistas bland krigsfångar eller internerade krigsdeltagare för att utöva sjukvård eller andlig vård.

6 § Den som lagen inte längre gäller för får med tillämpning av lagen åläggas disciplinpåföljd och ersättningsskyldighet för förfarande under tid då lagen gällde för honom eller henne.

7 § Den som lagen gäller för benämns disciplinansvarig.

Disciplinansvaret

Disciplinförseelse

8 § En disciplinansvarig som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter vad han eller hon på grund av instruktioner, förmäns eller andra chefers order eller i övrigt skall iaktta i tjänsten skall åläggas disciplinpåföljd för *disciplinförseelse*. I ringa fall skall någon påföljd dock inte åläggas.

9 § Disciplinpåföljd får inte åläggas någon, om han eller hon inte inom två år från förseelsen har underrättats enligt 25 § om vad som anförs mot honom eller henne eller fått anmaning enligt 21 § tredje stycket lagen (1986:765) med instruktion för riksdagens ombudsmän eller motsvarande bestämmelse i fråga om Justitiekanslern.

Disciplinpåföljder

10 § Disciplinpåföljderna är varning, extratjänst, löneavdrag och utgångsförbud.

11 § Varning innebär att den felande erinras om att han eller hon för framtiden skall iaktta sina skyldigheter i tjänsten.

12 § Extratjänst innebär att den felande vid högst fem tillfällen utöver den vanliga tjänsten skall utföra handräckning eller någon annan särskild uppgift. Vid varje tillfälle får högst fyra timmar tas i anspråk för uppgiften. Om extratjänsten inte avser annat än jour- eller beredskapstjänstgöring, får dock tiden fram till den vanliga tjänstens början nästa dag tas i anspråk.

Extratjänsten får inte vara sådan att den inverkar skadligt på den disciplinansvariges hälsa eller tjänstbarhet.

13 § Löneavdrag får bestämmas för högst trettio dagar och innebär avdrag på dagersättning eller motsvarande ersättning. Om något sådant avdrag inte kan göras, skall den felande betala ett belopp som motsvarar avdraget.

För den som erhåller dagersättning skall löneavdraget motsvara dagersättningen utan tillägg. För övriga skall löneavdraget bestämmas till viss andel av utgående ersättning. Andelen skall utgöra högst en fjärdedel av ersättningen per dag. Avdraget får dock inte understiga ett belopp motsvarande dagersättning utan tillägg.

14 § Utegångsförbud innebär förbud för den som är förlagd inom ett kasernområde, läger eller motsvarande område att under en bestämd tid, minst en och högst femton dagar, på fritid vistas utanför det område som är upplåtet åt en viss avdelning eller utanför en del av ett sådant område.

För den som är förlagd ombord på ett fartyg skall utgångsförbudet avse förbud att lämna fartyget.

15 § Löneavdrag får åläggas tillsammans med utgångsförbud, om det krävs av hänsyn till ordningen inom den verksamhet där disciplinförseelsen har begåtts.

Åtalsanmälan m.m.

16 § Om en disciplinansvarig kan antas ha begått en disciplinförseelse och han eller hon genom sitt förfarande skäligen kan misstänkas även ha gjort sig skyldig till brott, skall han eller hon anmälas till åtal för brottet, om inte an-

nat följer av 17 §.

17 § Åtalsanmälan behöver inte göras i fråga om

1. brott för vilka svårare straff än böter inte föreskrivs,
2. följande brott i brottsbalken, nämligen ofredande (4 kap. 7 §), snatteri (8 kap. 2 §), egenmäktigt förfarande (8 kap. 8 §), bedrägligt beteende (9 kap. 2 §), undandräkt (10 kap. 2 §), olovligt förfogande (10 kap. 4 §), olovligt brukande (10 kap. 7 §), svikande av försvarsplikt (18 kap. 6 §), lydnadsbrott (21 kap. 5 §) och rymning (21 kap. 7 §).

Åtalsanmälan skall dock alltid göras, om

1. brottet riktar sig mot någon utanför den organisation där den misstänkte tjänstgör,
2. målsäganden har förklarat att han eller hon avser att föra talan om enskilt anspråk, eller
3. det finns skäl att anta att påföljden inte kommer att stanna vid böter.

18 § Om någon åtgärd har vidtagits för att anställa åtal mot en disciplinansvarig, får ett disciplinärende inte inledas eller fortsättas i fråga om det förfarande som avses med åtgärden.

Beslutande myndigheter

19 § Frågor om disciplinförseelse eller åtalsanmälan prövas i fråga om disciplinansvariga som tjänstgör eller har tjänstgjort vid Försvarsmakten av chefen för det förband, den skola eller det utbildningscentrum där den disciplinansvarige tjänstgör eller senast har tjänstgjort. Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Försvarsmakten får föreskriva att någon annan chef

på verksamhetsstället av lägst överstelöjtnants eller kommendörkaptens tjänstegrad får pröva frågorna.

Om den disciplinansvarige fullgör eller har fullgjort värnplikt eller fullgör eller har fullgjort grundutbildning vid Försvarsmakten enligt lagen (199x:xxx) om frivillig grundutbildning för kvinnor någon annanstans än som anges i första stycket, skall regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Försvarsmakten föreskriva vilken chef, dock av lägst överstelöjtnants eller kommendörkaptens tjänstegrad, som får pröva frågor om disciplinförseelse och åtalsanmälan.

20 § En chef som avses i 19 § får överlämna åt andra chefer som tjänstgör under honom eller henne, dock lägst en kompanichef eller motsvarande chef, att pröva frågor om disciplinförseelse av personal som står under deras befäl, under förutsättning att

1. förfarandet inte kan antas utgöra brott,
2. förseelsen har erkänts och
3. förseelsen inte bör medföra svårare påföljd än varning eller extratjänst eller utgångsförbud i högst fem dagar eller löneavdrag för högst tio dagar.

21 § I fråga om disciplinansvariga som tjänstgör eller har tjänstgjort hos en annan statlig myndighet än Försvarsmakten prövas frågor om disciplinförseelse och åtalsanmälan av myndigheten.

Om den disciplinansvarige tjänstgör eller har tjänstgjort hos en kommun, ett landsting eller en kyrklig kommun eller ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller annan enskild sammanslutning, prövas frågorna av Totalförsvarets personalverk. Totalförsvarets personalverk får överlämna åt förmän och andra chefer vid en sådan inrättning att pröva frågor om disciplinförseelse och åtalsanmälan av personal som lyder under dem.

22 § För att biträda de chefer som har att handlägga disciplinärenden skall finnas auditörer.

Auditörerna skall vara lagfarna. De förordnas av regeringen eller, efter regeringens bestämmande, av annan myndighet.

23 § Innan en disciplinpåföljd beslutas eller en åtalsanmälan görs i fråga om en disciplinansvarig, skall yttrande inhämtas från auditören. Ett sådant yttrande behövs dock inte när ärendet prövas enligt 20 § eller, under de förutsättningar som anges i 20 §, vid prövning enligt 21 §.

Auditören är medansvarig för de beslut som myndigheten fattar på hans eller hennes tillstyrkan.

Handläggningen av disciplinärenden

24 § Disciplinärenden skall handläggas skyndsamt.

25 § Muntligt förhör skall hållas med den disciplinansvarige. Denne skall därvid underrättas om vad som anförs mot honom eller henne. Om muntligt förhör inte kan anses behövligt, får underrättelsen ske skriftligen, varvid den disciplinansvarige skall uppmanas att yttra sig i saken.

Om det behövs, skall även anmälare och andra som kan lämna uppgifter i saken höras muntligen eller skriftligen.

Protokoll skall föras över förhören.

26 § Vid muntligt förhör med den disciplinansvarige skall ett förhörsvittne om möjligt vara närvarande.

27 § Om ett vittne eller en sakkunnig bör höras vid domstol eller om någon bör föreläggas att förete en skriftlig handling eller ett föremål som bevis, skall en ansökan om detta hos den tingsrätt inom vars område den person vistas som skall höras eller på annat sätt berörs av åtgärden. I fråga om sådana åtgärder skall i tillämpliga delar gälla vad som föreskrivs i rättegångsbalken om bevisupptagning utom huvudförhandling.

28 § Den disciplinansvarige skall innan ärendet avgörs få del av vad som har kommit fram under utredningen och beredas tillfälle att yttra sig över det, om det inte är uppenbart obehövt.

29 § Ett beslut om disciplinförseelse och åtalsanmälan skall grundas på vad som har kommit fram under utredningen.

Av beslutet skall framgå de skäl som bestämt utgången.

30 § Den disciplinansvarige skall underrättas om beslutet och auditörens yttrande samt hur man begär ändring av beslutet.

Den som meddelar beslutet bestämmer om underrättelsen skall ske muntligt, genom vanligt brev, genom delgivning eller på något annat sätt. Underrättelsen skall dock alltid ske skriftligt, om den som genom beslutet åläggs en disciplinförseelse begär det.

31 § Om det av särskilda skäl inte krävs någon disciplinpåföljd, får ärendet avskrivas.

32 § Bestämmelser om rätt för riksdagens ombudsmän och för Justitiekanslern att göra anmälan i disciplinärenden och om handläggning av sådana ärenden finns i 6 § lagen (1986:765) med instruktion för riksdagens om-

budsmän och i 6 § lagen (1975:1339) om Justitiekanslerns tillsyn.

Verkställighet av disciplinpåföljd

33 § Beslut om disciplinpåföljd skall verkställas snarast möjligt efter det att beslutet har vunnit laga kraft mot den disciplinansvarige.

Om det behövs av hänsyn till ordningen inom den verksamhet där disciplinförseelsen har begåtts eller av någon annan särskild anledning, får det i beslut om extratjänst eller utgångsförbud förordnas att beslutet skall verkställas trots att det inte har vunnit laga kraft.

34 § Extratjänst får inte verkställas på tjänstefria dagar. Detsamma gäller utgångsförbud i högst fem dagar.

35 § Verkställigheten av extratjänst eller utgångsförbud får uppskjutas eller avbrytas, om det finns särskilda skäl. Den dag då avbrott sker skall i sin helhet räknas som verkställighetstid.

36 § Om flera beslut om utgångsförbud är helt eller delvis verkställbara samtidigt, skall påföljderna läggas samman med varandra. Den sammanlagda verkställighetstiden får dock inte överstiga tjugofem dagar.

Från den sammanlagda verkställighetstiden skall den tid avräknas under vilken verkställighet redan har skett.

37 § Om den som har ålagts utgångsförbud efter överklagande blir slutligen ålagd löneavdrag, skall avräkning ske för den tid under vilken förbudet har verkställts. En dags utgångsförbud skall anses motsvara två dagars löneav-

drag.

38 § Extratjänst bortfaller i den mån den inte har verkställts innan den disciplinansvariges tjänstgöringsskyldighet har upphört.

39 § Utegångsförbud får inte verkställas efter det att den disciplinansvariges tjänstgöringsskyldighet har upphört.

Om utgångsförbud inte kan verkställas, skall den som har meddelat beslutet omvandla det till löneavdrag med tillämpning av 37 § andra meningen.

Om löneavdrag inte kan göras och motsvarande belopp inte betalas, gäller om verkställighet vad som är föreskrivet om uppbörd och indrivning av böter. Obetalda belopp får dock inte förvandlas till fängelse.

Löneavdrag bortfaller i den mån det inte har verkställts inom tre år från det beslutet om disciplinpåföljd vann laga kraft.

Tvångsmedel

40 § Den som enligt särskilda föreskrifter är förman inom Försvarmakten får omhänderta en disciplinansvarig som tjänstgör vid Försvarmakten, om denne inom ett område eller utrymme som används av Försvarmakten eller klädd i militär uniform på allmän plats

1. anträffas så berusad att han eller hon inte kan ta hand om sig själv eller annars utgör en fara för sig själv eller någon annan, eller

2. uppträder så att han eller hon stör den allmänna ordningen eller ordningen inom Försvarmakten eller utgör en fara för disciplinen.

Omhändertagande får inte ske, om det räcker med mindre ingripande åtgärder.

41 § Den som med stöd av 40 § har omhändertagit någon skall skyndsamt anmäla detta till en sådan chef som anges i 19 §. Har omhändertagandet inte redan upphört, skall denne omedelbart pröva om det skall bestå.

42 § Har omhändertagandet föranletts av berusning, skall den omhändertagne så snart det kan ske undersökas av en läkare, om det behövs med hänsyn till hans eller hennes tillstånd.

43 § Den omhändertagne skall så snart som möjligt förhöras och underrättas om anledningen till omhändertagandet.

44 § Den omhändertagne skall friges så snart det kan ske utan men för honom eller henne själv och då det inte längre finns anledning att ha honom eller henne omhändertagen. Frigivandet skall alltid äga rum senast åtta timmar efter omhändertagandet, om det inte uppenbarligen ligger i den omhändertagnes eget intresse att få stanna kvar kortare tid därutöver.

45 § Alkoholdrycker eller andra berusningsmedel, som påträffas hos den som har omhändertagits på grund av berusning, skall tas ifrån honom eller henne. Sådan egendom skall bevisligen förstöras, om inte särskilda skäl talar för att egendomen återställs efter frigivandet. Frågan härom prövas av en sådan chef som anges i 19 §.

Första stycket får tillämpas även i fråga om injektionssprutor och kanyler, som kan användas för insprutning i människokroppen. Detsamma gäller andra föremål, som är särskilt ägnade att användas för missbruk av eller annan befattningsmedel med narkotika.

46 § Om det finns anledning anta att en disciplinansvarig som tjänstgör vid

Försvarsmakten olovligen bär på sig föremål som tillhör Försvarsmakten eller som han eller hon annars inte får inneha, kan han eller hon enligt förmans förordnande underkastas kroppsvisitation för eftersökande av föremålen.

För eftersökande av sådana föremål får enligt förmans förordnande skåp, väskor och annan egendom som tillhör eller disponeras av den disciplinansvarige undersökas, om det finns anledning anta att föremålen finns där. En sådan undersökning får också göras stickprovvis eller i anslutning till en större undersökning, som företas av särskilda skäl.

Åtgärder enligt första och andra styckena får vidtas endast inom ett militärt område eller ett annat område som disponeras av Försvarsmakten.

Klagan över beslut om disciplinpåföljd

47 § En disciplinansvarig som har ålagts disciplinpåföljd av en chef som avses i 20 § får begära omprövning av beslutet hos den chef som avses i 19 §. Den som har ålagts en disciplinpåföljd av en chef som avses i 21 § andra stycket får begära omprövning av beslutet hos Totalförsvarets personalverk.

En begäran enligt första stycket skall göras skriftligen inom fem dagar från den dag då den disciplinansvarige fick del av beslutet. Mot ett sådant beslut får talan inte föras i annan ordning. En begäran som har kommit in för sent skall inte prövas.

Då ett ärende omprövas enligt första stycket, skall bestämmelserna i 23 - 31 §§ tillämpas.

48 § I ärenden om omprövning av beslut om extratjänst eller utgångsförbud får den som omprövar beslutet, om beslutet är verkställbart, förordna att det

tills vidare inte får verkställas.

49 § Ett beslut av en chef som avses i 19 § eller av en myndighet som avses i 21 § att ålägga någon disciplinpåföljd får av den disciplinansvarige överklagas genom besvär hos den tingsrätt inom vars domkrets det verksamhetsställe där den disciplinansvarige tjänstgör är lokaliserat eller, om verksamhetsstället inte är lokaliserat i Sverige eller särskilda skäl föreligger, hos den tingsrätt som regeringen bestämmer.

50 § Beslutet överklagas genom att överklagandet tillställs den som har meddelat beslutet. I överklagandet skall anges det beslut som överklagas och den ändring i beslutet som yrkas.

Överklagandet skall ha kommit in till den som har meddelat beslutet inom tio dagar från den dag då klaganden fick del av beslutet.

Tingsrätten skall, sedan handlingarna i ärendet överlämnats dit, pröva om överklagandet har kommit in i rätt tid. Ett överklagande som kommit in för sent skall avvisas.

51 § I fråga om överklagande tillämpas lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden i den mån inte annat föreskrivs i denna lag. Därvid gäller beträffande överklagandet vad som föreskrivs om ansökan i den lagen.

52 § Tingsrätten skall vid avgörande av saken bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän. Vid handläggning i övrigt av ärendet är tingsrätten domför med en lagfaren domare.

53 § Tingsrätten får, om det överklagade beslutet är verkställbart, förordna att det tills vidare inte får verkställas.

54 § Tingsrättens beslut får av den disciplinansvarige eller det allmänna överklagas genom besvär till hovrätten. Om tingsrätten har meddelat ett beslut som avses i 33 § andra stycket eller avslagit ett yrkande om att verkställighet tills vidare inte skall få ske, får talan mot beslutet föras särskilt.

Hovrättens beslut får inte överklagas.

55 § I tingsrätten och hovrätten förs det allmännas talan av allmän åklagare.

56 § Bestämmelser om rätt för riksdagens ombudsmän och för Justitiekanslern att söka ändring i beslut om disciplinförseelse finns i 7 § lagen (1986:765) med instruktion för riksdagens ombudsmän och i 7 § lagen (1975:1339) om Justitiekanslerns tillsyn. Talan skall väckas inom fyra veckor från det beslutet har meddelats.

Med anledning av talan som anges i första stycket får dock disciplinpåföljd åläggas eller skärpas endast om det är påkallat från allmän synpunkt.

Handläggningen av ersättningsärenden

57 § Om materiel som har utlämnats för personligt bruk till en disciplinansvarig går förlorad eller skadas, får en chef som avses i 19 § samt en myndighet och en chef som avses i 21 § besluta om ersättningsskyldighet enligt skadeståndslagen (1972:207) för honom eller henne. Om förlusten eller skadan inte sammanlagt överstiger ett visst mindre belopp, som regeringen bestämmer, får ersättningsskyldighet också åläggas av en chef som avses i 20 §.

Om någon åtgärd har vidtagits för att anställa åtal mot den disciplinansvarige, får ersättningsärende inte inledas eller fortsättas i fråga om det förfarande

som avses med åtgärden.

58 § Inleds ett disciplinärende mot en disciplinansvarig och kan det förfarande som ärendet avser föranleda ersättningsskyldighet för honom eller henne, skall frågan om ersättningsskyldighet prövas i disciplinärendet såvida inte särskilda skäl talar mot det.

59 § Bestämmelserna i 23 - 30 §§ skall tillämpas vid handläggningen av ersättningsärenden.

Överklagande av beslut om ersättningsskyldighet

60 § En disciplinansvarig som har ålagts ersättningsskyldighet av en chef som avses i 20 § får begära omprövning av beslutet hos en chef som anges i 19 §. Om ersättningsskyldigheten har ålagts av en chef som avses i 21 § andra stycket, får den disciplinansvarige begära omprövning av beslutet hos Totalförsvarets personalverk.

Vid omprövning enligt första stycket skall bestämmelserna i 47 § andra och tredje styckena tillämpas.

61 § Ett beslut av en chef som avses i 19 § eller av en myndighet som avses i 21 § att ålägga ersättningsskyldighet får överklagas av den disciplinansvarige hos tingsrätt. Bestämmelserna i 49 - 52 §§, 54 § första stycket första meningen och andra stycket samt 55 § gäller vid sådant överklagande.

Om överklagandet hos tingsrätten avser endast fråga om ersättningsskyldighet, skall dock vad som är stadgat om rättegången i tvistemål tillämpas. Avser talan ett beslut om både disciplinpåföljd och ersättningsskyldighet, skall

tingsrätten, om den disciplinansvarige begär det eller det annars är påkallat, handlägga frågan om ersättningsskyldighet som särskilt mål i den för tvistemål stadgade ordningen.

62 § Beslut om ersättningsskyldighet som meddelats enligt 57 § får verkställas sedan det har vunnit laga kraft.

Denna lag träder i kraft den , då lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. skall upphöra att gälla. Den äldre lagen skall dock tillämpas i fråga om beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

4. Förslag till

Lag om ändring i civilförsvarslagen (1960:74)

Härigenom föreskrivs i fråga om civilförsvarslagen(1960:74)¹

dels att 11-21 §§, 77 § och 79 § 1-3 mom. skall upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 11 § skall utgå,

dels att 40 § 1 mom., 78 och 81 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

40 § 1 mom.²

Det åligger kommunen att

a) genom sina myndigheter lämna länsstyrelsen biträde i sådana frågor rörande kommunens civilförsvarsverksamhet som har samband med de särskilda myndigheternas verksamhetsområden, varvid kommunen bland annat har att på därom gjord framställning tillhandahålla tillgängliga, för civilförsvarsverksamheten erforderliga byggnadsritningar, kartor och dylikt;

b) i enlighet med gällande organisationsplan inrätta och utrusta ledningscentraler och andra skyddade uppehållsplatser för civilförsvarsorganisationen utom verkskyddet samt vidtaga andra byggnadsanordningar ävensom reservanordningar som är avsedda uteslutande för civilförsvarsverksamhetens

¹Lagen omtryckt 1984:1026.

Senaste lydelse av

12 § 1992:1406

17 § 1992:1406

20 § 1992:1406

79 § 1991:278

²Senaste lydelse 1992:1406

försörjning med vatten så ock under höjd beredskap, i den omfattning civilförsvarsstyrelsen eller efter dennas beslut länsstyrelsen bestämmer, utföra ledningscentraler och andra skyddade uppehållsplatser samt vidtaga andra byggnadstekniska åtgärder avseende civilförsvarsverksamheten, oaktat åtgärderna icke upptagits i organisationsplanen;

c) inrätta och utrusta skyddsrum som skall anordnas i befintlig anläggning eller byggnad utan samband med tillbyggnad eller på mark, som är avsedd för gata, torg, park eller annan allmän plats, ävensom vidtaga förteredelser som avses i 10 § tredje stycket och, enligt vad regeringen eller myndighet som regeringen utser därom förordnar, under höjd beredskap iordningställa utrymmen som där avses till skyddsrum;

d) vårda och underhålla de under b) och c) omförmälda anordningarna;

e) i den omfattning som tillgängliga medel medger genom återkommande besiktningar kontrollera att skyddsrummen i kommunen har en tillfredsställande skyddsförmåga och se till att fel och brister åtgärdas;

f) tillhandahålla lämpliga lokaler för administration av civilförsvarsverksamheten samt, i den mån skyldighet härutinnan icke åvilar ägare eller innehavare av anläggning eller byggnad, för förvaring av materiel och utrustning för civilförsvarsverksamheten ävensom för utbildning och övning;

g) svara för avlöning och annan ersättning till personal, vars civilförsvarstjänstgöring enligt 20 § skall anses fullgjord i kommunal anställning;

h) under höjd beredskap samt vid utbildning och övning, i den omfattning organisationsplanen an-

g) under höjd beredskap samt vid utbildning och övning, i den omfattning organisationsplanen an-

giver, till civilförsvarsorganisationens förfogande ställa tillhörig materiel och annan egendom; samt

i) förbereda utbyggnaden av skyddade utrymmen som avses i 57 § första stycket d) samt bistå fastighetsägaren med att förse anläggningen eller byggnaden med sådana utrymmen.

giver, till civilförsvarsorganisationens förfogande ställa tillhörig materiel och annan egendom; samt

h) förbereda utbyggnaden av skyddade utrymmen som avses i 57 § första stycket d) samt bistå fastighetsägaren med att förse anläggningen eller byggnaden med sådana utrymmen.

78 §

Är någon jämlikt 15 § eller bestämmelse i 2 a, 4, 6 eller 7 kap. eller föreskrift, som meddelats med stöd av dylik bestämmelse, eller jämlikt 80 § andra stycket skyldig att fullgöra något och underlåter han det, får länsstyrelsen eller kommunen, om denna har att besluta i saken, förelägga honom lämpligt vite. Länsstyrelsen får också i sådant fall lämna erforderlig handräckning ning eller ombesörja föreskriven åtgärd samt uttaga kostnaden härför av den försumlige, i den mån han icke på grund av stadgande i i denna lag är

Är någon jämlikt bestämmelse i 2 a, 4, 6 eller 7 kap. eller föreskrift, som meddelats med stöd av dylik bestämmelse, eller jämlikt 80 § andra stycket skyldig att fullgöra något och underlåter han det, får länsstyrelsen eller kommunen, om denna har att besluta i saken, förelägga honom lämpligt vite. Länsstyrelsen får också i sådant fall lämna erforderlig handräckning ning eller ombesörja föreskriven åtgärd samt uttaga kostnaden härför av den försumlige, i den mån han icke på grund av stadgande i denna lag är

berättigad till ersättning för

berättigad till ersättning för kostnaden.

81 §³

Till böter eller fängelse i högst ett år eller, om brottet begåtts under högsta beredskap och är att anse som grovt, till fängelse i högst två år dömes

1. *den som är civilförsvarspliktig eller eljest inskriven i civilförsvarsorganisationen och som, i avsikt att undandraga sig sina skyldigheter, underlåter att efter vederbörlig kallelse inställa sig till civilförsvartjänstgöring eller eljest olovligen undanhåller sig från tjänstgöring;*

2. *den som under civilförsvartjänstgöring vägrar att åtlyda vad vederbörande befäl under tjänsten befallt honom rörande denna eller som eljest under civilförsvartjänstgöring uppsåtligen eller av oaktsamhet, som ej är ringa, åsidosätter vad som åligger honom enligt reglementen, instruktioner eller andra allmänna bestämmelser eller särskilda föreskrifter;*

³Senaste lydelse 1992:1406.

3. den som uppsåtligen lämnar oriktig uppgift om förhållande, varom han enligt 15 § eller 47 § första stycket e) är pliktig att lämna upplysning;

4. den som i strid mot särskilt meddelat bortflyttningsförbud lämnar sin vistelseort eller som överträder särskilt meddelat inflyttningsförbud;

5. den som uppenbart vanvårdar materiel, utrustning eller annan egendom, som han mottagit av civilförsvarsmyndighet för förvaring;

6. den som utan skälig anledning vägrar att låta civilförsvarsmyndighet eller kommun besiktiga anläggning eller byggnad efter vad i 65 § sägs;

7. den som vid förfrågan jämlikt 66 § vägrar att lämna upplysning eller som vid sådan förfrågan eller i samband med undersökning eller granskning som avses i nämnda paragraf söker vilseleda myndighet rörande förhållande, som avses i samma paragrafs första stycke;

1. den som uppsåtligen lämnar oriktig uppgift om förhållande, varom han enligt 47 § första stycket e) är pliktig att lämna upplysning;

2. den som i strid mot särskilt meddelat bortflyttningsförbud lämnar sin vistelseort eller som överträder särskilt meddelat inflyttningsförbud;

3. den som uppenbart vanvårdar materiel, utrustning eller annan egendom, som han mottagit av civilförsvarsmyndighet för förvaring;

4. den som utan skälig anledning vägrar att låta civilförsvarsmyndighet eller kommun besiktiga anläggning eller byggnad efter vad i 65 § sägs;

5. den som vid förfrågan jämlikt 66 § vägrar att lämna upplysning eller som vid sådan förfrågan eller i samband med undersökning eller granskning som avses i nämnda paragraf söker vilseleda myndighet rörande förhållande, som avses i samma paragrafs första stycke;

8. den som med vetskap om att civilförsvarsmyndighet jämlikt 8 kap. beslutat taga i anspråk egendom, som innehaves av honom, vägrar eller försummar att behörigen eller i rätt tid tillhandahålla myndigheten egendomen eller genom att avhända sig egendomen eller på annat sätt omöjliggör egendomens tagande i anspråk; samt

9. den som eljest åsidosätter föreskrift, som meddelats med stöd av bemyndigande i denna lag, eller föreläggande eller liknande beslut, som meddelats enligt lagen eller enligt föreskrift som nyss sades, dock ej om därmed avses åliggande, för vars fullgörande vite kan föreläggas enligt 78 §.

Har någon övertygats om gärning, som enligt denna paragraf är belagd med straff, må rätten, i den mån det finnes skäligt, förklara egendom, som undanhållits genom gärningen, förverkad. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

6. den som med vetskap om att civilförsvarsmyndighet jämlikt 8 kap. beslutat taga i anspråk egendom, som innehaves av honom, vägrar eller försummar att behörigen eller i rätt tid tillhandahålla myndigheten egendomen eller genom att avhända sig egendomen eller på annat sätt omöjliggör egendomens tagande i anspråk; samt

7. den som eljest åsidosätter föreskrift, som meddelats med stöd av bemyndigande i denna lag, eller föreläggande eller liknande beslut, som meddelats enligt lagen eller enligt föreskrift som nyss sades, dock ej om därmed avses åliggande, för vars fullgörande vite kan föreläggas enligt 78 §.

5. Förslag till

Lag om skydd för anställning m.m.

1 § Bestämmelserna i 9 kap. lagen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt skall gälla även med avseende på tjänstgöring som någon fullgör

1. åt det allmänna på grund av skyldighet i annan lag än lagen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt,

2. som reservofficer,

3. vid en krigsorganisation inom totalförsvaret på grund av frivilligt åtagande,

4. vid Försvarsmakten för att tillgodose särskilda behov av personal för beredskapsändamål eller

5. i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.

Denna lag träder i kraft den .

6. Förslag till

Lag om arbetsförmedlingstvång

Härigenom föreskrivs följande.

Förutsättningar för lagens tillämpning

1 § Om det behövs för att verksamhet som är av särskild vikt för totalförsvaret skall kunna upprätthållas, får regeringen när det råder höjd beredskap förordna att 2 - 4 §§ skall tillämpas.

Förbud mot privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft

2 § Arbetsmarknadsstyrelsen får i den omfattning som det behövs föreskriva om förbud mot annan arbetsförmedling än den offentliga samt om inskränkning i rätten att utöva sådan annan arbetsförmedling.

Arbetsförmedlingstvång och företrädesbestämmelser

3 § För att tillgodose behovet av arbetskraft inom en viss verksamhet får Arbetsmarknadsstyrelsen förordna om förbud för en arbetsgivare att anställa en arbetstagare som inte anvisats av en offentlig arbetsförmedling eller med dess medgivande (*arbetsförmedlingstvång*). Vid ett sådant förordnande skall anges det behov av arbetskraft, åt vilket företräde skall lämnas (*företrädesbestämmelse*).

Så länge det företrädesberättigade behovet inte är fyllt, får den som för-

medlar arbete inte lämna en arbetssökande anvisning eller medgivande att ta annat arbete inom den verksamhet för vilken arbetsförmedlingstvång gäller.

4 § Har ett avtal om anställning träffats i strid mot förordnande om arbetsförmedlingstvång och kan anställningen inte godkännas med hänsyn till en företrädesbestämmelse, får Arbetsmarknadsstyrelsen eller en länsarbetsnämnd vid vite förelägga arbetstagaren att frånträda anställningen.

5 § Föreskrifterna i 3 och 4 §§ gäller inte, om

- a) anställningen är endast tillfällig,
- b) arbetstagaren är under sexton eller över sjuttio år,
- c) parterna i ett anställningsförhållande är makar eller sambor eller om ena parten eller hans make eller sambo är den andra partens avkomling eller styv- eller fosterbarn eller dess avkomling eller syskon, halvsyskon eller fostersyskon.

Straff

6 § Den som bryter mot ett förbud enligt 2 § eller en föreskrift enligt 3 § första stycket första meningen skall dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Denna lag träder i kraft den .

7. Förslag till Förordning om totalförsvarsplikt

Regeringen föreskriver följande.

1 kap. Uppgiftsskyldighet

Folkbokföringsmyndigheter

1 § Skattemyndighet skall före den 1 juli varje år till Totalförsvarets personalverk sända uppgift om varje svensk man som är folkbokförd i länet och som under året fyller 17 år.

2 § När en skattemyndighet har vidtagit en registreringsåtgärd av betydelse för inskrivning eller redovisning av en totalförsvarspliktig, skall myndigheten snarast underrätta Totalförsvarets personalverk om åtgärden.

3 § Totalförsvarets personalverk skall lämna skattemyndigheten uppgift om den som inte är skyldig att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Skattemyndigheten skall underrättas om ändringar som sker i förhållanden som har lämnats i uppgiften.

4 § På framställning av Totalförsvarets personalverk skall den skattemyndighet som Riksskatteverket bestämmer fastställa personnummer för en totalförsvarspliktig som saknar sådant nummer.

Vårdinrättningar

5 § Den eller de nämnder som leder omsorgsverksamheten i ett landsting eller i en kommun samt chefsöverläkare vid vårdinrättning, där vård meddelas med stöd av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård eller lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, skall till Totalförsvarets personalverk

a) före den 1 juni varje år lämna uppgift om varje svensk man som den 15 maj var inskriven i vårdhem eller specialistsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda eller intagen på vårdinrättning med stöd av någon av de nämnda lagarna och som under året fyller 17 år,

b) fortlöpande lämna uppgift om den som är inskriven för värnplikt, civilplikt eller i en utbildningsreserv och som tas in på vårdinrättning med stöd av någon av de nämnda lagarna eller utskrivs därifrån.

6 § Den som förestår vården vid ett hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga skall till Totalförsvarets personalverk

a) före den 1 augusti varje år lämna uppgift om varje svensk man som den 15 juli var intagen i hemmet med stöd av 3 § nämnda lag och som under året fyller 17 år,

b) fortlöpande lämna uppgift om den som är inskriven för värnplikt, civilplikt eller i en utbildningsreserv och som intas i hemmet med stöd av 3 § nämnda lag eller utskrivs därifrån.

Kriminalvårdsstyrelsen

7 § Bestämmelser om skyldighet för Kriminalvårdsstyrelsen att lämna Totalförsvarets personalverk uppgift om intagning i och avgång från kriminal-

vårdsanstalt finns i kungörelsen (1970:517) om rättsväsendets informations-system.

Riksförsäkringsverket

8 § Riksförsäkringsverket skall före den 1 juli varje år lämna Totalförsvarets personalverk uppgift om varje totalförsvarspliktig mellan 17 och 66 år som har folkpension eller tilläggpension enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Utbildningsmyndigheter och skolor

9 § Socialstyrelsen, Statens skolverk, Verket för högskoleservice och rektorn för en utbildningsanstalt eller skola med statsunderstöd skall på begäran av Totalförsvarets personalverk lämna uppgifter om totalförsvarspliktigas studieförhållanden.

Vägverket

10 § Vägverket skall på begäran av Totalförsvarets personalverk lämna uppgifter ur körkortsregistret.

Telestyrelsen

11 § Telestyrelsen skall på begäran av Totalförsvarets personalverk lämna uppgifter om certifikat inom radioområdet.

Sjöfartsverket

12 § Sjöfartsverket skall på begäran av Totalförsvarets personalverk lämna uppgifter ur sjömansregistret om adresser till totalförsvarspliktiga samt om deras behörigheter och tjänstgöring på fartyg.

Luftfartsverket

13 § Luftfartsverket skall på begäran av Totalförsvarets personalverk lämna uppgifter om certifikat inom luftfartens område.

2 kap. Mönstring och inskrivning

Tid för mönstring

1 § Totalförsvarets personalverk skall kalla en totalförsvarspliktig till mönstring senast det kalenderår när han fyller 19 år, om han inte vistas utomlands eller det annars föreligger särskilda skäl.

Informationsskyldighet

2 § Totalförsvarets personalverk skall vid mönstringen lämna de totalförsvarspliktiga råd och upplysningar om värnplikten och civilplikten samt rätten att vara vapenfri.

3 § För varje totalförsvarspliktig som har skrivits in i en utbildningsreserv

skall antecknas

1. i vilken befattningsgrupp han är placerad och
2. om han har rätt att vara vapenfri.

Underlag för inskrivning

4 § Skyldighet att lämna uppgifter enligt 2 kap. 1 § lagen (199x:xxx) om totalförsvarspåbudsplikt föreligger på begäran av länsstyrelserna, Rikspolisstyrelsen, Statens räddningsverk, Socialstyrelsen, Telestyrelsen, Överstyrelsen för civil beredskap, Statens jordbruksverk, Statens invandrarverk, Närings- och teknikutvecklingsverket och Svenska kyrkans centralstyrelse.

5 § Den som vill få totalförsvarspåbudsgivna inskrivna skall lämna Totalförsvarets personalverk det underlag som behövs för inskrivningen.

Personregister

6 § Totalförsvarets personalverk får inrätta och föra personregister enligt datalagen (1973:289) för inskrivning och redovisning av totalförsvarspåbudsgivna.

3 kap. Inskrivningsnämnder

Antal och verksamhetsområden

1 § Inskrivningsnämnder skall finnas till det antal och med de verksamhetsområden och benämningar som anges i tabellen i *bilaga 1*.

Sammansättning

2 § Inskrivningsnämnderna skall bestå av det antal valda ledamöter som anges i tabellen i *bilaga 1*.

3 § De valda ledamöterna skall utses genom val av kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige i de kommuner och landsting som anges i tabellen i *bilaga 1*. Valet skall vara proportionellt förutsättning som anges i 2 § lagen (1992:339) om proportionellt valsätt. Om ersättarna inte väljs proportionellt, skall det vid valet även bestämmas i vilken ordning de skall kallas till tjänstgöring.

En kommun eller ett landsting som har utsett en ledamot eller ersättare i en inskrivningsnämnd, skall underrätta Totalförsvarets personalverk och den som utsetts om valet.

4 § Ledamöterna och ersättarna skall vara svenska medborgare. Bestämmelserna i 4 kap. 5 § kommunallagen (1991:900) skall tillämpas på ledamöterna och ersättarna.

5 § Om en ledamot som har utsetts vid proportionella val avgår före tjänstgöringstidens utgång, skall en ersättare inträda enligt den ordning mellan ersättarna som har bestämts vid valet. Avgår en ledamot eller ersättare som inte har utsetts vid proportionella val, skall en ersättare utses för återstoden av tiden.

Ärendenas handläggning

6 § Till inskrivningsnämndens sammanträden skall bland de valda ledamöter-

na kallas i första hand de som företräder kommuner eller landsting varifrån de totalförsvarspliktiga som berörs av sammanträdet kommer.

7 § Ordföranden skall upprätta förslag till beslut i ärenden och lämna dem till inskrivningsnämnden.

8 § Inskrivningsnämnden får bestämma att läkare, psykologer och annan personal skall närvara vid nämndens sammanträden för att lämna upplysningar i ärendena.

9 § Om inskrivningsnämndens ledamöter inte kan enas om ett beslut, skall omröstning äga rum. Vid omröstningen skall ordföranden rösta först, därefter den yngste ledamoten och sedan var och en efter levnadsålder. Som nämndens beslut gäller den mening som mer än hälften av ledamöterna är ense om. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst.

10 § Vid sammanträdena förs protokoll, som justeras av ordföranden.

Ersättning

11 § De valda ledamöterna i en inskrivningsnämnd och ersättarna för dem får av allmänna medel samma arvode med tilläggsbelopp, reseersättningar och traktamenten som enligt förordningen (1982:814) om ersättning till nämndemän och vissa andra uppdragstagare inom domstolsväsendet m.m. utgår till nämndemän vid länsrätterna.

Ersättning lämnas även för tid då en ledamot eller ersättare deltar i studiebesök med anledning av uppdraget i nämnden.

Övriga bestämmelser

12 § Andra ärenden än som avses i 3 kap. 2 § första stycket lagen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt skall avgöras av inskrivningsnämndens ordförande.

13 § Inskrivningsnämndens beslut om ersättning enligt 11 § får överklagas hos kammarrätten.

4 kap. Värnplikt, civilplikt och allmän tjänsteplikt

Verksamheter i vilka civilplikt kan fullgöras

1 § Civilplikt skall fullgöras i de verksamheter som anges i *bilaga 2*.

Inkallelse m.m.

2 § Den som är medborgare även i en annan stat och inte är bosatt här skall inkallas till värnplikt eller civilplikt endast om han eller hon begär det.

3 § Inkallelse till värnplikt eller civilplikt och kallelse till mönstring och annan utredning skall delges den som skall inställa sig, om inte annat följer av 4 §. Bestämmelserna i 5 och 12-15 §§ delgivningslagen (1970:428) skall dock inte tillämpas.

4 § Inkallelse till beredskapstjänstgöring och mobiliseringsövning får ske genom radio eller television. Att inkallelse till krigstjänstgöring får ske

genom beredskapslarm framgår av beredskapsförordningen (199x:xxx).

En inkallelse enligt första stycket skall dessutom sändas till den inkallade med posten, om det behövs.

Grundutbildningen

5 § I fråga om varje befattning eller typ av befattning för vilken totalförsvarspliktiga grundutbildas skall bestämmas grundutbildningens längd och i vilken utsträckning den får genomföras i omgångar.

6 § Inkallelse till grundutbildning som är längre än 60 dagar skall ske i sådan tid att grundutbildningen kan påbörjas om möjligt under det första kalenderåret efter inskrivningsbeslutet och i vart fall före utgången av det tredje kalenderåret efter inskrivningsbeslutet, om den som skall inkallas inte vistas utomlands eller det annars föreligger särskilda skäl.

7 § Grundutbildning som skall pågå mer än 60 dagar skall avbrytas enligt 5 kap. 12 § lagen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt, om den totalförsvarspliktige har varit eller antas komma att vara frånvarande så många tjänstgöringsdagar som motsvarar en tiondel av det antal dagar, avrundat till närmast högre tiotal, som han är inkallad att tjänstgöra. Frånvaro på grund av ledighet eller under del av en tjänstgöringsdag skall därvid inte medräknas.

Beräkning av tjänstgöringstid

8 § Endast om en totalförsvarspliktig har kallats in för tjänstgöring under kortare tid än 48 timmar, räknas dygn som helt eller delvis tas i anspråk för resa till eller från tjänstgöringsplatsen som tjänstgöringsdag.

Ändring av inskrivningsbeslut eller beslut om krigsplacering

9 § Om det i samband med att värnplikt eller civilplikt fullgörs framkommer att en totalförsvarspliktigs förhållanden är sådana att värnplikten eller civilplikten skall avbrytas eller att inskrivningsbeslutet eller krigsplaceringen bör ändras, skall förhållandena närmare utredas.

Ansökan om uppskov och avbrott

10 § En ansökan om uppskov skall göras hos Totalförsvarets personalverk. En ansökan om avbrott skall göras vid det verksamhetsställe där tjänstgöringen fullgörs. Ansökan skall vara skriftlig och innehålla de skäl som åberopas. Intyg och andra handlingar som önskas åberopade skall ges in tillsammans med ansökan.

Allmän tjänsteplikt

11 § Statliga myndigheter beslutar om vilka arbetstagare och uppdragstagare hos myndigheten som skall omfattas av allmän tjänsteplikt.

12 § Arbetsmarknadsstyrelsen eller, efter bestämmande av Arbetsmarknadsstyrelsen, en länsarbetsnämnd får

1. anvisa arbete som avses i 6 kap. 2 § 3. lagen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt,
2. besluta enligt 6 kap. 3 § samma lag om hos vilka andra arbetsgivare och uppdragsgivare än statliga myndigheter som allmän tjänsteplikt skall fullgöras och om vilka totalförsvarspliktiga som hos dessa skall omfattas av den allmänna tjänsteplikten samt

3. medge undantag från den allmänna tjänsteplikten enligt 6 kap. 6 § samma lag för den som inte fullgör allmän tjänsteplikt hos en statlig myndighet.

För den som är anställd hos eller utför ett uppdrag åt en statlig myndighet skall beslut enligt första stycket 2 och 3 fattas av myndigheten.

13 § En ansökan om ersättning enligt 8 kap. 4 § lagen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt skall göras hos Arbetsmarknadsstyrelsen. Ansökan skall vara skriftlig och innehålla de skäl som åberopas. Intyg och andra handlingar som önskas åberopade skall ges in tillsammans med ansökan.

5 kap. Förmåner

1 § Bestämmelser om förmåner till totalförsvarspliktiga finns i förordningen (199x:xxx) om förmåner till totalförsvarspliktiga.

6 kap. Krigsplacering

Myndigheter som får begära krigsplacering

1 § Framställning om krigsplacering enligt 3 kap. 15 § lagen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt får göras av Försvarsmakten i fråga om totalförsvarspliktiga som skall tjänstgöra där och i övrigt av en myndighet som anges i 2 kap.

4 §.

Underrättelser

2 § Beslut om krigsplacering får fattas utan att den som beslutet avser ges tillfälle att yttra sig.

3 § Totalförsvarets personalverk skall underrätta en totalförsvarspliktig om innehållet i ett beslut varigenom han eller hon har krigsplacerats enligt lagen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt.

7 kap. Handläggningen av vissa ärenden

Brott mot totalförsvarsplikten m.m.

1 § Om en totalförsvarspliktig som fullgör värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt förklarar sig inte vilja fullgöra tjänstgöringen, skall han eller hon informeras om vad som gäller för den som vägrar att fullgöra tjänstgöringen.

Om tjänstgöringen är förenad med bruk av vapen och den som är skyldig att fullgöra tjänstgöringen förklarar att bruk av vapen mot annan är oförenlig med hans eller hennes allvarliga personliga övertygelse, skall information lämnas om rätten att vara vapenfri. Av informationen skall framgå förutsättningarna för denna rätt och prövningsförfarandet. Sådan information skall dock inte lämnas till den som redan har ansökt om rätt att vara vapenfri.

2 § Om inskrivningsbeslutet eller krigsplaceringen inte ändras eller någon ansökan om rätt att vara vapenfri inte görs av den som avses i 1 §, skall han eller hon beordras att fullgöra tjänstgöringen. Innan en sådan order ges, skall betänketid lämnas längst till nästa dag.

3 § Religiöst samfund som avses i 10 kap. 9 § 2 lagen (199x:xxx) om totalförsvarspålikt är sekten Jehovas vittnen.

4 § Totalförsvarets personalverk skall anmäla brott som avses i 10 kap. 1 § lagen (199x:xxx) om totalförsvarspålikt till åklagarmyndigheten eller polismyndigheten i den ort där den som har uteblivit är folkbokförd och bifoga den utredning som finns i saken.

5 § Den domstol som avgör ett mål om ansvar för en gärning som har föramlett en anmälan enligt 4 § skall översända en kopia av domen eller beslutet till Totalförsvarets personalverk, när avgörandet har vunnit laga kraft.

Hämtning

6 § Hämtning av en totalförsvarspåliktig som uteblivit från värnpålikt eller civilpålikt får inte göras, om tjänstgöringstiden understiger 40 dagar.

8 kap. Verkställighetsföreskrifter

1 § Föreskrifter för verkställigheten av denna förordning meddelas i fråga om

1. uppgiftsskyldighet enligt 1 kap. 1 - 4 §§ av Riksskatteverket efter samråd med Totalförsvarets personalverk,
2. grundutbildningens längd och genomförande av Försvarsmakten i fråga om värnpålikt och av Överstyrelsen för civil beredskap efter samråd med de centrala myndigheter som anges i 2 kap. 4 § i fråga om civilpålikt,
3. krigsplacering av totalförsvarspåliktiga som skall fullgöra värnpålikt av

Försvarsmakten och krigsplacering av totalförsvarspliktiga som skall fullgöra civilplikt av Överstyrelsen för civil beredskap efter samråd med Försvarsmakten och de centrala myndigheter som anges 2 kap. 4 §,

4. hämtning av Totalförsvarets personalverk efter samråd med Rikspolisstyrelsen,

5. övriga bestämmelser av Totalförsvarets personalverk.

Denna förordning träder i kraft den .

Genom förordningen upphävs

1. hämningskungörelsen (1942:840),
2. kungörelsen (1942:841) med vissa föreskrifter angående efterspaning av värnpliktiga m.fl. för överlämnande av order eller andra meddelanden från militär myndighet,
3. kungörelsen (1959:147) om viss lots- och fyrstaten tillhörande personals skyldighet att fullgöra militärtjänstgöring,
4. allmänna tjänstepliktskungörelsen (1961:461),
5. kungörelsen (1966:414) med vissa bestämmelser om vapenfria tjänstepliktiga,
6. kungörelsen (1969:379) om inskrivning och redovisning av värnpliktiga,
7. kungörelsen (1969:380) om värnpliktigas tjänstgöring m. m.
8. uppskovskungörelsen (1973:939),
9. förordningen (1977:577) om grundutbildning och övning inom civilförsvaret,
10. förordningen (1977:1188) om ersättning till icke militära ledamöter i inskrivningsnämnd,
11. värnpliktsutbildningsförordningen (1980:1035),
12. förordningen (1981:642) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspers-

sonal m.m.

Om det i en lag eller i en författning som har beslutats av regeringen hänvisas till en föreskrift som har ersatts genom en föreskrift i denna förordning tillämpas i stället den nya föreskriften.

Inskrivnings- nämnd Kansliort	Verksamhetsområde	Landsting eller kommun som väljer ledamöter	Antal valda- ledamö- möter
Södra inskriv- ningsnämnden	Jönköpings län	Landstinget	1
Kristianstad	Kronobergs län	Landstinget	1
	Kalmar län	Landstinget	1
	Blekinge län	Landstinget	1
	Kristianstads län	Landstinget	1
	Malmöhus län	Landstinget	1
Västra inskriv- ningsnämnden	Hallands län	Landstinget	1
Göteborg	Göteborgs och Bohus län	Landstinget Göteborgs kommun	1 1
	Älvsborgs län	Landstinget	1
	Skaraborgs län	Landstinget	1
Östra inskriv- ningsnämnden	Stockholms län	Landstinget	2
Solna	Uppsala län	Landstinget	1
	Södermanlands län	Landstinget	1
	Gotlands kommun	Kommunen	1
Bergslagens in- skrivningsnämnd	Östergötlands län	Landstinget	1
Karlstad	Värmlands län	Landstinget	1
	Örebro län	Landstinget	1
	Västmanlands län	Landstinget	1
	Kopparbergs län	Landstinget	1
Nedre Norrlands inskrivningsnämnd	Gävleborgs län	Landstinget	1
Östersund	Västernorrlands län	Landstinget	1
	Jämtlands län	Landstinget	1
Övre Norrlands inskrivningsnämnd	Västerbottens län	Landstinget	1
Boden	Norrbottnens län	Landstinget	1

A. VERKSAMHETER I DET CIVILA FÖRSVARET

1. Polisverksamhet enligt förordningen (1986:616) om beredskapspolisen.
2. Civilförsvarsverksamhet enligt civilförsvarslagen (1960:74).
3. Hemskyddsverksamhet.
4. Verksamhet enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och tandvårdslagen (1985:125).
5. Kommunal tillsyn inom miljö- och hälsoskyddsområdet.
6. Barn- och äldreomsorg enligt socialtjänstlagen (1980:620).
7. Underhåll och reparation av teleanläggningar.
8. Underhåll och reparation av järnvägar och vägar.
9. Räddningstjänst vid flygplatserna.
10. Veterinärverksamhet.
11. Flyktingmottagning.
12. Underhåll och reparation av distributionsnäten för elenergi.
13. Självavårdande och sociala insatser inom Svenska kyrkan och andra trosamfund samt begravningsverksamhet.

B. VERKSAMHETER I FÖRSVARSMAKTEN

1. Hälso- och sjukvård.
2. Veterinärverksamhet.
3. Posthantering.
4. Tjänstgöring som avses i 1 kap. 6 § andra stycket andra meningen lagen (199x:xxx) om totalförsvarspikt

8. Förslag till

Förordning om frivillig grundutbildning för kvinnor

Regeringen föreskriver följande.

Antagning m.m.

1 § En ansökan om antagning till utbildning enligt lagen (199x:xxx) om grundutbildning för kvinnor skall ges in till Totalförsvarets personalverk. Den som har gett in en ansökan före den 1 november ett år skall kallas till antagningsprövning senast under det följande året.

2 § Till utbildningen får endast antas kvinnor som

1. är svenska medborgare,
2. under antagningsåret fyller lägst 19 år och högst 24 år,
3. kan bedömas ha goda förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

3 § Totalförsvarets personalverk skall på grundval av resultatet av antagningsprövningen anta de kvinnor som skall genomgå grundutbildning.

4 § Den som har antagits till utbildningen skall av Totalförsvarets personalverk skrivas in till en befattningsgrupp eller en befattning enligt vad som gäller för totalförsvarspliktiga som har genomgått mönstring enligt lagen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt.

Personalverket svarar för redovisningen av de kvinnor som har antagits till utbildningen och skall kalla dem till utbildningen.

Utbildningen

5 § Utbildningen skall börja snarast efter antagningen.

Utbildningen får inte börja senare än att kvinnan hinner slutföra utbildningen senast det år hon fyller 25 år.

6 § Utbildningen skall genomföras gemensamt med motsvarande utbildning för manliga totalförsvarspiktiga, om inte särskilda skäl föranleder annat.

Skiljande från utbildningen m.m.

7 § En kvinna skall skiljas från utbildningen enligt 8 § 2 lagen (199x:xxx) om grundutbildning för kvinnor om hennes frånvarotid överstiger eller beräknas överstiga en tiondel av utbildningstiden. Skiljande från utbildningen skall inte ske, om kvinnan trots frånvaron bedöms kunna tillgodogöra sig utbildningen på ett tillfredsställande sätt. En kvinna som skiljs från utbildningen får börja om eller fortsätta utbildningen under det närmast följande utbildningsåret även om hon kommer att vara äldre än 25 år det år då utbildningen slutförs.

8 § Frågor om skiljande från utbildningen prövas av Totalförsvarets personalverk.

Till Personalverket skall kvinnan också meddela sin vilja att sluta utbildningen.

Överklagande

9 § Totalförsvarets personalverks beslut i ärenden om inskrivning och skil-

jande från utbildningen får överklagas hos Totalförsvarets tjänstepliktsnämnd.

Andra beslut enligt denna förordning får inte överklagas.

Totalförsvarets tjänstepliktsnämnds beslut får inte överklagas.

Verkställighetsföreskrift

10 § Ytterligare föreskrifter för verkställighet av lagen (199x:xxx) om frivillig grundutbildning för kvinnor meddelas inom det civila försvaret av Överstyrelsen för civil beredskap och i övrigt av Försvarsmakten.

Denna förordning träder i kraft den , då förordningen (1980:1024) om militär grundutbildning för kvinnor skall upphöra att gälla.

9. Förslag till

Förordning om disciplinansvar inom totalförsvaret

Härigenom föreskrivs följande.

Beslutande myndigheter m.m.

1 § Föreskrifter enligt 19 § lagen (199x:xxx) om disciplinansvar inom totalförsvaret meddelas av Försvarsmakten.

Auditörer

Ersättare

2 § För en auditör kan finnas en eller flera ersättare (*vice auditör*). Vice auditören skall inträda i auditörens ställe, när auditören är förhindrad att utöva tjänsten.

Uppgifter

3 § En auditör skall utöver vad som följer av 22 och 23 §§ lagen (199x:xxx) om disciplinansvar inom totalförsvaret

1. närvara vid handläggningen av ett ärende om disciplinförseelse i den utsträckning som det behövs,

2. lämna råd i frågor om verkställighet av disciplinpåföljd,

3. utöva tillsyn över handläggningen av ärenden om disciplinförseelse och ersättningsärenden,
4. lämna råd i andra rättsliga angelägenheter,
5. medverka i utbildning och information om tillämpningen av lagen (199x:xxx) om disciplinansvar inom totalförsvaret samt andra rättsliga ämnen.

Förordnande

4 § Auditörer och vice auditörer skall utses av Försvarmakten, om de skall biträda chefer i Försvarmaktens fredsorganisation, och av Överstyrelsen för civil beredskap om de skall biträda chefer i det civila försvaret. De skall utses med förordnande tills vidare, dock längst för en period av sex år.

Innan en auditör eller vice auditör förordnas, skall yttrande inhämtas från den chef som han eller hon skall biträda.

Om den chef som auditören eller vice auditören biträder anser förordnandet bör förlängas, behöver tjänsten inte kungöras ledig till ansökan. Den som meddelat förordnandet skall senast tre månader innan förordnandet upphör underrättas om att detta bör förlängas.

5 § Om både auditören och vice auditören är förhindrade att utöva auditörs-tjänsten, skall den som utsett dem förordna en annan lämplig person att uppehålla tjänsten.

6 § Auditörer och vice auditörer med tjänstgöring i Försvarmaktens utlandsstyrka skall förordnas av Försvarmakten. I fråga om sådan anställning skall i övrigt förordningen (1984:309) om utlandsstyrkan inom försvarmakten tillämpas.

7 § Auditörer och vice auditörer med tjänstgöring i den krigsorganiserade Försvarsmakten krigsplaceras i befattningarna på framställning av militärbefälhavaren.

8 § Föreskrifterna i 15 kap. 4 § lagen (1976:600) om offentlig anställning skall tillämpas på den som innehar eller uppehåller en tjänst som auditör eller vice auditör.

9 § Beslut om tillsättning av en tjänst som auditör eller vice auditör får överklagas hos Totalförsvarets tjänstepliktsnämnd. Tjänstepliktsnämndens beslut får inte överklagas.

Handläggningen av disciplinärenden

Utredning

10 § Har en förman eller annan chef vid ett verksamhetsställe där disciplinansvariga tjänstgör på grund av en anmälan eller på något annat sätt fått kännedom om att en disciplinansvarig kan antas ha begått en disciplinförseelse, skall en utredning av disciplinärendet inledas. Om det därvid framkommer att den disciplinansvarige genom sitt förfarande skäligen kan misstänkas att även ha gjort sig skyldig till brott, skall prövas om åtalsanmälan skall göras.

11 § Åtalsanmälan skall ges in till den åklagarmyndighet inom vars distrikt verksamhetsstället är lokaliserat.

Formulär till åtalsanmälan fastställs av Försvarsmakten efter samråd av Överstyrelsen för civil beredskap.

12 § Även om en åtalsanmälan görs skall vid verksamhetsstället inledas den utredning om brottet som behövs för att bevis inte skall gå förlorade eller för att utredningen inte skall avsevärt försvåras.

13 § Finner en chef som enligt 20 § lagen (199x:xxx) om disciplinansvar inom totalförsvaret getts rätt att pröva frågor om disciplinförseelse, att inte någon av förutsättningarna i 20 § 1 - 3 lagen föreligger, skall han eller hon överlämna disciplinärendet till den som är behörig att avgöra ärendet.

14 § Utredningen i ett disciplinärende leds av den som har rätt att avgöra ärendet. Om en särskild förhørsledare anlitas, skall han eller hon vara chef för den hörde och, om denne tjänstgör vid Försvarsmakten, vara lägst kompanichef eller motsvarande chef.

15 § Bestämmelser om rätt att anlita ombud eller biträde finns i 9 § förvaltningslagen (1986:223).

Förhör i disciplinärenden

16 § Om den disciplinansvarige lämnar sitt samtycke och det kan ske utan nackdel för utredningen, får den som har anmält förseelsen och de övriga personer som skall höras vara närvarande när den disciplinansvarige hörs.

Om anmälaren är närvarande vid förhöret, skall han eller hon höras först. Därefter skall den disciplinansvarige och andra som kan lämna uppgifter i ärendet höras.

17 § Den disciplinansvarige och de övriga personer som hörs skall uppmanas att lämna en sammanhängande berättelse om det som saken rör.

Protokoll över förhör

18 § I protokoll över ett förhör skall antecknas:

1. den disciplinansvariges fullständiga namn, personnummer och bostadsadress,
2. tjänstegrad eller befattning, det verksamhetsställe och avdelning där han eller hon tjänstgör samt tid och plats för förhöret,
3. namn och tjänstegrad eller befattning på den som håller förhöret, förhörsvittnen och de övriga personer som är närvarande,
4. de handlingar som vid tidpunkten för förhöret är av betydelse för utredningen,
5. förhørsutsagor liksom vad som i övrigt bedöms vara av betydelse för utredningen.

19 § Protokollet skall så noga som möjligt återge muntliga utsagor av betydelse för utredningen.

Den som hörs skall få förhørsutsagan uppläst för sig eller tillfälle att på något annat sätt granska utsagan. Han eller hon skall tillfrågas om det finns något att erinra mot innehållet, eller om förhørsutsagan kan godkännas. En erinran som inte föranleder någon ändring, skall antecknas. Därefter får utsagan inte ändras.

20 § När flera hörs om samma förhållande, får en utsaga återges genom en hänvisning till en förut gjord utsaga. Om utsagorna inte stämmer överens, skall det anges i vilka hänseenden som de skiljer sig.

21 § Protokollet skall skrivas under av förhørsledaren och, om en särskild protokollförare anlitas, av denne.

22 § Protokollet skall färdigställas utan dröjsmål och överlämnas med övriga handlingar i ärendet till den som skall avgöra ärendet.

23 § Formulär till protokoll över förhör fastställs av Försvarsmakten efter samråd med Överstyrelsen för civil beredskap.

Beslut

24 § Beslut om att avskriva ett ärende får fattas av den som är behörig att besluta i disciplinärendet.

25 § Av beslutet i ett disciplinärende skall framgå:

1. den disciplinansvariges fullständiga namn, personnummer, tjänstegrad eller befattning, tjänstgöringstid samt verksamhetsställe och avdelning där han eller hon tjänstgör,
2. disciplinpåföljden,
3. vilken skyldighet som den disciplinansvarige har åsidosatt, tiden och platsen för förseelsen samt övriga skäl för beslutet,
4. dagen för beslutet,
5. vem som fattat beslutet och, i förekommande fall, auditörens yttrande,
6. hur beslutet skall överklagas.

26 § Formulär till beslut i ett disciplinärende fastställs av Försvarsmakten efter samråd med Överstyrelsen för civil beredskap.

27 § En chef som avses i 19 § lagen (199x:xxx) om disciplinansvar inom totalförsvaret skall med biträde av auditören minst en gång varje halvår granska de beslut som har fattats av en chef som anges i 20 § samma lag.

Registerkort i disciplinärenden

28 § Över handläggningen av disciplinärenden skall föras registerkort som skall innehålla uppgift om:

1. den disciplinansvariges fullständiga namn, personnummer, tjänstegrad eller befattning samt verksamhetsställe och avdelning där han eller hon tjänstgör,
2. anmälan om misstanke om disciplinförseelsen,
3. auditörens yttrande om sådant avgetts,
4. beslutet i disciplinärendet,
5. förhör och annan utredning,
6. beslut om omhändertagande enligt 40 § lagen (199x:xxx) om disciplinansvar inom totalförsvaret,
7. fråntagande av egendom enligt 45 § samma lag,
8. kroppsvisitation enligt 46 § samma lag.

Registerkort behöver dock inte föras i fråga om ärenden som avses i 20 § lagen (199x:xxx) om disciplinansvar inom totalförsvaret.

29 § Formulär till registerkort i disciplinärenden fastställs av Försvarsmakten efter samråd med Överstyrelsen för civil beredskap.

Verkställighetsåtgärder*Extratjänst och utgångsförbud*

30 § Ett beslut om extratjänst eller utgångsförbud får verkställas omedelbart, om den disciplinansvarige skriftligen begär det.

31 § Det ankommer på den som beslutat om extratjänst eller utgångsförbud att se till att påföljden verkställs. Han eller hon bestämmer närmare om verkställighetstidens början och slut. Innan ett beslut om utgångsförbud verkställs skall han eller hon utreda om det samtidigt finns andra beslut om utgångsförbud för den disciplinansvarige som ännu inte verkställts.

32 § Verkställighet av extratjänst eller utgångsförbud skall ske i en följd utan uppehåll, om inte annat följer av 34 § lagen (199x:xxx) om disciplinansvar inom totalförsvaret.

En dag är tjänstefri om den disciplinansvarige enligt fastställd tjänstgöringsplan inte skulle ha tjänstgjort någon del av den dagen.

Verkställigheten av extratjänst eller utgångsförbud i högst fem dagar får inte påbörjas eller, om avbrott har skett, fortsätta vid sådan tid att den disciplinansvariges möjligheter att utnyttja en påföljande tjänstefri dag försvåras i avsevärd grad.

33 § Den som förordnar om verkställighet av beslut om extratjänst eller utgångsförbud skall skriftligen ge besked om verkställighetstiden till den disciplinansvarige och till den som enligt hans eller hennes bestämmande skall kontrollera verkställigheten.

Den som kontrollerar verkställigheten av ett utgångsförbud får ålägga den disciplinansvarige att anmäla sig eller på annat sätt visa att han eller hon underkastar sig påföljden. Ett sådant åläggande får inte medföra någon väsentlig olägenhet utöver vad själva påföljden innebär.

Formulär till skriftligt besked som sägs i första stycket fastställs av Försvarsmakten efter samråd med Överstyrelsen för civil beredskap.

34 § Frågor om uppskov med eller avbrott i verkställigheten skall prövas av

den som har beslutat disciplinpåföljden och meddelas den disciplinansvarige genast. Beslut i sådana ärenden får inte överklagas.

Löneavdrag

35 § Det ankommer på den som beslutat om löneavdrag att se till att påföljden verkställs.

36 § Löneavdrag skall för den som erhåller dagpenning och för den som är tjänstgöringsskyldig vid Försvarsmakten till följd av anställning där beräknas enligt de grunder som anges i 20 § anställningsförrordningen (1965:601). Den som erhåller dagpenning enligt förrordningen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt skall därvid anses ha lön för månad med belopp som svarar mot summan av hans eller hennes dagpenning under 30 dagar.

Att löneavdraget inte får understiga ett belopp motsvarande dagersättning utan tillägg framgår av 13 § lagen (199x:xxx) om disciplinansvar inom totalförsvaret.

37 § Verkställighet av löneavdrag får fördelas på flera avlöningstillfällen.

38 § När löneavdrag inte kan göras skall den disciplinansvarige skriftligen ges tillfälle att senast inom fjorton dagar från det att han eller hon fick del av beslutet betala det belopp som motsvarar löneavdraget.

39 § Formulär som behövs för verkställigheten av löneavdrag fastställs av Försvarsmakten efter samråd med Riksskatteverket och Överstyrelsen för civil beredskap.

Tvångsmedel

40 § Chef som avses i 19 § lagen (199x:xxx) om disciplinansvar inom totalförsvaret utser den som skall hålla förhör med en disciplinansvarig som har omhändertagits enligt 40 § samma lag.

Om det på grund av vad som kommit fram under förhöret inte längre finns anledning till att ha den disciplinansvarige omhändertagen, skall den som hållit förhöret genast underrätta den chef som avses i första stycket.

41 § Den som har omhändertagits skall förvaras i en för ändamålet lämplig lokal, om inte en läkare har beslutat att den omhändertagne skall föras till en militär sjukvårdsavdelning eller ett sjukhus och kvarstanna där.

Den som sätter in den omhändertagne i förvaringslokalen skall ta ifrån honom eller henne alkoholdrycker eller andra berusningsmedel eller andra föremål, som den omhändertagne med hänsyn till omständigheterna inte bör medföra. Den omhändertagne skall regelbundet ses till om hans eller hennes tillstånd ger anledning till det.

Om det behövs skall den lokal där den omhändertagne förvaras stå under bevakning. Den omhändertagne skall ha möjlighet att påkalla uppmärksamhet genom ringledning eller annan lämplig anordning.

42 § I fråga om behandlingen av den som omhändertagits skall lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. gälla i tillämpliga delar.

43 § Lokaler för förvaring av omhändertagna skall vara så beskaffade att det inte kan uppstå men för de omhändertagnas hälsa.

Försvarsmakten får meddela de ytterligare föreskrifter som behövs i

hälsoskyddshänseende för verkställigheten av bestämmelserna om omhändertagande.

44 § Beslut om frigivande enligt 44 § lagen (199x:xxx) om disciplinansvar inom totalförsvaret får fattas av den som har omhändertagit den disciplinansvarige.

Före frigivandet skall föremål som tagits om hand återlämnas, om annat inte följer av 45 § lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret eller andra särskilda bestämmelser.

Överklagande av beslut om disciplinpåföljd

45 § Ett beslut att ålägga den som avses i 1 § 6 lagen (199x:xxx) om disciplinansvar inom totalförsvaret disciplinpåföljd överklagas hos Stockholms tingsrätt.

46 § Till överklagande som överlämnas till tingsrätten i ett disciplinärende skall fogas en uppgift om när den disciplinansvarige fick del av beslutet och när överklagandet kom in till den chef eller myndighet som har fattat beslutet.

47 § Sedan tingsrättens eller hovrättens beslut i ett disciplinärende vunnit laga kraft, skall de erhållna originalhandlingarna tillsammans med en avskrift av beslutet översändas till den chef eller myndighet som har fattat beslutet.

Ersättningsärenden

48 § Om förlusten eller skadan på materiel inte överstiger ettusen kronor får frågan om ersättningsskyldigheten prövas av en chef som avses i 20 § lagen (199x:xxx) om disciplinansvar inom totalförsvaret.

49 § Bestämmelserna i 14 - 28 och 45 - 47 §§ skall tillämpas vid handläggningen av ersättningsärenden.

50 § En disciplinansvarig får tillfrågas om han eller hon medger att ersätta förlorad eller skadad materiel, som har lämnats till honom eller henne för personligt bruk, endast om det är utrett att skadeståndsskyldighet enligt skadeståndslagen (1972:207) föreligger och den disciplinansvarige har underrättats om detta.

Denna förordning träder i kraft den , då förordningen (1987:187) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. skall upphöra att gälla.

10. Förslag till

Förordning om ändring i civilförsvarskungörelsen (1960:377)

Regeringen föreskriver i fråga om civilförsvarskungörelsen (1960:377)¹,
dels att 28, 30-32, 34-39 och 42 §§ skall upphöra att gälla,
dels att rubriken närmast före 28 § skall utgå,
dels att i 16 § ordet "civilförsvarspliktiga" skall bytas ut mot ordet "totalförsvarspliktiga".

¹Kungörelsen omtryckt 1986:1046.

Senaste lydelse av 32 § 1989:760

1 Uppdraget

1.1 Direktiven

Regeringen beslutade den 16 maj 1991 att tillkalla en särskild utredning för att se över grunderna för totalförsvarets personalförsörjning genom pliktsystem. I utredningens direktiv (Dir 1991:40) angavs bl.a. följande.

Utredningen bör utgå ifrån att en stor del av totalförsvarets personalförsörjning även i framtiden skall tryggas genom ett pliktsystem. Därför bör den klarlägga hur man bäst och effektivast med stöd av ett pliktsystem skall ta ut, utbilda och krigsplacera människor för tjänstgöring inom totalförsvarets olika delar. Totalförsvarets behov av personal som skall tillgodoses genom pliktsystem skall klarläggas.

Den nuvarande lagstiftningen är svåröverskådlig och splittrad och inte i alla avseenden heltäckande för totalförsvarets olika behov. En översyn pågår för närvarande av värnpliktslagstiftningen och av den lagstiftning som reglerar den civila delen av totalförsvaret. Detta arbete kan till stor del ses som ett författningstekniskt reformarbete och avsikten är inte att i det sammanhanget samordna systemen för värnplikt och civilförsvarsplikt. Utredningen bör därför nu undersöka om de grundläggande pliktbestämmelserna kan samlas i en lag om totalförsvarsplikt där också prioriteringar mellan olika områden görs. I samband härmed bör man ta ställning till om det i en sådan lag är möjligt att lägga fast en övergripande totalförsvarsplikt som omfattar de flesta medborgarna. De mera specifika bestämmelser som behövs inom olika områden kan liksom nu regleras i särskilda lagar som exempelvis värnpliktslagen.

I fråga om författningsregleringen angavs i direktiven vidare följande.

Utredningen bör lämna förslag till erforderlig författningsreglering. I uppdraget bör ingå att se över lagen (1939:727) om förbud mot uppsägning eller avskedande av arbetstagare med anledning av värnpliktstjänstgöring m.m. samt uppskovskungörelsen (1973:939) och anpassa denna reglering till för-

slagen i övrigt. Utredningen bör härvid särskilt lösa frågan om befrielse av brandpersonal som avses i civilförsvarsorganisationen.

Utredningen bör också se över den försvarsplikt för polismän som regleras i lagen (1943:881) om polisens ställning under krig.

Kommittén antog namnet Pliktutredningen.

Den 27 maj 1992 beslutade regeringen tillkalla en särskild utredare för att lämna förslag till författningsreglering med anledning av Pliktutredningens kommande förslag om ett nytt pliktssystem för personalförsörjning för totalförsvaret. I direktiven (Dir 1992:71) till utredningen angavs bl.a. följande.

Jag har av pliktutredningen under hand informerats om vilken inriktning de kommande förslagen kommer att ha. Jag delar utredningens bedömning att förslagen för att kunna genomföras kommer att kräva en omfattande författningsreglering. Eftersom det gäller att med plikt ta ut människor för tjänstgöring, måste regleringen i stor utsträckning ha lagform. Detta ställer i sin tur krav på noggrant utarbetade lagmotiv. Pliktutredningen är en parlamentariskt sammansatt kommitté och har inte en sammansättning som gör den lämpad att arbeta fram en omfattande och komplicerad författningsreglering.

En möjlighet skulle givetvis vara att förstärka pliktutredningen med erforderlig juridisk kompetens. Jag anser emellertid att det i stor utsträckning lagtekniska arbetet med att ta fram författningsförslag och motivering till dessa kan bedrivas effektivare av en särskild utredare. Jag anser därför att en sådan utredare bör tillkallas för att på grundval av vad pliktutredningen föreslår ta fram förslag till författningsreglering. Regleringen bör vara heltäckande och innefatta förslag såväl till nya lagar och förordningar som till följändringar i nuvarande författningar. Utredaren bör även motivera sina förslag och då särskilt arbeta fram specialmotivering till sina lagförslag.

För att inte den fortsatta beredningen av pliktutredningens förslag skall försenas bör den särskilde utredaren påbörja sitt arbete så snart som möjligt och till en början bedriva detta parallellt med att pliktutredningen fullgör sitt arbete. I detta skede bör utredaren ha en fortlöpande kontakt med pliktutredningen och kontinuerligt redovisa resultatet av sitt arbete för denna. Utredar-

en bör under denna tid även biträda pliktutredningen genom att lämna synpunkter på utredningens arbete från juridisk synpunkt.

Arbetets bedrivande

Utredaren bör först inrikta sitt arbete på att ta fram förslag till en övergripande lag om totalförsvarsplikt och bör vara beredd att redovisa sitt förslag i den delen samtidigt som pliktutredningen lämnar sitt förslag senast den 31 december 1992. Utredaren skall därefter fortsätta sitt arbete med att arbeta fram förslag till den ytterligare författningsreglering som behövs för att genomföra pliktutredningens förslag.

1.2 Arbetets bedrivande

Utredningen har bedrivit arbetet vid sammanträden. Vid dessa har diskuterats förslag till författningstexter och motiven till dessa. Vidare har experter i utredningen som företrätt Överbefälhavaren, Överstyrelsen för civil beredskap, Värnpliktsverket, Statens räddningsverk, Arbetsmarknadsstyrelsen och Vapenfristytelsen lämnat synpunkter på olika sakfrågor. Utredningen har hållit en fortlöpande kontakt med Pliktutredningen, som också inför utredningen har redovisat sina övervägande i vissa frågor.

Under arbetets gång har det visat sig vara möjligt att i en lag samla samtliga bestämmelser om totalförsvarsplikten som kräver lagform. Eftersom lagförslaget därigenom har blivit mer omfattande än det skulle ha blivit med enbart en övergripande lag, har det inte varit möjligt att redovisa det förrän genom detta betänkande i april 1993. Detta har i sin tur medfört att alla följdändringar till den nya lagen inte kan läggas fram nu. Utredningen avser att i ett senare betänkandet redovisa arbetet i den delen.

1.3 Betänkandets uppläggning

Betänkandet innehåller under rubriken *Författningsförslag* den föreslagna lagen om totalförsvarsplikt samt förslag till lag om frivillig grundutbildning för kvinnor, lag om disciplinansvar inom totalförsvaret och de övriga lagförslag som vi nu lämnar. Under samma rubrik återfinns förslag till verkställighetsföreskrifter till dessa lagar. I *kapitel 2* anger vi några utgångspunkter för vår reglering. I *kapitel 3* lämnar vi motivering till de nya lagarna.

2. Några utgångspunkter

2.1 Totalförsvarets personalverk

Enligt vårt uppdrag skall vi lämna förslag till författningsreglering med anledning av Pliktutredningens förslag om ett nytt pliktssystem för totalförsvarets personalförsörjning.

Pliktutredningen har i sitt betänkande (SOU 1992:139) Totalförsvarsplikt (s. 168-172) föreslagit att en ny statlig myndighet - Totalförsvarets personalverk - bildas med ansvar för uttagning, registrering och redovisning av främst pliktpersonal för både det militära och det civila försvaret. Personalverket skall enligt förslaget främst vara ett serviceorgan, dvs. ge stöd åt de myndigheter och motsvarande som har s.k. bemanningsansvar för en organisation under beredskap och i krig. Den nya myndigheten skall överta ansvar och uppgifter från Värnpliktsverket och Vapenfristytelsen, som därefter kan läggas ned.

Enligt Pliktutredningens förslag skall inom det civila försvaret de funktionsansvariga statliga myndigheterna och andra som ansvarar för verksamheten behålla det direkta ansvaret för personalfrågorna inom sina områden. Personalverket avses komma att utföra en del uppgifter åt dem som ansvarar för verksamheten men verkets huvudsakliga uppgift skall enligt utredningen så gott som uteslutande vara av verkställande karaktär.

Frågan om Totalförsvarets personalverk också skall bistå utbildningsanord-

nare med tillsyn och service avseende bl.a. handläggning av ärenden om pliktuttagnas sociala och andra förmåner och hanteringen av de ekonomiska och administrativa frågorna kräver enligt Pliktutredningen ytterligare övervägande i samband med att verkets organisation bestäms. Detsamma gäller enligt utredningen frågor om de pliktuttagnas medinflytande, beslut i ärenden om disciplinförseelse och den uppföljning och utvärdering av verksamheten som är nödvändig.

Vi har i våra författningsförslag utgått från att Pliktutredningens förslag om att inrätta av Totalförsvarets personalverk genomförs. I överensstämmelse med det föreslår vi att Totalförsvarets personalverk får ansvaret för mönstringen av svenska män och för inskrivning av dessa efter mönstring. Verket skall också på uppdrag av utbildningsanordnare inkalla till utbildning.

För att Personalverkets uppgift att registrera och redovisa pliktpersonalen skall kunna utföras på ett rationellt sätt bör verket enligt vår mening ha det övergripande ansvaret för denna verksamhet inom totalförsvaret. Vårt förslag bygger därför på att Totalförsvarets personalverk skall besluta om inskrivning och krigsplacering av pliktpersonal. Det gäller alltså även sådan personal som efter en mindre omfattande utredning än mönstring skrivs in för tjänstgöring i civilförsvaret. Sådan inskrivning görs i dag av länsstyrelserna. Förslag har i annat sammanhang framlagts om att överföra dessa uppgifter till kommunerna.

Avsikten med vårt förslag är inte att lägga ansvaret för totalförsvarets personalförsörjning på Totalförsvarets personalverk. Verkets befattning med inskrivning och krigsplacering inskränker sig till att på framstälan av statliga myndigheter, kommuner, landsting och kyrkliga kommuner tilhandahålla

den personal som behövs för att bemanna sådana organs krigsorganisationer. Ansvaret för bemanningen förutsätts alltså ligga hos andra myndigheter än Totalförsvarets personalverk.

2.2 Försvarsmakten

Inom det militära försvaret är det för närvarande Överbefälhavaren som beslutar om inriktningen av uttagningen och utbildningen av de värnpliktiga. I våra författningsförslag har vi utgått från att de nuvarande myndigheterna inom den egentliga försvarsmakten omorganiseras till en enda myndighet, Försvarsmakten, i enlighet med det förslag som Utredningen (1991:04) om lednings- och myndighetsorganisationen för försvaret (LEMO) skisserat i betänkandet SOU 1991:112 och som statsmakterna har beslutat om (prop. 1991/92:102 s.42-53, FöU 12, rskr. 338). Denna omorganisation är beslutad att träda i kraft den 1 juli 1994, dvs. innan våra författningsförslag kan beräknas ha trätt i kraft.

2.3 Det civila försvarets organisation

Under 1980-talet har ett betydande reformarbete inletts i fråga om det civila försvarets organisation. Riksdagen uttalade i ett principbeslut (prop. 1984/85:160, FöU:11, rskr. 388) att varje kommun lokalt skulle samordna beredskapsåtgärderna inom kommunens område. Civilförsvarslagsutredningen (CFL-utredningen) drog i betänkandet (SOU 1989:42) Det civila försvaret upp riktlinjerna för det civila försvarets organisation och lämnade även ett

förslag till en författningsreglering som omfattade hela det civila försvaret inklusive tjänsteplikterna. En bärande tanke i CFL-utredningens förslag var att varje kommun inom sitt område skall ha ett samlat ansvar för det civila försvarets organisation och verksamhet. CFL-utredningens förslag har remissbehandlats och beretts inom regeringskansliet. Den föreslagna lagstiftningen har ännu inte genomförts. I 1992 års försvarsbeslut (prop. 1991/92:102 s. 113, FöU 12 s. 122-123, rskr. 338) godkände riksdagen en inriktning för den fortsatta utvecklingen av den kommunala beredskapen mot ett samlat ansvar på den lokala nivån för genomförandet av befolkningskyddet och räddningstjänsten. Som försvarsutskottet då framhöll krävs lagstiftning för genomförandet av en sådan ordning.

I Pliktutredningens och vårt uppdrag ingår inte att författningsreglera det civila försvarets organisation och verksamhet. Vi har därför inte tagit ställning till hur ansvarsförhållandena bör vara inom denna del av totalförsvaret. Vårt förslag till lag om totalförsvarsplikt har vi gett en sådan utformning att det kan tillämpas oavsett var ansvaret för personalförsörjningen inom det civila försvaret placeras. Detta kommer främst till uttryck i bestämmelsen i 2 kap. 1 § som ger möjlighet för en mängd offentliga organ, däribland kommuner, att genomföra de utredningar som behövs för att skriva in totalförsvarspliktiga för tjänstgöring i det civila försvaret. När det gäller t.ex. inkallelse till tjänstgöring och krigsplacering har vi däremot funnit praktiska skäl tala för att dessa uppgifter samlas hos Totalförsvarets personalverk. Som redan framhållits innebär regleringen i denna del emellertid inte att ansvaret för personalförsörjningen inom de olika verksamheterna till någon del skall ligga hos Totalförsvarets personalverk. Verkets uppgift inskränker sig till att på beställning av det organ som har ansvaret för personalförsörjningen inom en funktion av det civila försvaret tillhandahålla den erforderliga pliktper-

sonalen.

När det gäller de följdändringar som vi föreslår i civilförsvarslagstiftningen har vi utgått från den nuvarande ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna och endast gjort de ändringar som blivit nödvändiga på grund av att vissa uppgifter överförts från länsstyrelserna till Totalförsvarets personalverk.

2.4 Bolagisering inom det civila försvaret

För närvarande utbildas vapenfria tjänstepliktiga hos bl.a. Vattenfall AB. Fr.o.m. den 1 juli 1993 kommer även Televerkets verksamhet att ske i bolagsform. Privaträttsliga subjekt som handhar utbildning av pliktpersonal bör i fortsättningen vara behöriga att utöva viss myndighet mot denna personal, t.ex. att besluta om förmåner och ledigheter, samt att tillämpa det disciplinansvarssystem som gäller för personalen. I våra förslag till lag om totalförsvarsplikt och lag om disciplinansvar inom totalförsvaret har vi därför öppnat möjlighet för sådana enskilda subjekt hos vilka totalförsvarspliktiga tjänstgör att fatta erforderliga beslut i dessa avseenden.

3. Specialmotivering

3.1 Lagen om totalförsvarsplikt

1 kap. Totalförsvarsplikten

1 §

Enligt de mål för det svenska totalförsvaret som statsmakterna har lagt fast (se t.ex. prop. 1986/87:95, FöU 11, rskr. 310) skall totalförsvaret vara så uppbyggt och organiserat att det är en hela folkets angelägenhet. Enligt vår mening bör en lag om totalförsvarsplikt inledas med en föreskrift som återger detta mål. Bestämmelsen bör kunna utformas så att totalförsvaret är en angelägenhet för hela befolkningen.

2 §

Totalförsvarets personalbehov tillgodoses i dag genom anställningsavtal, särskilda avtal om tjänstgöringsskyldighet och lagstadgade tjänstgöringsplikter. Denna lag reglerar tjänstgöringsplikterna.

I paragrafen läggs fast att totalförsvarets personalförsörjning skall tryggas genom en plikt, som vi benämner totalförsvarsplikt. Totalförsvarsplikten ersätter den nuvarande värnplikten, vapenfria tjänsteplikten, civilförsvarsplikten, skyldigheten för civilförsvarspliktiga att i vissa fall tjänstgöra utanför

civilförsvaret enligt lagen (1984:272) om skyldighet för civilförsvarspliktiga att tjänstgöra utanför civilförsvaret, den särskilda tjänsteplikten enligt lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m.m., tjänsteförlängningen och den allmänna tjänsteplikten enligt allmänna tjänstepliktslagen (1959:83) samt tjänstgöringsskyldigheten för arbetstagare hos staten enligt bestämmelsen i 5 kap. 2 § lagen (1976:600) om offentlig anställning. I paragrafen avgränsas vidare den grupp av personer som är underkastad totalförsvarsplikt och den tid under vilken totalförsvarsplikten kan göras gällande mot var och en av dessa personer.

Varje svensk medborgare är totalförsvarspliktig oavsett var han eller hon är bosatt. Totalförsvarsplikten gäller också för var och en som är bosatt i Sverige oavsett medborgarskap. En person får anses vara bosatt i Sverige om han eller hon stadigvarande vistas här. I allmänhet är en person folkbokförd på bosättningsorten. Det är därför i de allra flesta fall tillräckligt att undersöka om en person är folkbokförd på en ort i Sverige för att konstatera om han eller hon omfattas av totalförsvarsplikten eller inte. Det är emellertid den faktiska bosättningen som är avgörande. Den som är bosatt i Sverige är därför totalförsvarspliktig oavsett folkbokföringsförhållandena.

Totalförsvarsplikten gäller från ingången av det kalenderår när en person fyller 16 år till utgången av det kalenderår när han eller hon fyller 70 år. Det innebär att den övre gränsen är höjd med fem år i förhållande till vad som i dag gäller för civilförsvarsplikten men överensstämmer med den övre gränsen för hälso- och sjukvårdsplikten samt den allmänna tjänsteplikten.

3 §

I paragrafen anges kortfattat de skyldigheter för den enskilde som följer av totalförsvarsplikten.

Totalförsvarsplikten innebär en skyldighet för den totalförsvarspliktige att medverka vid utredningar om sina personliga förhållanden. De närmare bestämmelserna om detta finns i 2 kap., 5 kap. 1 § och 6 kap. 5 §. Den som inte följer en kallelse att inställa sig personligen för utredning enligt 2 kap., straffas enligt bestämmelserna i 10 kap. för detta. Han eller hon kan också hämtas för att utredningen skall kunna genomföras. Den som underlåter att skriftligen lämna efterfrågade uppgifter kan vid vite föreläggas att göra detta.

Tjänstgöringsskyldigheten är det viktigaste åliggandet som följer av totalförsvarsplikten. Av bestämmelsen framgår att varje totalförsvarspliktig är skyldig att tjänstgöra inom totalförsvaret i den omfattning som hans eller hennes kroppskrafter och hälsotillstånd tillåter. I 2 och 3 kap. finns bestämmelser om utredning och inskrivning, som syftar till att undvika att någon enskild åläggs en tjänstgöring som går utöver hans eller hennes förmåga.

De övriga skyldigheter som avses i paragrafen är bl.a. de som behandlas i 7 kap. Dessa syftar bl.a. till att myndigheterna inom totalförsvaret skall kunna nå totalförsvarspliktiga och kommunicera med dem när tjänstgöring inte fullgörs.

Tjänstgöring enligt lagen kan fullgöras som värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt. Värnplikten och civilplikten omfattar grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring. I den allmänna tjänsteplikten ingår däremot inte någon utbildning. Om en totalförsvarspliktig är anställd, är han eller hon i allmänhet på grund av anställningsavtalet skyldig att genomgå den utbildning som behövs för att arbetsuppgifterna skall kunna fullgöras under höjd beredskap.

Utbildningen av värnpliktiga inom totalförsvarets militära del har sedan länge genomförts som grundutbildning och repetitionsutbildning. Inom det civila försvaret används i dag även begreppen utbildning och övning. Vi föreslår att man nu även när det gäller det civila försvaret organiserar utbildningen som grundutbildning med kompletterande repetitionsutbildning. Detta hindrar inte att det kan vara tillräckligt att en totalförsvarspliktig som på grund av exempelvis en anställning har de grundläggande kunskaperna och färdigheterna för en befattning genomgår endast repetitionsutbildning eller, i undantagsfall, ingen utbildning alls.

Inom den militära delen av totalförsvaret motsvarar beredskapstjänstgöringen närmast tjänstgöring i form av beredskapsövningar enligt 27 § 2 mom. värnpliktslagen medan krigstjänstgöringen motsvarar tjänstgöring enligt 28 § 1 mom. värnpliktslagen. Motsvarande bestämmelser för civilförsvarspliktiga finns i dag i 12 § 1 mom. civilförsvarslagen.

Den allmänna tjänsteplikten kan endast fullgöras under höjd beredskap enligt lagen (1992:1403) om höjd beredskap. Liksom enligt den nuvarande lagstift-

ningen kan sådan tjänstgöring ske som en skyldighet att utföra arbetsuppgifter i den ordinarie anställningen eller efter en särskild anvisning av en myndighet. Därutöver föreslår vi som en nyhet att den som frivilligt åtagit sig att tjänstgöra inom totalförsvaret under höjd beredskap skall vara skyldig att göra det med allmän tjänsteplikt.

5 §

Enligt *första stycket* skall värnplikten fullgöras hos myndigheten Försvarsmakten. Värnplikten skall därför främst fullgöras i sådan verksamhet som i dag enligt verksamhetsförordningen (1983:276) bedrivs inom huvudprogrammen arméförband, marinförband, flygvapenförband och operativ ledning m.m. men även tjänstgöring i verksamhet utanför dessa program kan komma i fråga. Härmed åsyftas grundutbildning som Försvarsmakten är ansvarig för men där tjänstgöringen efter en inledande utbildning inom Försvarsmakten förläggs i verksamheter utanför Försvarsmakten. Exempel härpå är de värnpliktiga som tjänstgör på Sjöfartsverkets isbrytare och i Försvarsdepartementet. När försvarsmaktens omfattning minskar den 1 juli 1994 kommer värnpliktiga även att finnas i verksamheter som i dag ingår i försvarsmakten men som då faller utanför myndigheten Försvarsmakten, t.ex. Försvarets radioanstalt och Värnpliktsverket.

Värnplikten skall alltid inledas med en grundutbildning. Detta överensstämmer med vad som gäller i dag. När det gäller civilplikten finns inte motsvarande krav.

Enligt bestämmelsen i *andra stycket* är liksom i dag endast svenska män

skyldiga att fullgöra värnplikt. Bestämmelsen begränsar också den enskildes skyldighet att fullgöra värnplikt med hänsyn till hans levnadsålder. Ingen är skyldig att fullgöra värnplikt före det kalenderår när han fyller 19 år. Det är en höjning av gränsen i förhållande till vad som gäller i dag. Vi tillgodoser därmed ett önskemål att avskaffa möjligheten att med plikt ta i anspråk underåriga för militärtjänst vilket har framförts av den kommitté som övervakar efterlevnaden av 1989 års FN-konvention om barnens rättigheter.

Enligt den nuvarande värnpliktslagen upphör värnplikten som regel vid utgången av det kalenderår när den som omfattas av värnplikten fyller 47 år. Detta motsvaras i det nya systemet av att en totalförsvarspliktig inte skall vara skyldig att fullgöra värnplikt efter denna tid. I sak föreslår vi i denna del endast en mindre ändring. Enligt 2 § värnpliktslagen kvarstår värnplikten vid krig eller omedelbar krigsfara för den som har inkallats till tjänstgöring så länge behovet kräver det. Enligt vår bedömning finns det inte ett generellt behov av att i krigstid förlänga tjänstgöringstiden bortom det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller 47 år. Om ett sådant behov skulle uppstå i en viss situation, bör det i stället tillgodoses genom särskild lagstiftning. Vi föreslår därför att i lagen om totalförsvarsplikt inte förs in någon motsvarighet till bestämmelsen i 2 § värnpliktslagen.

6 §

Paragrafen behandlar de verksamhetsområden inom vilka civilplikt kan fullgöras.

Enligt *första stycket* skall regeringen genom förordning avgränsa de verksam-

hetsområden inom totalförsvaret och ange de organisationer där civilplikt skall fullgöras. I vårt förslag till förordning gör vi en uttömmande uppräknings av dessa verksamhetsområden (se 4 kap. 1 § och bilaga 2 till förordningen om totalförsvarsplikt).

Liksom enligt den nuvarande regleringen kan civilplikten fullgöras utanför civilförsvaret och även i Försvarsmakten. Vi har i *andra stycket första meningen* angett den yttersta gränsen för civilplikten så att denna överensstämmer med vad som i dag gäller för civilförsvarspliktigas skyldighet att tjänstgöra inom totalförsvaret. Civilplikten får följaktligen inte vara förenad med egentliga stridsuppgifter annat än om det är fråga om ordnings- eller bevakningsuppgifter. I begreppet egentliga stridsuppgifter innefattar vi inte vapenbruk i självförsvar.

Enligt 7 § i vårt förslag till lag om frivillig grundutbildning av kvinnor får en kvinna som har avslutat en frivillig grundutbildning i Försvarsmakten skrivas in för civilplikt. Efter en sådan inskrivning kommer hennes tjänstgöringsskyldighet att regleras av lagen om totalförsvarsplikt. Denna civilplikt kan emellertid ha samma innehåll som den tjänstgöring som fullgörs som värnplikt. För att möjliggöra detta föreslår vi i *andra stycket andra meningen* att den som i Försvarsmakten har avslutat en grundutbildning enligt lagen om frivillig grundutbildning för kvinnor skall vara skyldig att fullgöra samma tjänstgöring som värnplikt. Sådan tjänstgöring är hon dock inte skyldig att fullgöra efter utgången av det kalenderår när hon fyller 47 år.

I paragrafen läggs fast den grundläggande principen att endast den som har skrivits in för värnplikt eller civilplikt är skyldig att fullgöra sådan tjänstgöring. Inskrivningen skall ske enligt bestämmelserna i lagens 3 kap. Skyldigheten att fullgöra allmän tjänsteplikt förutsätter inte inskrivning.

2 kap. Utredning om personliga förhållanden

1 §

I denna paragraf behandlas den utredning som totalförsvarets myndigheter får göra för att fastställa totalförsvarspliktigas förutsättningar att tjänstgöra i olika verksamheter inom totalförsvaret. En sådan utredning, som kan vara mer eller mindre ingående, skall alltid göras innan en totalförsvarspliktig skrivs in. Inskrivningen är i sin tur en förutsättning för att en totalförsvarspliktig skall vara skyldig att fullgöra värnplikt eller civilplikt.

Genom utredningen skall klarläggas om den totalförsvarspliktige har förutsättningar att fullgöra tjänstgöring inom totalförsvaret i form av värnplikt eller civilplikt. En motsvarande bestämmelse för den allmänna tjänsteplikten finns i 6 kap. 5 §. Utredningen skall avse bl.a. den fysiska och psykiska prestationsförmågan hos den som undersöks och om det finns någon särskild risk för att denna prestationsförmåga nedsätts genom tjänstgöringen.

När det gäller män som är svenska medborgare skall utredningen som regel vara ingående och göras vid en mönstring. Särskilda bestämmelser om

mönstring finns i 2 och 3 §§.

Även vid sådana utredningar som inte sker vid en mönstring krävs i många fall att den som omfattas av utredningen inställer sig personligen till ett inskrivningssamtal. I fråga om mindre krävande befattningar inom det civila försvaret kan det däremot många gånger vara enkelt att konstatera om en person uppfyller förutsättningarna för tjänstgöring eller inte. Någon mer ingripande utredning behöver då inte göras utan det räcker med att myndigheten skriftligen eller per telefon inhämtar de nödvändiga upplysningarna.

Enligt bestämmelsen i paragrafen är varje totalförsvarspliktig skyldig att på begäran av den utredande myndigheten lämna uppgifter om sig själv. Myndigheten har rätt att få de begärda uppgifterna skriftligen eller muntligen. En begäran kan också gå ut på att en totalförsvarspliktig företer handlingar, t.ex. behörighetsbevis, som är av betydelse för om han eller hon skall kunna tas i anspråk för en viss tjänstgöring. Den som är totalförsvarspliktig är också skyldig att medverka till utredningen genom att personligen inställa sig till samtal. Endast om utredningen sker vid en mönstring enligt 2 och 3 §§ föreligger emellertid en skyldighet att genomgå medicinska och psykologiska undersökningar.

Mönstringen skall utföras av Totalförsvarets personalverk. I praktiken kommer den att göras vid något av dess regionala kontor. När det gäller mindre ingripande utredningar än mönstring bör utredningen kunna göras även av andra myndigheter. Regeringen har därför getts möjlighet att delegera rätten att utföra sådana utredningar till andra statliga myndigheter såsom länsstyrelserna. Det kan också vara lämpligt att sådana utredningar utförs exempelvis av den kommun där den som omfattas av utredningen senare

skall tjänstgöra. Bestämmelsen har därför utformats som en skyldighet för var och en som är totalförsvarspliktig att även lämna uppgifter till och medverka vid utredningar som utförs av kommuner, landsting och kyrkliga kommuner. I vilken utsträckning dessa organ skall utföra sådana utredningar är en fråga som får lösas i samband med att deras roll inom totalförsvaret blir föremål för ny lagstiftning. Vårt förslag innehåller inte något ställningstagande i den delen. Genom paragrafen öppnas emellertid en möjlighet att låta även kommuner, landsting och kyrkliga kommuner utföra sådana utredningar av totalförsvarspliktiga som kan leda till inskrivning för civilplikt och som inte skall utföras vid en mönstring.

Av 17 § förvaltningslagen (1986:223) följer att en totalförsvarspliktig som är föremål för en utredning enligt denna paragraf innan ärendet avgörs skall underrättas om uppgifter som har tillförts ärendet genom någon annan och också få tillfälle att yttra sig över sådana uppgifter. Detta gäller även om utredningen inte leder fram till någon inskrivning eller medför en inskrivning helt i enlighet med de egna önskemålen. Skyldigheten för en myndighet att kommunicera uppgifter innebär också att den som varit föremål för en utredning, även om det inte begärs, skall få del av såväl resultaten av de undersökningar som gjorts som av den utredning i övrigt som har inhämtats och som läggs till grund för beslutet. Undersökningsresultaten kan meddelas muntligen eller skriftligen. Vid utredning med personlig inställelse, sker detta lämpligen i samband med inställelsen.

2 §

Svenska män skall som regel genomgå mönstring. Skyldigheten för den en-

skilde att genomgå mönstring läggs fast i *första stycket*. Mönstringen är en särskild förrättning, som förutsätter personlig inställelse. Vid mönstringen skall göras mer ingående utredningar av den totalförsvarspliktiges förmåga att fullgöra värnplikt och civilplikt. Mönstringen skall alltid utföras av Totalförsvarets personalverk. Att mönstring är en förutsättning för vissa inskrivningar framgår av bestämmelserna i 3 kap.

Om det redan genom de uppgifter som Totalförsvarets personalverk före kallelsen till mönstring har tillgängliga är uppenbart att den som är skyldig att genomgå mönstring har så nedsatta kroppskrafter eller ett sådant hälsotillstånd att han saknar förmåga fullgöra såväl värnplikt som civilplikt, är det både onödigt och olämpligt att kalla honom till mönstring. Det gäller t.ex. gravt handikappade personer. Förutsättningarna att fullgöra tjänstgöring inom totalförsvaret bör då bedömas efter ett skriftligt förfarande och alltså utan någon personlig inställelse. Förvaltningslagens bestämmelser är tillämpliga på handläggningen även av ett sådant ärende. Svenska män som bor utomlands skall som regel inte kallas till mönstring.

I *andra stycket* regleras när skyldighet att genomgå mönstring föreligger.

Ingen totalförsvarspliktig är skyldig att genomgå mönstring före det kalenderår när han fyller 18 år. Som regel skall mönstringen genomföras senast under det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller 19 år. Han får då på ett tidigt stadium och ofta i anslutning till att han går ut gymnasieskolan klarlagt om han kommer att tas i anspråk för tjänstgöring och, i så fall, i vilken omfattning tjänstgöring kommer att utkrävas av honom. Skäl kan i vissa fall finnas att genomföra mönstringen vid en senare tidpunkt. Endast om särskilda skäl finns är en totalförsvarspliktig dock skyldig att genomgå mönstring efter

det kalenderår när han fyller 24 år. Ett sådant skäl kan vara att han hållit sig undan och därför inte har kunnat nås med en kallelse tidigare. Bestämmelsen innebär att den som har förvärvat sitt svenska medborgarskap efter utgången av det kalenderår när han fyller 24 år som regel inte skall kallas till mönstring. Endast i mycket sällsynta undantagsfall, såsom att han har aldeles särskilda kvalifikationer för att utbilda sig till en befattning som kräver mönstring, skulle det kunna bli aktuellt att låta en sådan person genomgå mönstring.

Enligt 3 kap. 9 § föreligger en skyldighet att på nytt genomgå mönstring, om det behövs för att bedöma om inskrivningen efter en tidigare mönstring skall ändras eller hävas.

Ansaret för att manliga svenska totalförsvarspliktiga genomgår mönstring ligger på Totalförsvarets personalverk. Ingen är alltså skyldig att självmant anmäla sig eller uppsöka någon myndighet för att genomgå mönstring. Den totalförsvarspliktiges skyldigheter inskränker sig till att efter kallelse inställa sig för mönstring. Inget hindrar emellertid att den som av någon anledning inte har genomgått mönstring själv hos Totalförsvarets personalverk tar initiativ till detta. Totalförsvarets personalverk har då att ta ställning till om en mönstring skall genomföras eller om bedömningen kan göras på den tillgängliga utredningen. Den totalförsvarspliktige har således ingen rätt att få genomgå mönstring.

3 §

Av bestämmelsen framgår att en mönstring skall ske i den totalförsvarsplik-

tiges personliga närvaro och att den skall omfatta medicinska och psykologiska undersökningar och annan utredning av hans personliga förhållanden.

Undersökningarna och den övriga utredningen skall naturligtvis inte vara mer ingående eller omfattande än vad som krävs för att uppnå syftet, dvs. att bedöma den totalförsvarspliktiges förutsättningar att fullgöra den tjänstgöring som kan komma i fråga. De medicinska undersökningarna skall avse hans hälsotillstånd och fysiska förutsättningar i övrigt. De psykologiska undersökningarna, som består av tester och samtal, skall klarlägga de mentala förutsättningarna att klara av att tjänstgöra i krig samt ge underlag för inskrivning till chefsbefattningar.

Utredningen skall även mer allmänt avse de förutsättningar som en totalförsvarspliktig har att tjänstgöra i olika befattningar och verksamhetsområden inom totalförsvaret och att tjänstgöra på olika platser i landet. Genom utredningen skall sålunda klarläggas om den totalförsvarspliktige har särskilda färdigheter eller intressen som kan vara av betydelse.

Vägran att medverka vid mönstringen är inte straffbelagd. Bedömningen av förutsättningarna att fullgöra värnplikt eller civilplikt får i ett sådant fall göras på den utredning som på annat sätt kan inhämtas om den totalförsvarspliktige. Däremot är personlig närvaro en förutsättning för att en mönstring skall anses ha ägt rum. Den som inte självant inställer sig, får hämtas och skall också straffas för sin utevaro, om han inte har haft giltigt skäl att utebli.

Bestämmelsen, som har viss motsvarighet i 26 § värnpliktslagen, ålägger landsting, kommuner och enskilda vårdinrättningar att till Totalförsvarets personalverk lämna sådana uppgifter om totalförsvarspliktigas hälsotillstånd och personliga förhållanden i övrigt som behövs för mönstringen. Bestämmelsen kräver lagform. Den närmare omfattningen av informationsskyldigheten och hur den skall utövas kan regleras genom verkställighetsföreskrifter. När det gäller de statliga myndigheterna är det tillräckligt att skyldigheten att lämna uppgifterna läggs fast genom förordning.

5 §

Enligt denna bestämmelse, som gäller vid såväl mönstring som annan utredning enligt 1 §, skall en kallelse att inställa sig personligen utfärdas i god tid. Tiden mellan utfärdandet och dagen för inställelsen bör som regel inte vara kortare än en månad. Om någon accepterar en kallelse med kortare varsel, finns det emellertid inget som hindrar att kallelsen med samma verkan som annars sker enligt överenskommelsen.

Den som har mottagit en kallelse är för egen del skyldig att snarast anmäla till den som har utfärdat kallelsen, om han eller hon inte kan inställa sig enligt kallelsen. Syftet med bestämmelsen är att underlätta för den som genomför mönstringar och andra utredningar att planera verksamheten och att bedöma om en totalförsvarspliktig har giltigt skäl för att utebli.

Enligt den nuvarande lagstiftningen är en värnpliktig eller civilförsvarspliktig

vid straffansvar skyldig att anmäla om han eller hon av laga förfall är förhindrad att inställa sig till en inskrivningsförrättning. Vi föreslår att anmälningsskyldigheten utvidgas till att avse varje hinder som en totalförsvarspliktig anser sig ha för att inställa sig enligt kallelsen. Vid den kontakt med myndigheten som uppkommer i samband med en sådan anmälan får sedan klaras ut om myndigheten anser att hindret utgör ett giltigt skäl för honom eller henne att utebli eller inte. Om en totalförsvarspliktig uteblir trots att han eller hon vid kontakten med myndigheten har fått besked att hindret inte betraktas som ett giltigt skäl, får hämtning genomföras. En totalförsvarspliktig skall då också anmälas till åtal för utevaron.

Vi föreslår vidare att straffsanktionen slopas när det gäller att inte anmäla frånvaro för vilken finns giltigt skäl. Vi räknar med att risken att bli hämtad till mönstringen skall utgöra ett tillräckligt påtryckningsmedel för att förmå totalförsvarspliktiga som har giltigt skäl att utebli att anmäla detta. Vi utgår då från att kallelsen innehåller upplysningar om hur den som har kallats skall förfara om det blir omöjligt att inställa sig. Av kallelsen bör också framgå att den gäller till dess den som har utfärdat den lämnar besked om något annat.

3 kap. Inskrivning m.m.

Inskrivning efter mönstring

1 §

På grundval av resultatet från mönstringen skall en bedömning göras av den undersöktes förutsättningar att fullgöra värnplikt och civilplikt. Resultatet kan

visa att han har förutsättningar att fullgöra sådan tjänstgöring eller att förutsättningarna saknas. Om förutsättningarna saknas, skall Totalförsvarets personalverk enligt 3 § besluta att han inte är skyldig att fullgöra värnplikt eller civilplikt. De totalförsvarspliktiga som har förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt, skall placeras i befattningsgrupper och därefter skrivas in.

Befattningsgrupper skall finnas definierade för såväl Försvarsmakten som det civila försvaret och bygga på kravprofiler. Befattningsgrupperna inom Försvarsmakten är enligt ett av ÖB nyligen framlagt förslag plutonsbefälsvärnpliktiga (PB), gruppbefälsvärnpliktiga (GB), meniga soldater (MSO) och specialister (SP). Pliktutredningen (SOU 1992:139 s. 145-146) har föreslagit att motsvarande befattningsgrupper inom det civila försvaret skall vara enhetschefer, gruppchefer, manskap och specialister. Med chefer förstås i paragrafen befälsuttagna även om de inte kommer att tjänstgöra som chefer.

Placeringen av de mönstrade i befattningsgrupper skall göras på grundval av vad som vid mönstringen har framkommit om vars och ens förutsättningar att tjänstgöra i de befattningar som ingår i de olika befattningsgrupperna. Till grund för bedömningen skall ligga värdena från de medicinska och psykologiska undersökningarna och vad som i övrigt framkommit om den undersöktes utbildning, kunskaper och färdigheter i övrigt.

Syftet med att placera varje mönstrad totalförsvarspliktig i en befattningsgrupp är främst att styra senare beslut om inskrivning för värnplikt och civilplikt till en befattning för vilken han är lämplig. För den som skrivs in i en utbildningsreserv ger uppgiften om hans placering i en viss befattningsgrupp vidare värdefull information om möjligheterna att senare ta honom i anspråk

med civilplikt för olika uppgifter.

Totalförsvarets personalverk skall skriva in alla totalförsvarspliktiga som enligt vad resultatet från mönstringen visar har förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Av dessa skall emellertid endast så många skrivas in för värnplikt och civilplikt som det finns behov av och resurser för att utbilda. De övriga skall skrivas in i en utbildningsreserv.

Den som skrivs in för värnplikt skall alltid genomgå grundutbildning. Detta framgår av bestämmelsen i 1 kap. 5 § första stycket. Av bestämmelsen i 4 kap. 1 § framgår att längden på grundutbildningen kan variera mellan 220 och 615 dagar. En totalförsvarspliktig som efter mönstring skrivs in för civilplikt skall som regel också genomgå en grundutbildning som omfattar mer än 60 dagar. Undantagsvis kan förekomma att den mönstrade skrivs in för civilplikt med kortare grundutbildning eller ingen grundutbildning alls. En sådan inskrivning kan bli aktuell, om det vid mönstringen visar sig att den totalförsvarspliktige på grund av sitt yrke eller utbildning gör större nytta för totalförsvaret genom en sådan inskrivning än genom en inskrivning för värnplikt eller civilplikt med en lång grundutbildning.

Inskrivning för värnplikt, för civilplikt med en längre grundutbildning än 60 dagar eller i en utbildningsreserv förutsätter alltid att den som skrivs in har genomgått mönstring.

Om den som har genomgått mönstring är missnöjd med ett beslut i fråga om inskrivningen, kan han få frågan prövad på nytt av en inskrivningsnämnd.

Bestämmelser om detta finns i 11 kap.

I paragrafen regleras hur valet skall göras mellan å ena sidan inskrivning för värnplikt och civilplikt och å andra sidan inskrivning i en utbildningsreserv.

Som angetts i anslutning till 1 § skall vid mönstringen endast de totalförsvarspliktiga skrivas in för värnplikt eller civilplikt som det finns behov av och resurser för att utbilda. Det innebär, när det gäller Försvarsmakten, att så många totalförsvarspliktiga skall skrivas in för värnplikt att krigsbefattningarna (ordinarie och reserv) kan besättas med utbildad personal samt att personal finns att tillgå för att ersätta dem som avgår i förtid och för att upprätthålla beredskapen i fred. På motsvarande sätt skall vid mönstringen inskrivning för civilplikt i regel göras endast i den utsträckning som det finns behov och resurser att grundutbilda totalförsvarspliktiga för sådan tjänstgöring. I paragrafens *första mening* har därför intagits en bestämmelse enligt vilken endast det antal totalförsvarspliktiga skall skrivas in för värnplikt och civilplikt som i krig behövs i Försvarsmakten, i det civila försvaret eller för Försvarsmaktens fredstida beredskap. De totalförsvarspliktiga som det sålunda inte finns behov eller resurser att grundutbilda skall i stället skrivas in i en utbildningsreserv.

I paragrafens *andra mening* regleras vilka totalförsvarspliktiga som skall skrivas in för värnplikt och civilplikt respektive i en utbildningsreserv. Enligt den princip som har kommit till uttryck i bestämmelsen skall de bäst lämpade ur varje befattningsgrupp fullgöra grundutbildning och alltså skrivas in för värnplikt eller civilplikt. De övriga skall skrivas in i en utbildningsreserv. Inskrivningen i en utbildningsreserv skall göras så att alla befattningsgrupper blir representerade i reserven.

3 §

Om resultatet från mönstringen visar att den totalförsvarspliktige saknar förutsättningar att fullgöra såväl värnplikt som civilplikt, skall Totalförsvarets personalverk besluta att han inte är skyldig att fullgöra sådan tjänstgöring. Skyldigheten att fullgöra allmän tjänsteplikt påverkas inte av ett sådant beslut. Beslutet motsvarar närmast ett beslut om befrielse enligt 4 § värnpliktslagen.

Vid bedömningen av om en totalförsvarspliktig saknar förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt bör de nuvarande kriterierna i 4 § första stycket 1 och 2 punkterna värnpliktslagen tjäna som utgångspunkt. Om någon på grund av sjukdom eller av annan orsak har sin fysiska eller psykiska prestationsförmåga nedsatt i sådan grad att han inte kan fullgöra värnplikt eller civilplikt eller om han löper särskild risk att genom tjänstgöringen få en sådan nedsättning av prestationsförmågan, skall han alltså inte skrivas in. För att meddela ett sådant beslut krävs alltså att den totalförsvarspliktige saknar förutsättningar att tjänstgöra i någon av de befattningar som fullgörs med civilplikt. Det kan vara fallet t.ex. om han har grava missbruksproblem eller ett mycket betungande handikapp.

I det nya system som nu föreslås torde det inte finnas något utrymme för att undanta någon från skyldigheten att fullgöra värnplikt eller civilplikt på skäl som anges i 4 § första stycket 6 värnpliktslagen. Sådana skäl bör beaktas vid inskrivningen och leda till att den totalförsvarspliktige skrivs in i en utbildningsreserv. (Jfr motiveringen till 7 §).

4 §

Bestämmelsen behandlar inskrivning av totalförsvarspliktiga efter en annan utredning än mönstring. En sådan utredning kan endast leda till inskrivning för civilplikt. Om inskrivningen sker för civilplikt med grundutbildning, får denna inte vara längre än 60 dagar.

Det är inte nödvändigt att en totalförsvarspliktig som skrivs in för civilplikt enligt denna paragraf genomgår grundutbildning. En totalförsvarspliktig kan på grund av sitt yrke och utbildning, t.ex. grundutbildning i Försvarsmakten, ha tillräckliga färdigheter för att upprätthålla en befattning i det civila försvaret. Han eller hon skall då inte vara tvungen att genomgå en grundutbildning. Om civilplikten inte omfattar grundutbildning, skall den som skrivits in omedelbart krigsplaceras enligt 12 § andra meningen. Skyldighet föreligger därefter att fullgöra repetitionsutbildning, beredskaps tjänstgöring och krigstjänstgöring enligt bestämmelserna i 4 kap.

Om en utredning enligt denna paragraf visar att den som har varit föremål för utredningen inte är lämplig att fullgöra civilplikt, är något ytterligare beslut från den utredande myndighetens sida inte nödvändigt. I motsats till vad som gäller vid mönstring är det alltså inte nödvändigt - eller möjligt - att besluta att skyldighet inte föreligger att fullgöra plikten.

Även om en utredning enligt paragrafen visar att en totalförsvarspliktig är lämplig för tjänstgöring inom totalförsvaret, är det inte nödvändigt att besluta om inskrivning. De genomförda utredningarna kan ju visa att flera totalför-

svarspliktiga än det finns behov av är lämpliga för den avsedda tjänstgöringen.

Även inskrivning för civilplikt enligt denna paragraf skall beslutas av Totalförsvarets personalverk. Anledningen till denna ordning är att all registrering av dem som tas i anspråk med värnplikt eller civilplikt enligt förslaget skall vara samlad hos en enda myndighet. Denna kommer därigenom att ha den erforderliga överblicken över pliktpersonalen. Avsikten är att kommuner och andra som vill ta totalförsvarspliktiga i anspråk för uppgifter inom totalförsvaret skall kunna framställa sina önskemål om detta till Totalförsvarets personalverk. En sådan begäran kan avse vissa särskilda personer eller vara mer allmän och avse t.ex. personer med vissa kvalifikationer. Personalverket skall skriva in de totalförsvarspliktiga som omfattas av en sådan begäran, om det inte möter hinder på grund av att de redan är ianspråktagna för andra uppgifter inom totalförsvaret. Bestämmelsen ger alltså inte Personalverket, lika litet som när det gäller Försvarsmakten, något inflytande på planeringen av verksamheterna inom det civila försvaret.

Om en begäran om inskrivning enligt denna paragraf kvarstår även sedan det klarlagts att den som begärs inskriven redan är ianspråktagen för en annan uppgift inom totalförsvaret, skall Personalverket hänskjuta frågan om hans eller hennes tjänstgöringsförhållanden till militärbefälhavaren och civilbefälhavaren för det område där den som begärs inskriven är bosatt. Sedan en överenskommelse träffats på denna nivå, skall Totalförsvarets personalverk besluta om inskrivning i enlighet med överenskommelsen. Om undantagsvis någon sådan överenskommelse inte kan träffas, skall den totalförsvarspliktige behålla sin tidigare krigsuppgift. Av allmänna lydnadsförhållanden inom statsförvaltningen följer därutöver att en statlig myndighet i sista hand kan

hänskjuta en sådan fråga till regeringen.

Beslut om inskrivning efter en utredning enligt denna paragraf kan av den enskilde överklagas hos Totalförsvarets tjänstepliktsnämnd.

Gemensamma bestämmelser om inskrivning

5 §

Paragrafen anger vad som skall beslutas, om en totalförsvarspliktig skrivs in för värnplikt eller för civilplikt som omfattar grundutbildning. I 6 § anges vad som gäller i detta avseende, om inskrivningen sker för civilplikt som inte omfattar grundutbildning.

Enligt *första punkten* skall bestämmas till vilken befattning eller typ av befattning som grundutbildningen syftar. För varje befattning skall den väljas som är bäst lämpad. Vid valet mellan olika befattningar hänsyn skall tas till såväl den nytta som totalförsvaret kan komma att få av att en viss person tjänstgör i befattningen som de personliga förutsättningar som han eller hon har för tjänstgöringen.

I vad mån en totalförsvarspliktig har förutsättningar att tjänstgöra i en viss befattning skall avgöras efter en samlad bedömning av flera omständigheter. Om en totalförsvarspliktig har mönstrat, är utgångspunkten att han i och för sig är lämpad för de befattningar som ryms inom den befattningsgrupp i vilken han har blivit placerad. De omständigheter som tillkommer därutöver är främst var utbildningsorten är belägen i förhållande till hemorten och person-

liga förhållanden i övrigt. Av bestämmelsen i 7 § framgår att särskild vikt också skall fästas vid de önskemål som den som genomgår utredningen har i fråga om att få tjänstgöra i olika befattningar. Före inskrivning av någon som inte har genomgått mönstring till en chefsbefattning eller specialistbefattning måste en bedömning också göras av om han eller hon är lämplig för en sådan befattning.

Enligt *andra punkten* skall de förband, skolor, myndigheter och andra organisationer där grundutbildningen huvudsakligen skall fullgöras bestämmas vid inskrivningen. Om grundutbildning skall fullgöras vid flera sådana ställen, skall samtliga dessa framgå av beslutet. Om utbildningen endast under en viss kortare tid - mindre än en månad - skall genomföras vid exempelvis en särskild skola eller förband, behöver detta dock inte bestämmas i samband med inskrivningsbeslutet. I kravet enligt denna punkt ligger att såväl förbandets, skolans, myndighetens eller organisationens benämning som dess lokalisering vid tiden för beslutet omfattas av beslutet. Om förändring sker i lokaliseringen efter inskrivningsbeslutet men innan grundutbildningen har slutförts, så innebär detta inte att inskrivningsbeslutet skall anses ha fått ett annat innehåll.

Enligt *tredje punkten* skall grundutbildningens längd bestämmas vid inskrivningen. Den skall anges i dagar. Om tiden på grund av förbiseende eller av liknande anledning har kommit att anges till ett annat antal dagar än som följer av befattningen, kan förutsättningar föreligga att med stöd av förvaltningslagens bestämmelser rätta beslutet.

Enligt *fjärde punkten* skall vid inskrivningen även bestämmas året och månaden när grundutbildningen är planerad att börja, om denna skall pågå mer

än 60 dagar. Tidpunkten skall anges så precist som det är möjligt. Även dagen eller veckan för inryckningen skall preciseras, om den är känd vid tiden för beslutet.

6 §

Om en totalförsvarspliktig skrivs in för civilplikt som inte omfattar grundutbildning, skall vid inskrivningen bestämmas vilken befattning som skall upprätthållas. Eftersom en totalförsvarspliktig i ett sådant fall utan någon grundutbildning har de nödvändiga kunskaperna och färdigheterna för sin krigsuppgift, är det så gott som alltid självfallet vilken befattning som kommer i fråga. Sedan inskrivningsbeslutet har fattats skall utan omgång krigsplacering ske i den aktuella befattningen. Skälet till att befattningen skall bestämmas i inskrivningsbeslutet är att beslutet i denna del skall kunna överklagas enligt bestämmelserna i 11 kap.

7 §

I den mån det kan ske skall vid inskrivningen genomgående hänsyn tas till de önskemål som framförs av den som skall inskrivas. Sådana önskemål har, naturligt nog, ingen inverkan på frågan om den totalförsvarspliktige skall undantas från skyldigheten att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Inte heller bör den totalförsvarspliktiges önskemål väga alltför tungt när det gäller att avgöra i vilken befattningsgrupp han skall placeras enligt 1 §. Vid urvalet av befäl bör dock inte helt ses bort från betydelsen av motivation. Befälsbefattningarna bör därför så långt som möjligt fyllas med dem som själva vill bli befäl.

De egna önskemålen bör däremot tillmätas betydelse för frågan om inskrivning skall ske för värnplikt, civilplikt eller i en utbildningsreserv samt för sådana frågor som anges 5 och 6 §§. Det bör dock betonas att det är den totalförsvarspliktiges lämplighet som är styrande för om han skall genomgå utbildning eller föras till en utbildningsreserv. De egna önskemålen får vid denna prövning betydelse endast som moment i lämplighetsbedömningen.

I vissa fall bör en totalförsvarspliktigs personliga förhållanden ges en särskild tyngd vid valet mellan olika alternativ. Det kan t.ex. vara så att någon vid mönstringen är lämplig för en befattning med en lång grundutbildningstid men att en sådan utbildning skulle medföra särskilt svåra olägenheter för antingen honom själv eller för någon nära anhörig som är beroende av hans arbete eller omvårdnad. Ett praktiskt fall är att den totalförsvarspliktige driver ett jordbruk och endast under stora ekonomiska uppoffringar kan lämna den verksamheten under så lång tid som krävs för grundutbildning till en befälsbefattning som han i och för sig passar för. Det kan också i andra fall finnas starka sociala skäl som talar mot att en totalförsvarspliktig tvingas genomgå en längre utbildning långt från hemorten. I sådana och liknande fall bör valet mellan olika utbildningsalternativ utfalla så att den totalförsvarspliktiges önskemål om inskrivning tillgodoses.

8 §

Enligt *första stycket första meningen* skall ett beslut om inskrivning innehålla uppgift om vad som har bestämts enligt 5 eller 6 §. Av 20 § förvaltningslagen följer vidare att den som omfattas av beslutet i vart fall på begäran har rätt att få del av skälen till beslutet. Om en totalförsvarspliktig skrivs in i en

utbildningsreserv, skall enligt *första stycket andra meningen* beslutet om inskrivning alltid innehålla uppgift om den befattningsgrupp i vilken han har placerats.

Enligt *andra stycket* skall en totalförsvarspliktig redan vid mönstringen underrättas om det beslut som fattas på grundval av resultatet från den utredning som har gjorts om honom. Beslutet bör meddelas såväl muntligen som skriftligen vid en genomgång av mönstringsförrättaren. Av beslutet skall också framgå vad den totalförsvarspliktige skall iaktta för att få beslutet prövat på nytt enligt 11 kap. Detta följer av 21 § förvaltningslagen.

9 §

I *första stycket* läggs fast att ett beslut, varigenom någon har skrivits in för värnplikt eller civilplikt i princip får ändras. En ändring kan avse t.ex. den befattning som grundutbildningen syftar till eller det förband där en totalförsvarspliktig skall genomgå sådan utbildning. Ändringen kan också bestå i att inskrivningsbeslutet hävs eller att Totalförsvarets personalverk förklarar att en totalförsvarspliktig inte längre är skyldig att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Bestämmelsen är tillämplig även på beslut om inskrivning för civilplikt med en grundutbildning som inte överstiger 60 dagar.

Om förhållandena har ändrats för den som har skrivits in för värnplikt så att han inte längre kan fullgöra sådan tjänstgöring, skall hans inskrivningsbeslut ändras. Ändringen kan innebära att han i stället skrivs in för civilplikt. Denna kan omfatta en längre grundutbildning än 60 dagar. En förutsättning för detta är emellertid att han har genomgått mönstring och - med hänsyn till be-

stämmelsen i 4 kap. 2 § - att han kan kallas in till grundutbildning. Behöver han inte tas i anspråk för någon sådan tjänstgöring skall han skrivas in i en utbildningsreserv eller för civilplikt med en kortare grundutbildning eller ingen grundutbildning alls.

Om en totalförsvarspliktig har skrivits in i en utbildningsreserv, behöver hans förhållanden inte ha ändrats för att han skall kunna skrivas in för civilplikt med en grundutbildning som inte överstiger 60 dagar. Ett syfte med utbildningsreserven är nämligen att totalförsvarspliktiga som är inskrivna där efter endast en enklare utredning enligt 2 kap. skall kunna tas i anspråk för civilplikt med en sådan kort grundutbildning.

Initiativet till att ändra inskrivningsbeslutet kan tas av den som berörs av beslutet men kan också komma från Totalförsvarets personalverk eller den utbildningsorganisation där han eller hon tjänstgör. Personalverket är alltid behörigt att besluta om ändring av ett inskrivningsbeslut. Efter det att en totalförsvarspliktig har påbörjat en grundutbildning är det i vissa fall lämpligare att beslutet fattas av den myndighet som svarar för hans eller hennes utbildning. Personalverket får därför bestämma att även andra myndigheter får ändra ett inskrivningsbeslut. Någon annan myndighet än Personalverket bör dock inte få meddela beslut som innebär att en totalförsvarspliktig undantas från skyldigheten att fullgöra värnplikt eller civilplikt och inte heller beslut varigenom inskrivningen ändras från civilplikt till värnplikt.

Vi har i lagen inte angett att några förutsättningar skall vara uppfyllda för att ett inskrivningsbeslut skall få ändras. Naturligtvis måste det ha framkommit något skäl för till ändring av beslutet. Som vi redan nämnt kan det emellertid för en ändring räcka att en totalförsvarspliktig som är inskriven i en utbild-

ningsreserv behöver tas i anspråk för civilplikt med en kortare grundutbildning än 60 dagar.

En ändring kan avse ett eller flera av de delbeslut som ett inskrivningsbeslut enligt 5 och 6 §§ skall innehålla, exempelvis en totalförsvarspliktigs befattning och tiden för hans eller hennes inryckning till grundutbildning.

Ett beslut om inskrivning kan ändras flera gånger, även i samma del. Sådana upprepade ändringar av inskrivningsbeslut bör emellertid göras endast om det finns starka skäl som talar för det. Bestämmelserna i denna paragraf är tillämpliga också när ändringen avser ett tidigare ändringsbeslut.

Att ett beslut som avses i denna paragraf i regel skall föregås av kommunikering med den som beslutet gäller, vara motiverat och försett med underrättelse om hur man överklagar framgår av förvaltningslagen.

Ändring av ett inskrivningsbeslut förutsätter normalt att en utredning företas beträffande den vars beslut skall ändras. Den som är totalförsvarspliktig är därför skyldig att på nytt genomgå mönstring eller en mindre ingripande utredning enligt 2 kap., om det behövs för bedömningen av hans eller hennes förutsättningar att tjänstgöra inom totalförsvaret. Att en totalförsvarspliktig som regel inte får genomgå mönstring efter det kalenderår när han fyller 24 år framgår av bestämmelsen i 2 kap. 2 § andra stycket sista meningen.

I *andra stycket* anges viktiga inskränkningar i möjligheterna att ändra inskrivningsbeslut. I likhet med vad som för närvarande gäller för värnpliktiga krävs att den vars inskrivningsbeslut skall ändras godkänner en ändring som medför att tiden för grundutbildningen blir längre än enligt det tidigare be-

slutet. Därutöver krävs godkännande för att en inskrivning i en utbildningsreserv skall få ändras till inskrivning för värnplikt eller för civilplikt med en grundutbildning som är längre än 60 dagar. I praktiken kommer en sådan ändring att förekomma bara i det fallet då den totalförsvarspliktige själv begär det under åberopande att han vill bli yrkesmilitär eller att plikttjänstgöringen utgör en merit i hans civila karriär.

Något hinder finns däremot inte att ändra ett inskrivningsbeslut så att den som har skrivits in i en utbildningsreserv i stället skrivs in för civilplikt med en grundutbildning som inte överstiger 60 dagar. En sådan ändring av inskrivningsbeslutet måste dock föregås av en utredning enligt 2 kap. 1 §. Eftersom den totalförsvarspliktige vid mönstringen redan har genomgått en ingående utredning kan en sådan utredning dock ofta göras mycket summarisk och inriktas på sådana omständigheter som har tillkommit efter mönstringen. Den som har skrivits in i en utbildningsreserv kan också skrivas in för civilplikt som inte kräver någon grundutbildning. Det kan då röra sig om en befattning som han har kvalifikationer för genom sin anställning eller genom en frivillig utbildning inom totalförsvaret.

10 §

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att i andra fall än de som avses i 9 § ändra ett beslut varigenom en totalförsvarspliktig har skrivits in i en utbildningsreserv.

En totalförsvarspliktig som har placerats i en utbildningsreserv är under normala förhållanden inte skyldig att fullgöra värnplikt eller civilplikt med en

grundutbildning som är längre än 60 dagar. Regeringen kan dock med hänsyn till Sveriges försvarsberedskap besluta att totalförsvarspliktiga som har skrivits in i en utbildningsreserv skall fullgöra sådan plikt. Ett beslut enligt paragrafen kan bli aktuellt t.ex. om tillgången på totalförsvarspliktiga som av hänsyn till försvarsberedskapen bör grundutbildas i Försvarsmakten är för liten. Motsvarande gäller om Sveriges försvarsberedskap kräver att fler totalförsvarspliktiga fullgör civilplikt med den längre grundutbildningstiden. Möjligheten att på detta sätt ta i anspråk en totalförsvarspliktig kvarstår så länge han är inskriven i en utbildningsreserv. Av 11 § framgår att en totalförsvarspliktig kvarstår i en utbildningsreserv till utgången av det kalenderår när han fyller 30 år.

11 §

En totalförsvarspliktig som har skrivits in i en utbildningsreserv kvarstår i denna till utgången av det kalenderår när han fyller 30 år. Inskrivningen fyller därefter inte någon funktion. Ur redovisningssynpunkt bör detta komma till uttryck genom att registreringen av den totalförsvarspliktige därefter inte sker i en utbildningsreserv utan i något annat register.

Krigsplacering

12 §

En totalförsvarspliktig som har fullgjort grundutbildning skall enligt *första meningen* krigsplaceras, om han eller hon har förvärvat tillräckliga kunska-

per och färdigheter för sin krigsuppgift. En krigsplacering innebär placering i en befattning som i krig behövs i Försvarsmaktens krigsorganisation eller i det civila försvaret.

En totalförsvarspliktig skall i allmänhet krigsplaceras i en befattning som han eller hon har grundutbildats till. Av 13 § framgår emellertid att krigsplaceringen, om det är väsentligt bättre från totalförsvarets synpunkt, i stället får ske i en annan befattning eller verksamhet. Den som har fullgjort en grundutbildning i Försvarsmakten kan alltså bli krigsplacerad i en personalersättningsreserv eller i en viss funktion i det civila försvaret. En krigsplacering förutsätter emellertid alltid att den som blir krigsplacerad har erforderliga kunskaper och färdigheter för den krigsuppgift som han eller hon skall utföra och i övrigt är lämpad för denna. Att en totalförsvarspliktig som efter avslutad grundutbildning inte krigsplaceras får skrivas in på nytt till vissa grundutbildningar framgår av 14 §.

Om en totalförsvarspliktig har skrivits in för civilplikt enligt 6 § skall han eller hon omedelbart krigsplaceras i den befattning som skall upprätthållas. Detta framgår av bestämmelsen i *andra meningen*.

I vår reglering av krigsplaceringen finns inte den motsvarighet till de nuvarande undantagen från tjänstgöringsskyldighet för värnpliktiga som benämns uppskov och kollektiv yrkesledighet. Tanken är i stället att Totalförsvarets personalverk skall ha det övergripande ansvaret för att ingen totalförsvarspliktig krigsplaceras för mer än en uppgift under höjd beredskap. Avsikten är emellertid inte att genomföra någon ändring i sak.

En arbetsgivare som vill kunna behålla en anställd under höjd beredskap får

alltså vända sig till Personalverket för att få klarlagt om den anställda är krigsplacerad och därför inte kan tas i anspråk under höjd beredskap. Om ett sådant hinder inte föreligger, kan arbetsgivaren disponera den anställda i anställningen även under höjd beredskap, eventuellt för tjänstgöring med allmän tjänsteplikt. Om den anställda tillhör nyckelpersonalen, dvs. har en viktig uppgift för produktionen, i ett företag som skall producera även under höjd beredskap och därför inte bör lämna sin anställning, skall detta antecknas hos Personalverket i ett särskilt register, det s.k. disponibilitetsregistret. Personalverket skall alltid kontrollera i disponibilitetsregistret om det finns någon anteckning där om personen, innan han eller hon krigsplaceras.

Om en myndighet eller en frivilligorganisation vill få en totalförsvarspliktig som är antecknad i disponibilitetsregistret krigsplacerad eller om en arbetsgivare under höjd beredskap vill kunna disponera en totalförsvarspliktig som är krigsplacerad, skall Personalverket inhämta yttranden i saken från samtliga som vill disponera personen i fråga. Om dessa inte kan enas, skall Personalverket - såsom i motsvarande situation vid inskrivning enligt 3 kap. 4 § - hänskjuta frågan till militärbefälhavaren och civilbefälhavaren för det område där den som begärs inskriven är bosatt. Personalverket skall besluta i enlighet med den överenskommelse som militärbefälhavaren och civilbefälhavaren träffar. Om en överenskommelse undantagsvis inte kan träffas, skall den totalförsvarspliktige behålla sin tidigare krigsuppgift. Av bestämmelsen i 11 kap. 4 § följer att ett beslut om krigsplacering inte är möjligt att överklaga. Vår bedömning är nämligen att fallen där myndigheterna inte kommer överens blir så få att det är onödigt att ha en särskild besvärinstans för dessa frågor. Av allmänna lydnadsförhållanden inom statsförvaltningen följer likväl att en statlig myndighet i sista hand kan hänskjuta en sådan fråga till regeringen. Det sagda innebär att vi inte genomför tankarna i Pliktutred-

ningens betänkande (SOU 1992:139 s. 157) om att inrätta en särskild prövningsnämnd för att avgöra krigsplacering av enskilda.

Vi föreslår att denna ordning får ersätta den nuvarande uppskovshanteringen och att institutet kollektiv yrkesledighet enligt uppskovskungörelsen (1973:939) utmönstras.

13 §

Bestämmelsen gäller krigsplacering av totalförsvarspliktiga som har genomgått längre grundutbildning än 60 dagar. Om en totalförsvarspliktig har genomgått en sådan grundutbildning, är det i allmänhet bäst förenligt med totalförsvarets behov att han krigsplaceras i den verksamhet där grundutbildningen fullgjorts. Krigsplacering i en annan verksamhet bör därför väljas endast om detta framstår som väsentligt bättre från totalförsvarets synpunkt. Detta synsätt överensstämmer med vad som gäller i dag. Avsikten med bestämmelsen är inte heller att frångå den praxis som utvecklats vid tillämpningen av motsvarande bestämmelse i 1 § uppskovskungörelsen.

14 §

Om en totalförsvarspliktig inte krigsplaceras efter avslutad grundutbildning, får han eller hon skrivas in på nytt vid ytterligare ett tillfälle. En sådan inskrivning får endast ske för civilplikt utan grundutbildning eller med en grundutbildning som inte är längre än 60 dagar. Bestämmelsen är tillämplig även när den tidigare grundutbildningen var kortare än 60 dagar. Det saknar

också betydelse om den avslutade grundutbildningen avbröts i förtid eller fullgjordes i dess helhet. Av bestämmelsen i 4 kap. 1 § andra stycket framgår att ingen är skyldig att sammanlagt genomgå grundutbildning under mer än 615 dagar.

15 §

Enligt paragrafen är det Totalförsvarets personalverk som fattar beslut om krigsplacering och om ändring av ett sådant beslut. Syftet med denna ordning är att all registrering av pliktpersonal skall vara samlad hos en myndighet som därför också bör svara för registreringsbesluten. Avsikten är emellertid inte att Totalförsvarets personalverk skall ha ansvaret för att olika verksamheter inom totalförsvaret bemannas. Detta ansvar måste ligga på de myndigheter som svarar för en verksamhet i krig. I förordningen avgränsar vi uttömmande de statliga myndigheter som får göra en framställan enligt denna paragraf. Att kommuner, kyrkliga kommuner och landsting får göra sådana framställningar framgår direkt av denna paragraf.

I motiveringen till 12 § har vi angett hur Personalverket skall handla, om någon begär att under höjd beredskap få ta i anspråk en totalförsvarspliktig som genom krigsplacering eller anteckning i disponibilitetsregistret redan har tilldelats en krigsuppgift.

En totalförsvarspliktigs krigsplacering kan komma att ändras flera gånger under den tid han omfattas av totalförsvarsplikten.

*Tjänstgöring utan vapen***16 §**

Genom bestämmelserna om rätt till tjänstgöring utan vapen ges en totalförsvarspliktig som har en allvarlig personlig övertygelse att inte bruka vapen mot annan en uttrycklig rätt att slippa tjänstgöra i Försvarsmakten och att fullgöra sådan tjänstgöring i det civila försvaret som är förenad med bruk av vapen. Bestämmelserna är tillämpliga på såväl värnplikt som civilplikt.

Vid en mönstring eller vid en annan utredning enligt 2 kap. kan det framkomma att en totalförsvarspliktig har samvetsbetänkligheter mot bruk av vapen mot annan. Detta är då en omständighet som bör beaktas inom ramen för den bedömning som skall göras innan en totalförsvarspliktig skrivs in för värnplikt eller civilplikt. Bestämmelsen i denna paragraf går emellertid längre och ger tillsammans med bestämmelsen i 21 § varje totalförsvarspliktig en uttrycklig rätt att få slippa tjänstgöring som är förenad med vapenbruk och all tjänstgöring i Försvarsmakten.

I paragrafen anges de grundläggande förutsättningarna för att en totalförsvarspliktig skall få rätt att vara vapenfri. Dessa förutsättningar överensstämmer med dem som i dag gäller för att få tillstånd till vapenfri tjänst. Att vapenbruket skall vara riktat mot annan innebär att bestämmelsen inte kan tillämpas i fråga om bruk av vapen för andra syften, exempelvis räddningstjänstens bruk av vapen i samband med ammunitionsröjning.

Beslutet att en totalförsvarspliktig har fått rätt att vara vapenfri medför hinder för inskrivning i Försvarsmakten och för vissa befattningar i det civila

försvaret. Om en sådan inskrivning har skett, skall den ändras. Detta framgår av 21 §. Om inskrivningen sker eller har skett i en utbildningsreserv skall den kombineras med en anteckning om rätten att vara vapenfri.

17 §

Av bestämmelsen framgår att en totalförsvarspliktig måste göra en skriftlig ansökan för att få rätt att vara vapenfri. Ansökningen skall göras hos Totalförsvarets personalverk eller en myndighet som Personalverket bestämmer. Ärendet skall alltid avgöras av Personalverket. Detta framgår av 22 §.

En ansökan om rätt att vara vapenfri skall för att kunna beaktas alltid innehålla en försäkran av sökanden att hans eller hennes inställning till bruk av vapen mot annan är sådan som anges i 16 §. Detta överensstämmer med vad som i dag gäller enligt 1 a § lagen om vapenfri tjänst.

18 §

Liksom enligt den nuvarande lagen om vapenfri tjänst skall som regel en försäkran som avses 17 § medföra att sökanden skall anses ha en sådan övertygelse som anges i 16 §. En förutsättning för detta är emellertid att ansökan antingen görs före sökandens första inskrivningsbeslut eller inom sex månader från den dag då han eller hon fick del av ett beslut om inskrivning till en befattning som är förenad med bruk av vapen. Ytterligare en förutsättning är - liksom enligt den nuvarande lagstiftningen - att det inte finns särskilda skäl att närmare pröva sökandens inställning till bruk av vapen mot annan.

19 §

Paragrafen behandlar den situationen att ansökningen om rätt att vara vapenfri görs senare än som anges i 18 §. Liksom enligt vad som gäller i dag skall ansökan i så fall även innehålla en redogörelse för de förhållanden som åberopas till stöd för den påstådda inställningen till bruk av vapen mot annan. Prövningen av sökandens övertygelse skall i ett sådant fall vara mer ingående än om ansökan görs i närmare anslutning till inskrivningsbeslutet.

20 §

Enligt 14 § förvaltningslagen skall en sökande få tillfälle att lämna uppgifter muntligt i ett ärende som rör myndighetsutövning mot en enskild, om det kan ske med hänsyn till arbetets behöriga gång. Bestämmelsen i denna paragraf går längre och ger sökanden rätt att lämna muntliga uppgifter i ett ärende om rätt att vara vapenfri, innan ansökan får avslås.

21 §

Bestämmelsen, som har berörts i motiveringen till 16 §, reglerar vilka konsekvenser ett beslut att en totalförsvarspliktig har rätt att vara vapenfri skall få för inskrivningen. Om inskrivning inte har skett, innebär beslutet ett hinder för inskrivning i Försvarsmakten och för civilplikt som är förenad med bruk av vapen. Om beslutet meddelas efter ett sådant inskrivningsbeslut, skall inskrivningen ändras så att det inte kommer i konflikt med beslutet om rätt att vara vapenfri.

Enligt bestämmelsen skall ansökningar om rätt att vara vapenfri prövas av Totalförsvarets personalverk.

4 kap. Fullgörande av värnplikt och civilplikt

Grundutbildning

1 §

I paragrafen anges längden av den grundutbildning som en totalförsvarspliktig är skyldig att fullgöra. Liksom i den nu gällande lagstiftningen har tiderna uttryckts i antalet tjänstgöringsdagar. I dessa inräknas normalt inte inrycknings- och utryckningsdagen.

Första stycket anger endast det högsta och, när det gäller värnplikten, det lägsta antalet dagar och innehåller alltså inte någon motsvarighet till värnpliktslagens långt gående uppspaltning av tjänstgöringstiderna för olika värnpliktskategorier och befattningar.

Enligt bestämmelsen i 5 kap. 3 § skall grundutbildningen ge de kunskaper och färdigheter som krigsuppgiften kräver. Eftersom utbildningstiderna generellt inte skall vara längre än vad som erfordras för att uppnå utbildningsmålet, kan grundutbildningens längd därför komma att variera mycket mellan olika befattningar. För de allra flesta totalförsvarspliktiga som genomgår grundutbildning kommer dennas längd att vara betydligt kortare än det högs-

ta tillåtna antalet dagar. Av bestämmelsen i 5 kap. 4 § andra stycket framgår att grundutbildningen som regel skall fullgöras i ett sammanhang men i undantagsfall får delas upp på flera tjänstgöringstillfällen.

Av bestämmelsen i 3 kap. 14 § framgår att en totalförsvarspliktig som efter avslutad grundutbildning inte kan krigsplaceras kan bli skyldig att genomgå ytterligare en grundutbildning, som dock inte får överstiga 60 dagar. För att uttaget av tjänstgöringsdagar av de totalförsvarspliktiga som har genomgått de längsta grundutbildningarna inte skall bli orimligt högt har vi för dessa fall i *andra stycket* intagit en begränsningsregel. Enligt denna får den sammanlagda tiden som en totalförsvarspliktig genomgår grundutbildning inte överstiga 615 dagar.

2 §

Paragrafen innehåller vissa inskränkningar i skyldigheten att fullgöra värnplikt och civilplikt med en grundutbildning som är längre än 60 dagar. Den är alltså tillämplig endast på manliga svenska medborgare.

Under normala förhållanden upphör skyldigheten att fullgöra värnplikt eller den längre civilplikten, om den totalförsvarspliktige inte har kallats in till grundutbildning före utgången av det kalenderår när han fyller 24 år. Bestämmelsen motsvaras närmast av 4 § punkterna 3 och 5 i den nuvarande värnpliktslagen som reglerar befrielse av en värnpliktig som efter naturalisation har förvärvat sitt svenska medborgarskap det år han fyller 28 år eller senare och befrielse av en värnpliktig som har vistats utomlands till dess. Den nu föreslagna bestämmelsen är däremot tillämplig på samtliga totalförsvars-

pliktiga.

Hänsynen till den enskilde talar enligt vår uppfattning starkt för att han inom rimlig tid skall få klarlagt om myndigheterna kräver att han skall fullgöra en lång grundläggande tjänstgöring eller inte. Även ur den utbildande myndighetens synpunkt är det ett intresse att åldersspridningen inte är alltför stor bland dem som samtidigt genomgår sådan grundutbildning. Om en totalförsvarspliktig inte har kallats in till grundutbildning innan han har uppnått en viss ålder, anser vi därför att han skall kunna utgå från att någon värnplikt eller längre civilplikt inte kommer att utkrävas av honom. Lagen bör enligt vår mening ange den åldersgräns som gäller i detta hänseende. Vi anser att gränsen normalt bör gå vid utgången av det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller 24 år. Den bör knytas till tidpunkten när inkallelsen sänds ut och inte till tidpunkten då grundutbildningen skall påbörjas.

Avgörande är alltså att en order om inkallelse till grundutbildningen utfärdas före den angivna tiden. Den totalförsvarspliktige kan alltså inte själv genom att exempelvis hålla sig undan eller söka uppskov påverka sin skyldighet att tjänstgöra enligt denna punkt. Det är å andra sidan inte tillräckligt att han genom inskrivningsbeslutet har fått kännedom om tiden för den planerade inryckningen till grundutbildning. Det krävs därutöver - som nyss angavs - att en inkallelseorder har utfärdats. Härmed menas att ordern skrivits ut och postbefordrats. Det avgörande datumet blir det datum när försändelsen har poststämpats. Det är däremot inte nödvändigt att han har tagit emot handlingen.

Paragrafen hindrar inte att en totalförsvarspliktig efter ny inskrivning blir skyldig att fullgöra civilplikt med kortare grundutbildning eller civilplikt med

enbart repetitionsutbildning, krigstjänstgöring och beredskapstjänstgöring. Om den totalförsvarspliktige - trots att han har blivit inkallad till grundutbildning före utgången av den i paragrafen angivna tiden - inte hunnit påbörja sin grundutbildning förrän en längre tid därefter, kan skäl finnas att på grund av hans ålder ändra hans inskrivning till en annan tjänstgöring.

Regeringen kan enligt 3 kap. 10 § besluta att totalförsvarspliktiga som har placerats i en utbildningsreserv skall grundutbildas. Ett sådant beslut kan avse totalförsvarspliktiga som fyller högst 30 år under samma kalenderår. En totalförsvarspliktig som omfattas av ett sådant beslut är skyldig att fullgöra grundutbildning, även om kallelsen sänds ut senare än vid utgången av det kalenderår när han fyller 24 år.

Om särskilda skäl föreligger, bör den totalförsvarspliktige vara skyldig att fullgöra grundutbildningen trots att han inte inkallats inom de tider som anges i paragrafen. Ett sådant skäl kan vara att han har hållit sig undan från mönstringen och därför inte har kunnat mönstras i tillräckligt god tid för att kunna inkallas före utgången av det kalenderår när han fyller 24 år.

3 §

Paragrafen behandlar den speciella situation som kan uppkomma om en totalförsvarspliktig är svensk medborgare men också har medborgarskap i en annan stat, där han är skyldig att fullgöra militär tjänstgöring. Bestämmelsen är endast tillämplig på män. Sverige är anslutet till en konvention slutet i Strasbourg den 6 maj 1963 om begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap och angående militära förpliktelser i fall av flerfaldigt medborgarskap.

Av en bestämmelse i konventionens artikel 6 följer att en totalförsvarspliktig med flerfaldigt medborgarskap, innan han uppnår 19 års ålder, har rätt att välja att fullgöra sina militära förpliktelser i en annan stat som han också är medborgare i, om tjänstgöringen där med avseende på längd och effektivitet är åtminstone likvärdig med den som han skulle ha fullgjort i Sverige. I ett sådant fall är han inte skyldig att fullgöra värnplikt i Sverige. Sveriges åtagande enligt konventionen bör komma till uttryck genom en bestämmelse i lagen. I bestämmelsen bör totalförsvarspliktiga som fullgör civilplikt med en längre grundutbildning än 60 dagar jämföras med dem som fullgör värnplikt.

En förutsättning för att den totalförsvarspliktige inte skall vara skyldig att fullgöra värnplikt eller den längre civilplikten i Sverige är emellertid att det står klart att han kommer att fullgöra tjänstgöringen i den andra staten och att denna tjänstgöring är åtminstone likvärdig med den som han skulle ha fullgjort i Sverige. Utredningen om detta kan bestå i att han hos Totalförsvarets personalverk skriftligen intygar sitt val och att det klarläggs att tjänstgöringen kommer att utkrävas av honom i den andra staten.

Av praktiska skäl och rättviseskäl bör den totalförsvarspliktiges valrätt inte begränsas till de västeuropeiska länder som är bundna av 1963 års konvention. Även om den totalförsvarspliktige uppfyller samma krav i förhållande till en annan stat och på motsvarande sätt väljer att fullgöra militärtjänstgöring för den staten, är han alltså inte skyldig att fullgöra värnplikt eller den längre civilplikten i Sverige.

Skyldighet att i Sverige fullgöra värnplikt eller civilplikt som omfattar en längre grundutbildning än 60 dagar föreligger naturligtvis inte heller om en

totalförsvarspliktig med flerfaldigt medborgarskap har fullgjort den militära tjänstgöringen i den andra staten innan han påbörjar tjänstgöringen i Sverige. Därigenom omfattas även de fall av rätt att slippa fullgöra militärtjänstgöring som avses i den militärtjänstgöringsöverenskommelse som Sverige 1959 har träffat med Argentina och som innebär att om någon med medborgarskap i de två staterna genom intyg styrker att han har fullgjort militärtjänstgöring i Argentina i fredstid skall vara befriad från sådan tjänstgöring i Sverige.

Sverige är emellertid i fråga om totalförsvarspliktiga med flerfaldiga medborgarskap bunden genom konventioner även i andra avseenden. Konventionsregleringen går i allmänhet ut på att den som är medborgare i mer än en stat och stadigvarande är bosatt i någon av dem inte är skyldig att fullgöra militär tjänstgöring i någon annan stat än den där han är bosatt. I förordningen har vi tagit in bestämmelser enligt vilka totalförsvarspliktiga som inte är folkbokförda i Sverige inte heller skall kallas till mönstring eller inkallas till värnplikt eller den längre civilplikten. Vi uppfyller därigenom kraven i konventionerna om att den som har flera medborgarskap och stadigvarande vistas utomlands inte skall förpliktas att fullgöra militär tjänstgöring i Sverige. Även denna reglering bör gälla i förhållande till samtliga stater och alltså inte endast dem i förhållande till vilka Sverige är konventionsbundet.

Repetitionsutbildning

4 §

I paragrafen anges det högsta antal tjänstgöringsdagar som får tas ut av en totalförsvarspliktig i form av repetitionsutbildning under hela den tid som

han eller hon är underkastad totalförsvarsplikt. I detta antal inräknar vi normalt inte in- eller utryckningsdagen. Med stöd av en bestämmelse i förordningen får en totalförsvarspliktig som skall tjänstgöra kortare tid än 48 timmar dock tillgodoräkna sig de dagar som åtgår för resa till och från tjänstgöringsplatsen som tjänstgöringsdagar.

Bestämmelsen gäller för värnplikt och för civilplikt oavsett längden av grundutbildningen. Den täcker in behovet av att genomföra repetitionsutbildningen i de mest kvalificerade befattningarna. För de allra flesta totalförsvarspliktiga, särskilt för dem inom det civila försvaret, kommer repetitionsutbildningen i praktiken att bli betydligt kortare än det högsta antal dagar som anges i paragrafen. Till skydd för den enskilde totalförsvarspliktige anges i 5 § ytterligare en begränsning i skyldigheten att fullgöra repetitionsutbildning. I 6 § föreslår vi därutöver den begränsningen att ingen totalförsvarspliktig skall vara skyldig att under sin livstid genomgå grundutbildning och repetitionsutbildning under längre tid än sammanlagt 700 dagar.

5 §

Paragrafen innehåller en begränsning i skyldigheten för totalförsvarspliktiga att fullgöra repetitionsutbildning.

Bestämmelsen gäller oavsett om repetitionsutbildningen fullgörs som värnplikt eller civilplikt. Genom bestämmelsen begränsas antalet tjänstgöringsdagar och utbildningstillfällen som får tas ut av en totalförsvarspliktig under ett och samma kalenderår. Vårt förslag innebär att totalförsvarspliktiga kan tas i anspråk för repetitionsutbildning på ett mer flexibelt sätt än enligt den nuva-

rande värnpliktslagen. Vi föreslår därför att de myndigheter som har ansvar för utbildningen inte längre skall vara bundna till ett system med bestämda övningar utan friare skall kunna disponera den personalresurs som de totalförsvarspliktiga utgör. Genom att ett sådant flexiblere system genomförs finns det inte heller något behov att - såsom är möjligt i dagens system för värnpliktiga - låta totalförsvarspliktiga fullgöra repetitionsutbildning i direkt anslutning till grundutbildningen.

Vi har i förslaget inte heller gjort någon uppdelning av de totalförsvarspliktiga i kategorier eller grupper av befattningar och knutit tjänstgöringstiderna till dessa. En följd av detta blir att de tidsramar som vi anger för uttaget av repetitionsutbildning för många totalförsvarspliktiga har vidgats avsevärt jämfört med vad som gäller i dag. Detta är en förutsättning för att samtliga kategorier skall kunna rymmas inom ramarna. Genom en sådan teknik skapas emellertid också en formell möjlighet att utöka tjänstgöringsskyldigheten för många i förhållande till vad som nu gäller. Avsikten med förslaget är emellertid inte att detta generellt skall bli följden. Syftet är i stället att uttaget av tjänstgöringsdagar i stort sett skall vara detsamma som i dag men att det skall vara mer anpassat till de krigsuppgifter som totalförsvarspliktiga och de förband eller organisationer som de ingår i har att lösa.

Enligt huvudregeln i bestämmelsen är en totalförsvarspliktig inte skyldig att under ett och samma kalenderår fullgöra repetitionsutbildning vid mer än två tillfällen och med mer än sammanlagt 34 dagar. Undantag från denna begränsningsregel får göras, om det finns särskilda skäl att genomföra repetitionsutbildning i större omfattning. Det kan gälla totalförsvarspliktiga som med hänsyn till den materiel som de skall hantera måste övas oftare eller som måste öva mobilisering. Om denna möjlighet till undantag från huvud-

regeln utnyttjas är det emellertid särskilt viktigt att hänsyn tas till den enskilde så att anspråktagandet inte blir oskäligt betungande för honom eller henne.

Längsta tillåtna utbildningstid

6 §

Av denna paragraf framgår att ingen på grund av totalförsvarsplikten är skyldig att genomgå utbildning under mer än 700 dagar. Detta högsta antal tjänstgöringsdagar avser all utbildning - grundutbildning och repetitionsutbildning - som sker som värnplikt eller civilplikt. Bestämmelsen syftar till att förhindra att någon först tas i anspråk för en lång värnpliktsutbildning och därefter skrivs in för civilplikt med en omfattande tjänstgöringsskyldighet. Syftet är också att förhindra att den sammanlagda tiden för grundutbildning och repetitionsutbildning inom värnpliktssystemet blir orimligt lång för den enskilde.

Krigstjänstgöring och beredskapstjänstgöring

7 §

I paragrafen behandlas krigstjänstgöringen. Inkallelse till krigstjänstgöring får ske endast om höjd, dvs. skärpt eller högsta, beredskap enligt lagen (1992:1403) om höjd beredskap råder i den del av totalförsvaret där tjänstgöringen skall fullgöras. Enligt lagen råder högsta beredskap om Sverige är i

krig. Är Sverige i krigsfara eller råder det utomordentliga förhållanden på grund av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara får enligt lagen regeringen besluta om höjd beredskap. Vad som utgör krig eller krigsfara finns inte definierat i författningstext utan faller i sista hand tillbaka på en bedömning av regeringen (jfr Holmberg-Stjernquist, *Grundlagarna* (1980) s. 360-363 och 421 med hänvisningar).

Krigstjänstgöringen är inte tidsbegränsad på annat sätt än att den upphör när regeringen enligt 9 § andra stycket beslutar att den skall upphöra.

8 §

Enligt *första stycket* får regeringen besluta att totalförsvarspliktiga som har krigsplacerats skall fullgöra beredskapstjänstgöring, om sådan tjänstgöring behövs för Sveriges försvarsberedskap utan att det råder höjd beredskap. Beredskapstjänstgöringen kan bli aktuell för att en erforderlig beredskap skall kunna upprätthållas också i fredstid, t.ex. om grundutbildningskontingenten innehåller för få totalförsvarspliktiga med tillräcklig utbildning och den disponibla kontingenten och antalet totalförsvarspliktiga under repetitionsutbildning är otillräcklig. Med beredskapstjänstgöring avser vi inte sådan tjänstgöring för insatsberedskapen som normalt fullgörs inom ramen för de totalförsvarspliktigas grundutbildning och repetitionsutbildning. Regeringen kan besluta om beredskapstjänstgöring i direkt anslutning till krigstjänstgöring, om förutsättningarna för krigstjänstgöringen inte längre föreligger.

Varje totalförsvarspliktig är enligt *andra stycket* skyldig att fullgöra bered-

skapstjänstgöring under sammanlagt högst 180 tjänstgöringsdagar under den tid då han eller hon är skyldig att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Dessa tjänstgöringsdagar får tas i anspråk vid flera olika tillfällen.

9 §

Inkallelse av totalförsvarspliktiga till beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring bör inte kunna beslutas av någon annan än regeringen. Regeringens beslut skall ange både att totalförsvarspliktiga skall kallas in till sådan tjänstgöring och det antal totalförsvarspliktiga som omfattas av beslutet. Regeringen skall även besluta när beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring skall upphöra.

5 kap. Gemensamma bestämmelser för värnplikten och civilplikten

Skyldigheter under tjänstgöringen

1 §

Genom bestämmelsen i denna paragraf preciseras de inskränkningar som myndigheter inom totalförsvaret får göra i en enskild totalförsvarspliktigs personliga förhållanden under den tid då han eller hon är skyldig att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Enligt bestämmelsen i 8 kap. 3 § första stycket RF kräver sådana inskränkningar lagstöd. Eftersom inskränkningarna innebär att en totalförsvarspliktigs rätt enligt 2 kap. 8 § RF att fritt förflytta sig inom riket och att lämna detta begränsas skall bestämmelsen vara motiverad av

ändamål som anges i 2 kap. 12 § RF.

De inskränkningar som avses i *första stycket* kan ta sig uttryck i order från förmän eller arbetsledare till den som tjänstgör eller som mer generellt utformade tjänstgöringsföreskrifter. Det som regleras genom bestämmelsen är gränserna för vad sådana order och föreskrifter får innehålla.

Avgörande för om en inskränkning får göras är alltså om det är motiverat av hänsyn till den verksamhet som bedrivs vid det förband eller det verksamhetsställe där tjänstgöringen fullgörs. Skäl till inskränkningar kan föreligga om det behövs för utbildningen av totalförsvarspliktiga. Men även åtgärder som mer allmänt syftar till att verksamheten skall kunna bedrivas i säkra och ordnade former utgör sådant skäl. Upprätthållandet av den allmänna ordningen och säkerheten är alltså exempel på skäl som motiverar inskränkningar.

Inskränkningarna får innebära att en totalförsvarspliktigs rätt att fritt förflytta sig inom Sverige och att resa utomlands begränsas. Även andra inskränkningar i de personliga förhållandena kan komma i fråga. Det kan röra sig om skyldighet att bära uniform, vara förlagd på visst sätt, iaktta vissa ordningsregler vid en förläggning och uppföra sig enligt vissa normer. Inskränkningarna kan avse skyldigheter under såväl tjänstetid som fritid. Det ligger emellertid i sakens natur att de krav som verksamheten ställer på totalförsvarspliktiga under fritid i allmänhet är mer uttunnade och kan vara beroende av om uniform bärs och om de totalförsvarspliktiga befinner sig på t.ex. ett militärt område eller inte.

Av *andra stycket* följer att den som fullgör värnplikt eller civilplikt är skyldig att genomgå sådana medicinska och psykologiska undersökningar som

krävs för att utreda hans eller hennes fysiska och psykiska prestationsförmåga. Syftet med bestämmelsen är att de myndigheter där totalförsvarspliktiga tjänstgör under tjänstgöringstiden skall kunna hålla sig informerade om en totalförsvarspliktigs förmåga att tjänstgöra inom totalförsvaret. I sak innebär den att en totalförsvarspliktig även under tjänstgöringen är skyldig att underkasta sig samma undersökningar som vid en mönstring. Den ger dock inte myndigheterna rätt att påtvinga honom eller henne andra kroppsliga ingrepp som avses i 2 kap. 7 § RF än sådana som är motiverade av att utreda och bedöma förutsättningarna att tjänstgöra inom totalförsvaret. Bestämmelsen ger myndigheterna rätt att i sådant syfte ta blodprov av en totalförsvarspliktig men däremot inte att mot hans eller hennes vilja genomföra vaccinerings-
 Inskränkningar i enskildas personliga förhållanden till följd av pliktjänstgöring har en lång tradition i Sverige. De inskränkningar som vi föreslår går inte längre än vad som redan i dag tillämpas med stöd av praxis. Begränsningar i rörelsefriheten är nödvändiga för att ett system med personalförsörjning genom plikt skall kunna upprätthållas. Möjligheterna till kroppsliga ingrepp enligt andra stycket går inte längre än vad som är sakligt motiverat. Enligt vår mening är därför en lagstiftning som inskränker den enskildes rättigheter motiverad.

2 §

Bestämmelserna i denna paragraf har utan ändring i sak överförts från 32 § värnpliktslagen och innebär för de totalförsvarspliktiga som skall fullgöra civilplikt en precisering. Bestämmelsen omfattar all den tid under vilken en totalförsvarspliktig är tjänstgöringsskyldig, alltså även fritid och annan tid då

han eller hon inte är i tjänst. Frågan hur långt lydnadsplikten sträcker sig är inte helt lätt att besvara. Klart är att en totalförsvarspliktig i vissa befattningar kan vara skyldig att bruka vapen mot en fiende med avsikt att döda denne. Han eller hon har dock en oinskränkt rätt att vägra delta i handlingar som förbjuds enligt folkrättens regler.

Utbildningen

3 §

I paragrafen anges syftet med grundutbildningen och repetitionsutbildningen. Bestämmelsen avser att tillgodose ett önskemål att i lagtext formulera statsmakernas viljeinriktning avseende främst värnplikten (jfr SOU 1985:36 s. 27-29). Den är dock tillämplig även på civilplikten. Vi har funnit det lämpligt att ange målen med grundutbildningen och repetitionsutbildningen var för sig.

Grundutbildningen syftar till att ge de totalförsvarspliktiga en sådan grundläggande utbildning att de kan fullgöra de uppgifter som det förband eller den organisation där de tjänstgör kan komma att ställas inför i krig. Utbildningens praktiska och teoretiska innehåll skall styras av detta mål. I paragrafens *första stycke* har detta uttryckts så att grundutbildningen skall ge de kunskaper och färdigheter som krigsuppgiften kräver. Om man bortser från bestämmelsen i paragrafens tredje stycke anger inte lagen något om utbildningens närmare innehåll eller dess uppdelning i olika faser såsom t.ex. allmänmilitär utbildning, befattningsutbildning och förbandsutbildning. Regeringen och myndigheterna har här ett stort utrymme att inom tillgängliga re-

sursramar anpassa omfattningen och inriktningen av grundutbildningen efter skiftande behov och resurser. Av bestämmelsen följer emellertid att statsmakterna är skyldiga att ge varje totalförsvarspliktig en sådan grundläggande utbildning att han eller hon kan fullgöra de uppgifter som kommer att krävas av honom eller henne under tjänstgöring i krig.

Under repetitionsutbildningen övas totalförsvarspliktiga i sina krigsbefattningar. Syftet med repetitionsutbildningen är att befästa och utveckla skickligheten för krigsuppgiften. *Andra stycket* innehåller en bestämmelse med detta innehåll.

För att oklarhet inte skall föreligga om att totalförsvarspliktiga är skyldiga att även under utbildningen fullgöra beredskapstjänst har i paragrafens *tredje stycke* angetts att i grundutbildningen och repetitionsutbildningen även ingår uppgifter som syftar till att upprätthålla Sveriges försvarsberedskap. Bestämmelsen tar i första hand sikte på totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt. Sådana totalförsvarspliktiga som fullgör grundutbildning eller repetitionsutbildning får alltså som ett led i sin tillämpade utbildning beordras att utföra uppgifter som ankommer på ett beredskapsförband. Sådana uppgifter kan omfatta ingripanden enligt förordningen (1982:756) om försvarsmaktens ingripanden vid kränkningar av Sveriges territorium under fred och neutralitet, m.m. Härigenom ges Försvarsmakten möjlighet att ta i anspråk totalförsvarspliktiga för att upprätthålla den beredskap som behövs i fredstid.

4 §

Av *första stycket* följer att det för varje befattning eller typ av befattning i såväl Försvarsmakten som det civila försvaret till vilken totalförsvarspliktiga grundutbildas skall fastställas en grundutbildningstid. Härigenom skapas en anknytning mellan befattningen som anges i inskrivningsbeslutet och det antal dagar under vilka skyldighet föreligger att genomgå grundutbildning. Genom denna ordning kommer rättssäkerhetsgarantierna avseende längden av den tid som en enskild är tvungen att tjänstgöra att väsentligen vara kopplade till inskrivningsförfarandet och möjligheterna att få inskrivningsbeslutet och senare ändringar av detta överprövide. Innehållet i grundutbildningen preciseras genom inskrivningsbeslutet och eventuellt senare beslutade ändringar av detta beslut. Att en ändring i ett inskrivningsbeslut som medför en längre grundutbildningstid kräver den totalförsvarspliktiges medgivande framgår av bestämmelsen i 3 kap. 9 § andra stycket.

Enligt *andra stycket* skall grundutbildningen som regel genomföras i en följd, om det inte för vissa befattningar finns särskilda skäl att genomföra den i omgångar. Det får ankomma på regeringen att i verkställighetsföreskrifter ange de befattningar för vilka en uppdelningen av grundutbildningen får förekomma eller överlämna detta åt en myndighet. Möjligheten till en sådan uppdelning bör tillämpas restriktivt.

5 §

I paragrafen har vi allmänt angett de kriterier som skall vara vägledande för uttaget av repetitionsutbildningsdagar. Den sammanlagda repetitionsutbild-

ningen för varje totalförsvarspliktig bör enligt vår uppfattning bestämmas av såväl krigsuppgiften som behovet att öva det förband eller den funktion där krigsuppgiften skall fullgöras, dvs. där de totalförsvarspliktiga är krigsplacerade.

Inkallelse

6 §

Av paragrafens *första stycke* framgår att som regel endast Totalförsvarets personalverk får aktualisera skyldigheten för en enskild att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Det sker genom att verket inkallar den som är totalförsvarspliktig till tjänstgöring. Avsikten är inte att Personalverket skall bestämma vilka totalförsvarspliktiga som skall kallas in eller när detta skall ske. Sådana ställningstaganden skall i stället göras av Försvarsmakten och de myndigheter inom det civila försvaret som ansvarar för verksamheter inom vilka totalförsvarspliktiga tjänstgör. Verkets uppgift blir endast att verkställa myndighetenas beställningar genom att sända ut inkallelser och se till att dessa kommer de totalförsvarspliktiga till del. Skälet till denna ordning är att Värnpliktsverket i dag har upparbetade rutiner för denna verksamhet och att Totalförsvarets personalverk, som kommer att överta Värnpliktsverkets uppgifter, därigenom kommer att få goda förutsättningar att fullgöra dessa uppgifter på ett effektivt sätt utan att rättssäkerhetsaspekterna sätts åt sidan. Inkallelse till krigstjänstgöring bör därutöver kunna ske på sätt som regeringen förordnar.

Inkallelse till utbildning skall delges den som inkallas personligen enligt delgivningslagen (1970:428). Inkallelse till krigstjänstgöring och beredskaps-

tjänstgöring kan därutöver få delges på annat sätt, t.ex. genom beredskaps-larm eller genom radio och TV. Bestämmelser i dessa frågor bör tas in i för-ordning.

I *andra stycket* stadgas till skydd för den enskilde att en inkallelse till utbildning som regel skall utfärdas i god tid. Erfarenheten visar också att inkallelser som sker med kort varsel ofta leder till sådana svårigheter för den inkallade att han eller hon inte sällan beviljas uppskov med tjänstgöringen. En strävan bör därför vara att inkallelserna utfärdas i så god tid som möjligt före inställedagen. En inkallelse till utbildning bör utfärdas cirka sex månader - och i vart fall inte senare än en månad - före inställelsen. Om en sådan inkallelse måste återkallas, bör det inte ske senare än tre månader för inställedagen. Undantag härifrån får naturligtvis göras om den som skall tjänstgöra samtycker till att inställa sig med kortare varsel eller accepterar en återkallelse en kortare tid före tjänstgöringens början. Men det kan också i vissa situationer föreligga andra särskilda omständigheter som bör föranleda att en kortare tid mellan inkallelsen och tjänstgöringens början kan godtas. En sådan omständighet kan vara att det ingår som ett övningsmoment att inställelsen sker med kort varsel. Vi föreslår därför att huvudregeln om att en inkallelse till utbildning skall utfärdas i god tid får frångås, om det finns särskilda skäl.

7 §

Enligt bestämmelsen är en totalförsvarspliktig skyldig att inställa sig till tjänstgöring enligt inkallelsen och snarast anmäla eventuellt hinder att inställa sig till Totalförsvarets personalverk. I sak innebär regleringen i denna del en-

dast två mindre förändringar i förhållande till vad som nu gäller för värnpliktiga. Å ena sidan utvidgas anmälningsskyldigheten något och å andra sidan slopas straffsanktionen för underlåtenheten att anmäla laga förfall. Ändringarna motsvarar dem som vi har gjort genom bestämmelsen i 2 kap. 5 § för motsvarande situation vid mönstring och personlig inställelse till annan utredning. Motiven till ändringen är desamma som vi har angett i specialmotiveringen till den bestämmelsen.

Uppskov

8 §

I paragrafen behandlas frågor om uppskov med grundutbildningen och repetitionsutbildningen. Det ligger i sakens natur att uppskov inte kan beviljas med krigstjänstgöring och beredskapstjänstgöring. Behovet av ledighet vid sådan tjänstgöring får tillgodoses genom tjänstledighet enligt särskilda föreskrifter. Av bestämmelsen i 10 kap. 8 § framgår vidare när en totalförsvarspliktig, som på grund av vissa omständigheter inte kunnat inställa sig till tjänstgöring, har giltigt skäl för att utebli.

Bestämmelsen motsvarar i sak 22 § TjK om anstånd, som enligt 15 § förordningen (1977:577) om grundutbildning och övning inom civilförsvaret också gäller för den som är inskriven i civilförsvarsorganisationen. Vi föreslår att begreppet anstånd ersätts med begreppet uppskov. Ändringarna i bestämmelsen i *första stycket första punkten* är i övrigt av enbart språklig art.

I *första stycket andra punkten* har vi tagit in en bestämmelse som närmast

motsvarar bestämmelsen i 4 § andra stycket värnpliktslagen om befrielse för viss tid på grund av tillfälligt nedsatt prestationsförmåga. Uppskov enligt denna punkt liksom enligt första punkten förutsätter att inkallelse har utfärdats. Om den tillfälliga nedsättningen av prestationsförmågan visar sig redan vid mönstringen, bör detta leda till att inkallelsen uppskjuts till en tidpunkt då hindret för tjänstgöring har fallit bort. Det är vidare en förutsättning för uppskov att den totalförsvarspliktige ansöker om uppskov. Om någon ansökan inte görs, är den som har kallats in skyldig att inställa sig enligt kallelsen, om detta är möjligt. För en totalförsvarspliktig som har inställt sig till utbildning i motsvarande situation avgör bestämmelsen i 12 § 2 frågan om utbildningen skall fortsätta eller avbrytas.

Sedan ett uppskov har beslutats bör frågan om den fortsatta tjänstgöringen bedömas på nytt inom en inte alltför lång tid. Enligt bestämmelsen i *andra stycket* får ett uppskov därför inte beslutas för längre tid än ett år i sänder räknat från inställelsedagen. När denna tid har gått ut ankommer det på Totalförsvarets personalverk att på nytt ta ställning till den framtida tjänstgöringsskyldigheten.

Eftersom en totalförsvarspliktig som regel skall inkallas till grundutbildning som är längre än 60 dagar före utgången av det kalenderår när han fyller 24 år, skall uppskov med sådan utbildning normalt inte beviljas för tiden därefter.

Tjänstgöring som inte är förenad med vapenbruk är i det nya systemet ett normalt alternativ till annan tjänstgöring. Det innebär att en totalförsvarspliktig som redan vid mönstringen ger till känna att han har en sådan allvarlig personlig övertygelse rörande bruk av vapen mot annan som är oförenlig med en viss tjänstgöring som regel inte skall skrivas in mot en befattning som förutsätter sådan tjänstgöring. Detta har kommenterats närmare i anslutning till bestämmelserna om rätten att vara vapenfri i 3 kap. 16 - 22 §§.

Bestämmelsen i denna paragraf reglerar vad som gäller för en totalförsvarspliktig som ansöker om att vara vapenfri sedan han eller hon har kallats in till grundutbildning eller repetitionsutbildning. I 13 § första stycket 1 och andra stycket finns motsvarande bestämmelse för det fallet att ansökningen görs sedan tjänstgöringen har påbörjats.

Enligt *första stycket* skall en totalförsvarspliktig som huvudregel beviljas uppskov med utbildningen, om han eller hon efter inkallelsen men innan utbildningen har påbörjats ansöker om att vara vapenfri. En förutsättning för detta är självfallet att den tjänstgöring som inkallelsen avser är förenad med bruk av vapen. Uppskovet skall beviljas för tiden till dess ansökningen om rätt att vara vapenfri har prövats slutligt. En ansökan om att rätt att vara vapenfri som görs under denna tid skall anses innefatta en ansökan om uppskov.

Uppskov skall inte beviljas, om särskilda skäl talar mot detta. Sådana skäl föreligger som regel vid inkallelse till krigstjänstgöring och beredskapstjänstgöring. Vid inkallelse för utbildning kan ett sådant skäl vara att sökanden

tidigare har gjort en ansökan om rätt att vara vapenfri. Utbildningen skall då som regel påbörjas enligt kallelsen och genomföras med den inskränkning som följer av andra stycket. Det gäller oavsett om den tidigare ansökningen avslogs eller inte ledde fram till något beslut, t.ex. för att den återkallades. Även i vissa andra situationer kan särskilda skäl föranleda att utbildningen skall påbörjas oaktat att en ansökan gjorts om rätt att vara vapenfri. En sådan situation kan föreligga, om det är fråga om en ansökan som inte är allvarligt menad, t.ex. därför att den är gjord enbart för att få uppskov.

I *andra stycket* finns en bestämmelse som tar sikte på det fallet att den som ansöker om rätt att vara vapenfri skall påbörja sin tjänstgöring eftersom uppskov enligt första stycket inte har beviljats. Enligt bestämmelsen, som överensstämmer med vad som i dag gäller för värnpliktiga i motsvarande situation, får den som har gjort ansökan inte övas i bruk av vapen eller beordras att bära vapen eller ammunition. Att han eller hon inte får tillgodoräkna sig tid med sådan tjänstgöring som fullgjord utbildning framgår av 18 §.

10 §

I paragrafen behandlas frågan om vem som får besluta om uppskov. Enligt 25 § TjK görs i dag en ansökan om anstånd hos truppregistreringsmyndigheten. Vi föreslår att uppskovsfrågorna skall avgöras av Totalförsvarets personalverk utan möjlighet för verket att delegera beslutanderätten till någon annan myndighet. En begäran om uppskov enligt 8 § skall liksom i dag göras skriftligt samt ange de skäl som åberopas och vara åtföljd av de skriftliga intyg och andra handlingar som åberopas. Bestämmelser om detta har vi tagit in i förordningen.

11 §

Enligt denna paragraf, som motsvarar bestämmelsen om anstånd i 20 § TjK, skall en totalförsvarspliktig som fullgör vissa uppdrag utan särskilt beslut ha uppskov. Uppskovet är begränsat till den tid under vilken uppdraget fullgörs. Därefter är den som har innehaft ett sådant uppdrag underkastad samma tjänstgöringsskyldighet som andra totalförsvarspliktiga. Avsikten är att Totalförsvarets personalverk skall få uppgift om vilka personer som fullgör sådana uppdrag och att dessa personer inte kallas in till värnplikt och civilplikt så länge uppdraget varar.

Avbrott

12 §

Liksom enligt de nuvarande bestämmelserna i värnpliktslagen om befrielse för viss tid och anstånd och om hemförlovning i TjK bör det vara möjligt att avbryta grundutbildningen och repetitionsutbildningen under vissa förutsättningar. Vi föreslår att hela regleringen om detta samlas i lagen.

Paragrafen gäller för såväl värnplikt som civilplikt. Den är inte tillämplig på krigstjänstgöring eller beredskapstjänstgöring.

I *första punkten* behandlas avbrott på grund av frånvaro från tjänsten. Utbildningen skall avbrytas, om en totalförsvarspliktig har varit frånvarande från tjänsten under en så lång tid att utbildningsmålet inte kommer att nås. Skälet till frånvaron kan vara sjukdom eller skada som åsamkats i tjänsten eller un-

der fritid. Bestämmelsen omfattar emellertid också olovlig frånvaro av en totalförsvarspiktig som inte inställer sig till tjänstgöring eller som avviker från denna.

Enligt *andra punkten* skall utbildningen avbrytas, om en totalförsvarspiktig insjuknar eller skadar sig under utbildningen och sjukdomen eller skadan kan antas komma att leda till en så lång frånvaro att utbildningsmålet inte kommer att nås.

I motsats till vad som i dag gäller för värnpliktiga gör vi alltså inte någon skillnad mellan sjukdom och skada som kan antas vara orsakad av tjänsten samt sjukdom och skada som inte har ett sådant samband. Enligt de nuvarande bestämmelserna har en värnpliktig som ådrar sig en sjukdom eller skada i tjänsten rätt att fullgöra återstoden av tjänstgöringen och får alltså inte utan eget medgivande hemförlovas. Han kommer därigenom så länge tjänstgöringen pågår i åtnjutande av de förmåner som gäller under denna och får också tillgodoräkna sig tiden som fullgjord tjänstgöring. Vi anser att denna ordning är förlegad, eftersom den låter tjänstgöringen pågå trots att det står klart att utbildningen inte kommer att kunna slutföras. Vi föreslår därför att utbildningen skall avbrytas även om sjukdomen eller skadan kan antas ha orsakats i tjänsten. Även rätten för en totalförsvarspiktig att tillgodoräkna sig tjänstgöringstid och att vid ett senare tillfälle få fullgöra utbildningen reglerar vi lika oavsett om sjukdomen eller skadan kan antas vara orsakad av tjänsten eller inte. Bestämmelser om tillgodoräknande av tjänstgöringstid finns i 17 §.

I lagtexten har vi inte närmare preciserat längden av den tid som frånvaron skall ha varat eller antas komma att vara för att föranleda avbrott i tjänstgöringen. I förordningen om totalförsvarspikt föreslår vi såvitt gäller grundut-

bildning om mer än 60 dagar att en frånvarotid som överstiger eller beräknas överstiga en tiondel av den totala inkallelsetiden skall medföra avbrott. I fråga om kortare grundutbildningar och repetitionsutbildning anser vi däremot att det inte går att generellt sätta någon tidsgräns. Det får i det enskilda fallet avgöras hur lång frånvaro som kan godtas utan att utbildningsmålet går förlost.

13 §

Paragrafen reglerar avbrott i värnplikt och civilplikt i andra fall än som avses i 12 §.

Enligt *första punkten* skall liksom i dag en totalförsvarspliktigs tjänstgöring som huvudregel avbrytas när han eller hon ansöker om rätt att vara vapenfri, om utbildningen är förenad med bruk av vapen. Om det finns särskilda skäl för att tjänstgöringen skall fortsätta oaktat ansökningen, skall utbildningen emellertid fortsätta. Vad som kan vara sådana särskilda skäl har vi berört i anslutning till 9 §. Särskilda skäl att inte avbryta tjänstgöringen föreligger därutöver normalt vid krigstjänstgöring och beredskapstjänstgöring. En totalförsvarspliktig som först under sådan tjänstgöring ansöker om rätt att vara vapenfri skall därför som regel inte medges avbrott med sin tjänstgöring.

Enligt *andra punkten* skall utbildningen vidare avbrytas om en totalförsvarspliktig vägrar eller underlåter att fullgöra sina skyldigheter under tjänstgöringen. Detta överensstämmer med dagens ordning. I förordningen har vi tagit in bestämmelserna som reglerar hur myndigheterna skall handla i situationer när en totalförsvarspliktig vägrar att tjänstgöra. Om en sådan vägran eller

underlåtelse inträffar under krigstjänstgöring eller beredskapstjänstgöring skall anmälan till åtal och lagföring för lydnadsbrott ske före avbrottet.

I *andra stycket* finns en hänvisning till bestämmelsen i 9 § andra stycket för det fallet att den som ansöker om att få vara vapenfri skall fortsätta sin tjänstgöring.

14 §

Avbrott skall också göras i en totalförsvarspliktigs grundutbildning eller repetitionsutbildning, om han eller hon har sådana skäl för detta som anges i 8 § första stycket 1 och ansöker om att utbildningen skall avbrytas. Detta motsvarar vad som gäller i dag enligt bestämmelserna om anstånd, vilka är tillämpliga även på tjänstgöring som har påbörjats.

15 §

Ärenden om avbrott i utbildningen skall avgöras av Totalförsvarets personalverk eller en myndighet som Totalförsvarets personalverk bestämmer. Paragrafen öppnar möjlighet för Personalverket att överlåta beslutanderätten i dessa frågor till olika myndigheter inom det civila försvaret där totalförsvarspliktiga tjänstgör. Ärenden som avses i 14 § bör dock alltid handläggas av Totalförsvarets personalverk.

Grundutbildningen sker i dag i stor omfattning av personal och med materiel som i krig behöver tas i anspråk i totalförsvarets krigsansträngningar. Om Sveriges försvarsberedskap höjs, kan det därför bli nödvändigt att avbryta den pågående utbildningen av totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt eller civilplikt. På grund därav föreslår vi att regeringen ges möjlighet att avbryta grundutbildningen för totalförsvarspliktiga om utbildningsorganisationens resurser behövs för att höja Sveriges försvarsberedskap. Motsvarande behov finns inte när det gäller repetitionsutbildningen.

Tillgodoräkande av tjänstgöringstid

17 §

I *första stycket* regleras vad som gäller i fråga om tillgodoräkande av tjänstgöringstid, om en totalförsvarspliktigs grundutbildning har avbrutits.

I överensstämmelse med vad som i dag gäller för värnpliktiga bör en totalförsvarspliktig såsom fullgjord grundutbildning inte få tillgodoräkna sig någon tjänstgöringstid, om grundutbildningen avbryts innan han eller hon har tjänstgjort en viss minsta del av hela grundutbildningstiden. Enligt de nuvarande bestämmelserna skall tjänstgöringen ha uppgått till en tiondel av inkallelsetiden (39 § TjK). Eftersom grundutbildningstiden för totalförsvarspliktiga som skall fullgöra värnplikt enligt vårt förslag är minst 220 dagar och högst 615 dagar skulle den tid som en totalförsvarspliktig måste tjänstgöra för att få tillgodoräkna sig tjänstgöring vid avbrott variera mellan 22 och 61

dagar. Enligt vår uppfattning är den första tiden för kort, särskilt som en totalförsvarspliktig enligt vad vi föreslår i andra stycket inte är skyldig att fullgöra någon ytterligare grundutbildning om denna avbryts på grund av sjukdom eller skada sedan gränsen har passerats. Å andra sidan är den längre tiden onödigt lång. Vi föreslår därför att regeln i stället innehåller en minsta tid uttryckt i ett visst antal tjänstgöringsdagar. Därigenom garanteras inom värnpliktssystemet att endast de som har genomgått den allmänmilitära delen av grundutbildningen får tillgodoräkna sig tjänstgöringstid. Denna del av utbildningen uppgår till cirka 40 dagar. Vi föreslår alltså att endast den som har fullgjort minst 40 tjänstgöringsdagar skall få tillgodoräkna sig tiden före avbrottet som fullgjord grundutbildning. Bestämmelsen är tillämplig vid såväl värnplikt som civilplikt.

Om uppskovet eller avbrottet sker sedan en totalförsvarspliktig har fullgjort 40 tjänstgöringsdagar, får han eller hon tillgodoräkna sig dagarna före avbrottet med ett undantag, nämligen de dagar då tjänstgöring inte fullgjorts på grund av frånvaro. I *andra - fjärde meningarna* regleras det fallet att en totalförsvarspliktigs grundutbildning avbryts sedan 40 tjänstgöringsdagar har fullgjorts och det enda skälet till avbrottet är frånvaro på grund av sjukdom eller skada. Det är därvid utan betydelse om sjukdomen eller skadan har åsamkats i tjänsten eller på fritiden. I dessa fall är den som har avbrutit grundutbildningen enligt vårt förslag inte skyldig att fullgöra någon ytterligare sådan utbildning. Om han eller hon av någon anledning vill fullgöra ytterligare grundutbildning finns emellertid en rätt att få bli inkallad på nytt. I sådant fall får Totalförsvarets personalverk med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet bestämma i vilken utsträckning den tidigare tjänstgöringen skall tillgodoräknas. Om anledningen till frånvaron helt eller till någon del är en annan än sjukdom eller skada, kvarstår skyldigheten att fullgöra åter-

stoden av tjänstgöringstiden. Det är alltså endast om skälet till avbrottet utslutande är att hänföra till den inkallades sjukdom eller skada som grundutbildningen skall anses helt fullgjord.

Enligt *andra stycket* får en totalförsvarspliktig inte tillgodoräkna sig någon annan utbildning som avbryts än grundutbildning som har fullgjorts under minst 40 tjänstgöringsdagar.

18 §

Enligt paragrafen får en totalförsvarspliktig inte tillgodoräkna sig tjänstgöring som fullgjorts enligt 9 § *andra stycket* eller 13 § *andra stycket*. Det överensstämmer med vad som gäller i dag.

Bemyndiganden

19 §

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen och, efter bemyndigande av regeringen, en annan myndighet att överlämna åt enskilda rättssubjekt att meddela beslut i enskilda ärenden som rör ledighet och förmåner för totalförsvarspliktiga som fullgör civilplikt. Eftersom sådana beslut innefattar myndighetsutövning mot enskilda skall bemyndigandet ske med stöd av lag. Handläggningen av ärendena bör ske med tillämpning av de regler om offentlighet som gäller hos myndigheter och besluten bör kunna överklagas.

Annan myndighetsutövning som kan bli aktuell hos enskilda är tillämpningen av bestämmelserna om disciplinansvaret på dem som fullgör civilplikt hos enskilda rättssubjekt. I förslaget till lagstiftning om disciplinansvaret inom totalförsvaret har vi reglerat dessa frågor.

6 kap. Den allmänna tjänsteplikten

1 §

I paragrafen behandlas de grundläggande förutsättningarna för att en totalförsvarspliktig skall vara skyldig att fullgöra allmän tjänsteplikt.

En totalförsvarspliktig är skyldig att fullgöra allmän tjänsteplikt endast om höjd, dvs. skärpt eller högsta, beredskap enligt lagen om höjd beredskap råder i den del av totalförsvaret där tjänstgöringen skall fullgöras. Frågan om när sådan beredskap råder har vi behandlat i anslutning till 4 kap. 7 §. Vårt förslag innebär en utvidgning av tillämpningsområdet jämfört med vad som gäller i dag. Enligt den nuvarande lagstiftningen kan förordnande om allmän tjänsteplikt och tjänsteförlängning komma i fråga endast i krig och vid krigsfara. Enligt vår mening bör det emellertid också vara möjligt att föreskriva om allmän tjänsteplikt, om det råder utomordentliga förhållanden i Sverige på grund av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara.

Den nuvarande skyldigheten för en anställd hos staten att inte utan tillstånd lämna sin anställning är också begränsad till att gälla endast i krig och vid krigsfara. Enligt vår mening bör det inte ha någon betydelse för möjligheten

att ta i anspråk en totalförsvarspliktig med allmän tjänsteplikt om han eller hon är anställd hos staten eller hos någon annan. Det bör alltså vara möjligt att med allmän tjänsteplikt ta i anspråk även totalförsvarspliktiga som är anställda hos staten, om det råder utomordentliga förhållanden i Sverige på grund av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara.

Utöver att höjd beredskap råder krävs liksom enligt den nuvarande lagstiftningen att regeringen har förordnat att totalförsvarspliktiga skall fullgöra allmän tjänsteplikt. Förordnandet kan vara begränsat till en viss del av Sverige eller till någon särskild verksamhet. Förutsättningen för ett förordnande enligt paragrafen är att regeringen finner att allmän tjänsteplikt är nödvändig för att verksamhet som är av särskild vikt för totalförsvaret skall kunna upprätthållas.

2 §

I *första stycket* anges vad som innefattas i den allmänna tjänsteplikten.

Enligt *första punkten* kan liksom i dag allmän tjänsteplikt fullgöras genom att en totalförsvarspliktig kvarstår i sin anställning. I detta ligger att han eller hon är skyldig att utföra arbete enligt anställningsavtalet. Enligt vår mening bör därutöver fysiska personer som innehar uppdrag av olika slag utan att vara anställda vara underkastade den allmänna tjänsteplikten så länge uppdraget fullgörs. Vi avser då såväl förtroendeuppdrag av olika slag som uppdrag i affärsförhållanden. Skyldigheten att fullgöra ett affärsuppdrag innebär att det skall slutföras i enlighet med avtalet. Ett beslut om allmän tjänsteplikt

kan meddelas ända till dess anställningen - eventuellt efter en uppsägnings-tid - har upphört. Bestämmelsen är avsedd att även täcka in det förbud som i dag gäller för en arbetstagare hos staten att lämna sin anställning utan särskilt tillstånd. Genom den föreslagna bestämmelsen kommer därför i detta hänseende samma regler att gälla för statligt anställda som för andra arbetstagare. I förhållande till den nuvarande bestämmelsen i 5 kap. 2 § lagen om offentlig anställning medför detta att, om Sverige kommer i krig, skyldigheten för en statligt anställd att kvarstå i sin anställning blir beroende av i vad mån regeringen enligt 1 § har förordnat att totalförsvarspiktiga skall fullgöra allmän tjänsteplikt.

Därutöver föreslår vi i *andra punkten* att den som har åtagit sig att tjänstgöra under höjd beredskap skall vara skyldig att göra detta med allmän tjänsteplikt. Att tjänstgöringen sker med allmän tjänsteplikt innebär att den som omfattas av tjänstgöringsskyldigheten kan straffas inom ramen för bestämmelsen i 10 kap. 3 §, om skyldigheterna enligt avtalet inte fullgörs. För den som har förbundit sig att i krig tjänstgöra hos Försvarsmakten och därigenom blir krigsman innebär detta inte någon förändring i förhållande till vad som gäller i dag. Den som har ingått ett sådant avtal är redan enligt dagens regler underkastad samma straffansvar för olovlig utevaro och lydnadsbrott m.m. som bl.a. värnpliktiga. Bestämmelsen får därför en självständig betydelse endast för den som har avtalat om sådan tjänstgöring som inte medför status som krigsman i krig, vid krigsfara eller andra utomordentliga förhållanden.

Enligt *tredje punkten* kan allmän tjänsteplikt även fullgöras genom att den som är totalförsvarspiktig utför arbete som anvisas honom eller henne av en myndighet som regeringen bestämmer. Bestämmelsen motsvarar 9 § allmänna tjänstepliktslagen. I förordningen föreslår vi att liksom enligt den nuva-

rande bestämmelsen Arbetsmarknadsstyrelsen, som är ansvarig myndighet för funktionen arbetskraft inom det civila försvaret, får behörighet att anvisa totalförsvarspliktiga arbeten enligt denna punkt. Möjlighet skall finnas att delegera denna behörighet till länsarbetsnämnderna. Som framgår av bestämmelsen i 1 kap. 3 § 2 får inte heller vid allmän tjänsteplikt arbetsuppgiften vara mer krävande än vad kroppskrafterna och hälsotillståndet medger för den som skall utföra uppgiften. Det vilar på såväl den som tar ut totalförsvarspliktiga till uppgifter enligt denna punkt som den förman eller annan chef som närmast beordrar någon att utföra en arbetsuppgift att se till att denna inte går utöver vad som sålunda får utkrävas av den som omfattas av totalförsvarsplikten. Allmän tjänsteplikt enligt denna punkt ställer inga krav på utbildning eller träning för arbetsuppgiften. Den kommer därför att bli aktuell främst när det gäller att uppåda arbetskraft för enklare uppgifter.

Enligt *andra stycket* får arbete som fullgörs efter ett beslut enligt första stycket 3 inte vara förenat med bruk av vapen mot annan. Tjänstgöring som innefattar sådant vapenbruk bör endast fullgöras av den som har genomgått nödvändig utbildning för att handha vapen.

3 §

Enligt bestämmelsen, som tar sikte på allmän tjänsteplikt enligt 2 § första stycket 1, förutsätter ianspråktagandet att regeringen eller en myndighet som regeringen har bestämt avgränsar hos vilka arbetsgivare och uppdragstagare tjänsteplikten skall fullgöras samt vilka arbetstagare och uppdragstagare som berörs av beslutet. Beslutet kan avse t.ex. hela arbetsstyrkan vid en viss arbetsplats eller hos en viss arbetsgivare. Det behöver i så fall inte vara preci-

serat till vissa personer. Om de personer som skall tas i anspråk med allmän tjänsteplikt inte kan avgränsas på något sådant sätt måste varje enskild person som omfattas av beslutet namnges eller på annat sätt individualiseras.

I förordningen föreslår vi att Arbetsmarknadsstyrelsen skall vara behörig att meddela de beslut som avses i denna paragraf när det gäller andra arbetsgivare och uppdragsgivare än staten. Arbetsmarknadsstyrelsen får delegera denna behörighet till länsarbetsnämnderna. För den som är anställd hos eller utför arbete åt en statlig myndighet föreslår vi att den myndigheten ges motsvarande behörighet.

Vi föreslår inte någon bestämmelse som reglerar konkurrensen mellan å ena sidan allmän tjänsteplikt och å andra sidan värnplikt och civilplikt. Frågor om sådan konkurrens skall vara avgjorda genom krigsplaceringsförfarandet. En anställd kan vara krigsplacerad för att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Företag och myndigheter som skall bedriva verksamhet under höjd beredskap skall genom planläggning tillsammans med Arbetsmarknadsstyrelsen i första hand se till att personalbehovet kan fyllas med anställda som inte är inanspråktagna för andra krigsuppgifter. Om företagets eller myndighetens personalbehov inte kan tillgodoses på detta sätt får personal tas i anspråk med allmän tjänsteplikt enligt 2 § första stycket 2.

4 §

En totalförsvarspliktig skall få del av ett beslut att fullgöra allmän tjänsteplikt. Sättet för hur detta skall gå till kan variera. Det kan ske muntligen eller genom att ett skriftligt avfattat beslut överlämnas till honom eller henne.

Det kan också ske genom exempelvis ett anslag på en arbetsplats eller på något annat lämpligt sätt.

För att en totalförsvarsplikting skall kunna tas i anspråk med allmän tjänsteplikt är det en förutsättning att han eller hon har fått del av det beslut varigenom ianspråktagandet skett. I sista hand avgörs frågan om en totalförsvarsplikting har fått del av beslutet av en domstol i ett mål om ansvar för brott mot totalförsvarsplikten.

Bestämmelsen i denna paragraf ersätter bestämmelsen i 21 § förvaltningslagen om underrättelse av beslut. Innebörden av detta är att en totalförsvarsplikting inte har rätt att få en skriftlig underrättelse om beslutet.

5 §

Paragrafen, som motsvarar 20 § i den nuvarande allmänna tjänstepliktslagen, innehåller en bestämmelse om uppgiftsskyldighet för arbetsgivare m.fl. i frågor som har betydelse för tillämpningen av den allmänna tjänsteplikten beträffande anställda och uppdragstagare. Vårt förslag innehåller däremot inte någon bestämmelse med motsvarighet till den nuvarande skyldigheten att för sådant syfte personligen inställa sig hos en myndighet. Uppgiftsskyldigheten får sanktioneras genom vitesföreläggande enligt bestämmelsen i 10 kap. 7 §.

6 §

Liksom enligt de nuvarande bestämmelserna om allmän tjänsteplikt bör det i

särskilda fall vara möjligt att medge undantag från skyldigheten att fullgöra allmän tjänsteplikt. I förordningen föreslår vi att sådana undantag skall få beslutas av samma myndigheter som är behöriga att enligt 3 § besluta om var allmän tjänsteplikt skall fullgöras.

7 kap. Allmänna skyldigheter

1 §

I denna paragraf anges vissa skyldigheter som alltid gäller för totalförsvarspiktiga och som således inte har något samband med fullgörande av tjänstgöring. Bestämmelserna motsvarar närmast 34 och 35 §§ värnpliktslagen och 79 § 3 mom. andra stycket civilförsvarslagen. Vi föreslår att skyldigheterna inte längre skall vara straffsanktionerade.

Första punkten syftar till att Totalförsvarets personalverk skall kunna nå totalförsvarspiktiga med postförsändelser inom rimlig tid. Av bestämmelsen följer att den som är totalförsvarspiktig skall underrätta Personalverket när han eller hon byter bostadsort. Detta sker i allmänhet utan någon särskild åtgärd, om en begäran görs hos posten att få postförsändelser definitivt eftersända till den nya adressen. Genom att anmäla sin nya adress hos posten får också i allmänhet kraven enligt denna punkt ha blivit uppfyllda. När det gäller tillfällig bortovaro från den ordinarie bostaden får kraven på en totalförsvarspiktig inte ställas alltför högt. Han eller hon bör sålunda inte vara skyldig att ordna eftersändning av sin post under en normal semesterresa om några veckor. Detta framgår av att försändelserna skall kunna nå honom eller henne inom rimlig tid och bestämmelserna om att kallelser och inkallelser

skall sändas ut i god tid.

Bestämmelsen i *andra punkten* överensstämmer i stora drag med vad som i dag gäller för värnpliktiga och civilförsvarspliktiga. Tillämpningsområdet är dock delvis ett annat. Vi föreslår att en totalförsvarspliktig på begäran skall vara skyldig att bekräfta mottagandet av vissa handlingar från myndigheter inom totalförsvaret och att han eller hon också skall vara skyldig att ta del av handlingarnas innehåll. Skyldigheten gäller bara för kallelser till utredning, inkallelser till tjänstgöring och beslut om krigsplacering. Bestämmelsen är tillämplig på dessa handlingar oavsett hur de har överbringats. Bekräftelsen att handlingen har mottagits skall ske på det sätt som myndigheten begär, t.ex. genom att ett undertecknat mottagningskvitto återsänds per post eller via telefax eller genom att mottagandet bekräftas vid ett telefonsamtal. Om en totalförsvarspliktig underlåter att kvittera ut en försändelse kan myndigheten tillgripa delgivning enligt bestämmelserna i delgivningslagen.

Enligt *tredje punkten* har en totalförsvarspliktig skyldighet att ta emot, väl förvara och efter uppmaning återlämna handlingar och utrustning som rör tjänstgöringen även när tjänstgöringsskyldighet inte föreligger. Det kan röra sig om handlingar som har betydelse som bevis för någon särskild kompetens eller behörighet t.ex. att föra ett fordon. ID-bricka och tjänstgöringskort hör också hit. Den som är totalförsvarspliktig är vidare skyldig att ta emot utrustning. Det kan vara fråga om materiel som någon redan under ett inledande skede av en mobilisering behöver ha tillgång till. Vapen och ammunition kan ingå i sådan utrustning. Om en totalförsvarspliktig åsidosätter sina skyldigheter att vårda och återlämna den anförtrodda egendomen torde han eller hon i de flesta fall göra sig skyldig till trolöshetsbrott enligt brottsbalken. I 10 kap. 7 § föreslår vi också att en totalförsvarspliktig vid vite kan före-

läggas att fullgöra sina skyldigheter enligt denna punkt.

8 kap. Förmåner

1 - 2 §§

Bestämmelserna motsvarar 17 och 33 §§ värnpliktslagen, 12 § 5 mom. civilförsvarslagen och regleringen i förordningen (FFS 1986:37) om förmåner till frivillig personal m.fl. om ersättning till frivillig personal under beredskaps-tillstånd och i krig. Den fastlägger att rätt till ersättning föreligger och anger de olika ersättningslagen.

I sak föreslår vi två ändringar i förhållande till vad som gäller i dag. Vi föreslår till en början att en totalförsvarspiktig som inställer sig till mönstring eller annan utredning inte skall ha rätt till någon dagersättning respektive dagpenning. Skälet till detta är att de belopp som i dag utbetalas för sådan inställelse är så obetydliga att de inte står i någon rimlig proportion till de administrativa kostnader som är förbundna med hanteringen i samband med utbetalningen. Av samma skäl anser vi att den särskilda ersättningen som i dag skall utgå för tjänstgöring i vissa befattningar slopas under annan tjänstgöring än beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring.

Vi har inte reglerat den rätt till ersättning som en totalförsvarspiktig har när allmän tjänsteplikt fullgörs i en anställning eller ett uppdrag. Avsikten är att anställningen eller uppdraget i sådana fall skall löpa vidare med den enda skillnaden att den som utför arbetet under allmän tjänsteplikt vid straffansvar är förhindrad att lämna anställningen eller uppdraget. Om särskilda villkor

skulle ha avtalats för det fall att arbetet i en anställning eller enligt ett uppdrag skall fullgöras med allmän tjänsteplikt, skall de sålunda avtalade villkoren naturligtvis gälla.

Vårt förslag innehåller inte heller någon motsvarighet till den lönenämnd för tjänsteplikt som enligt den nuvarande allmänna tjänstepliktslagen skall bestämma villkoren för arbete när några villkor inte har avtalats, t.ex. sedan ett kollektivavtal har löpt ut. Skulle tvist om ersättningen för arbetet uppstå i ett sådant fall, bör den i stället lösas av domstol.

3 §

Paragrafen reglerar rätten till förmåner och andra arbetsvillkor för en totalförsvarspliktig som fullgör allmän tjänsteplikt enligt 6 kap. 2 § 3.

Av *första stycket* framgår att en totalförsvarspliktig som fullgör sådan tjänstgöring har rätt till de villkor som annars gäller på arbetsmarknaden för liknande arbete, om överenskommelse inte har träffats om någon annan ersättning.

Om villkoren inte kan bestämmas enligt *första stycket* har den som tjänstgjort enligt *andra stycket* rätt till ersättning enligt vad som med hänsyn till samtliga omständigheter är skäligt. Vid denna bedömning har naturligtvis arbetets art och omfattning liksom hur det utförts betydelse.

4 §

Paragrafen innehåller en motsvarighet till 19 § första stycket i den allmänna tjänstepliktslagen. Enligt bestämmelsen svarar staten för fordringar på lön och annan ersättning som en totalförsvarspliktig har till följd av fullgjord allmän tjänsteplikt. Rätten till ersättning preskriberas, om en ansökan om ersättning inte görs inom tre månader från dagen när fordringen förföll betalning. Skälet till att behålla bestämmelsen är att staten bör garantera den enskildes förmåner när han eller hon tas i anspråk med stöd av en plikttag.

5 §

Enligt bestämmelsen är den som tas i anspråk med allmän tjänsteplikt på en annan ort än den där han eller hon är bosatt berättigad till ersättning antingen för sina resekostnader i samband med fullgörandet av tjänstgöringen eller för de ökade kostnader som en flyttning till tjänstgöringsorten föranleder. Bestämmelsen motsvarar 19 § andra och tredje styckena i den allmänna tjänstepliktslagen.

9 kap. Skydd för anställning m.m.

1 §

Bestämmelsen i *första stycket* motsvarar 1 § första stycket lagen (1939:727) om förbud mot uppsägning eller avskedande av arbetstagare med anledning av värnpliktstjänstgöring m.m. Bestämmelsen innebär att ingen får avskedas

eller sägas upp från en anställning till följd av att han eller hon fullgör en skyldighet enligt lagen om totalförsvarsplikt. Bestämmelsen är alltså tillämplig vid mönstring, personlig inställelse vid en annan utredning och vid all tjänstgöring enligt lagen. En förutsättning för att en totalförsvarspliktig skall få tillgodoräkna sig anställningsskyddet är att den skyldighet som har ålagts med stöd av lagen också fullgörs.

Bestämmelsen i *andra stycket* motsvarar 21 § första stycket civilförsvarslagen. Den avser att skydda totalförsvarspliktiga från anspråk på skadestånd och andra ersättningar till följd av att avtalade arbetsbeting inte har utförts, om anledningen till detta är att en skyldighet enligt lagen om totalförsvarsplikt har fullgjorts.

2 §

Paragrafen innehåller en hänvisning till en bestämmelse i lagen (1982:80) om anställningsskydd som möjliggör tidsbegränsad anställning i avvaktan på att värnplikt eller civilplikt påbörjas. Enligt 5 § 4 i den lagen får ett avtal om tidsbegränsad anställning träffas, om avtalet gäller för tiden till dess arbetstagaren skall börja värnplikt eller civilplikt, som skall pågå mer än tre månader.

3 §

Bestämmelsen motsvarar 2 § andra stycket i 1939 års lag. Den medför en skyldighet för den anställda att innan tjänstgöringen påbörjas på förfrågan av

arbetsgivaren uppge om han eller hon vill återinträda i anställningen efter avslutad tjänstgöring.

4 - 8 §§

Paragraferna har med endast redaktionella och språkliga ändringar överförts från 3 - 7 §§ i 1939 års lag.

9 §

Paragrafen motsvarar 2 a § i 1939 års lag.

10 kap. Straff m.m.

Straff

1 §

Bestämmelsen motsvarar 36 § värnpliktslagen och 79 § 2 mom. första stycket civilförsvarslagen. I sak har endast den ändringen gjorts att en underlåtenhet att anmäla laga förfall för utevaro från en förrättning inte längre är straffsanktionerad. Skälet till denna ändring har angetts i specialmotiveringen till 2 kap. 5 §.

Bestämmelsen motsvaras av 38 § värnpliktslagen och 79 § 3 mom. första stycket civilförsvarslagen. Bestämmelsen innebär den ändringen att en underlåtenhet att anmäla laga förfall för utevaro från värnplikt inte längre är straffsanktionerad. Skälet till ändringen har vi angett i specialmotiveringen till 5 kap. 7 § och 2 kap. 5 §. Bestämmelsen innebär vidare en utvidgning av det straffbara området när det gäller civilplikt i det att även ringa oaktsamhet är straffbar. Vi anser att en sådan utvidgning är motiverad med hänsyn till den ökade vikt som i det nya systemet läggs vid civilplikten. Vi anser inte att det skall vara straffbart att av oaktsamhet utebli från allmän tjänsteplikt.

3 §

Genom bestämmelsen i *första stycket* straffbeläggs uppsåtliga brott mot totalförsvarsplikten. Bestämmelsen är uppbyggd enligt mönster från 39 § värnpliktslagen. Liksom denna är den avsedd att straffbelägga endast sådana uppsåtliga brott som är ägnade att medföra avsevärt men för utbildningen eller tjänsten i övrigt. Den har nu emellertid också gjorts tillämplig på även civilplikt, oavsett längden av en sådan tjänstgöring, och på allmän tjänsteplikt. Detta innebär en betydande skärpning av straffmaximum för sådana brott mot totalförsvarsplikten som begås under allmän tjänsteplikt. Vi anser att detta är motiverat med hänsyn till att vissa av de uppgifter som fullgörs med allmän tjänsteplikt kan vara av stor betydelse för totalförsvaret. För brottets straffvärde bör det vidare vara av underordnad betydelse under vilken form av totalförsvarsplikt som en totalförsvarspliktig tjänstgör. Vi har av samma skäl inte heller behållit kravet på särskild åtalprövning vid brott mot den allmän-

na tjänsteplikten.

Brott föreligger endast om gärningen är ägnad att medföra avsevärt men för utbildningen eller tjänsten i övrigt. I fråga om gränsdragningen mot vad som bör utgöra enbart disciplinförseelse anser vi att departementschefens uttalanden i förarbetena till bestämmelsen i den nuvarande 39 § värnpliktslagen skall vara vägledande (prop. 1985/86:9 s. 138-139). I likhet med värnpliktsbrottet inträder inte straff, om gärningen är belagd med straff enligt 21 kap. brottsbalken. Detta framgår av *andra stycket*.

Frågor om det straffrättsliga påföljdssystemets innehåll och uppbyggnad utreds för närvarande av Straffsystemkommittén (Ju 1992:07). Enligt direktiven skall kommittén redovisa sina förslag före utgången av år 1994. I kommitténs uppdrag ingår att även ta ställning till frågan om lämpliga påföljder vid brott mot tjänsteplikterna.

4 §

I denna paragraf behandlas brott mot totalförsvarsplikten som är grovt. Brottet kan bara begås under höjd beredskap. Brottet skall bedömas som grovt, om det medfört särskilt men för totalförsvaret. Exempel härpå kan vara att någon som har en nyckelroll i en krigsviktig industri avviker och förorsakar ett långt produktionsstopp. Även andra omständigheter kan göra att brottet bör bedömas som grovt. Vikten av att i en kritisk situation följa en förman eller annan chefs order kan i vissa fall vara så stor att en ordervägran bör rubriceras som grovt.

Straffskalan för grova brott bör ligga i paritet med den som gäller för rymning och lydnadsbrott som begås av krigsmän under motsvarande förhållanden. Den bör dock inte överstiga fängelse fyra år.

5 §

Bestämmelsen motsvarar 37 § andra stycket värnpliktslagen, 81 § första stycket 3 civilförsvarslagen och 24 § första stycket d) allmänna tjänstepliktslagen.

Hämtning

6 §

Bestämmelser om hämtning av värnpliktiga finns i dag i 40 § värnpliktslagen och i hämtningskungörelsen (1942:840). Bestämmelser om hämtning till civilpliktstjänstgöring finns i 77 § civilförsvarslagen. Enligt 25 § allmänna tjänstepliktslagen kan en länsarbetsnämnd få handräckning av polismyndigheten för att genomföra beslut enligt lagen.

Enligt vårt förslag får en totalförsvarspliktig hämtas genom polismyndighetens försorg till värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt, om han eller hon utan giltigt skäl uteblir från denna. Detsamma gäller, för den som utan giltigt skäl uteblir från mönstring eller en annan utredning enligt 2 kap. till vilken han eller hon har kallats att inställa sig personligen. Beslutet kan fattas av Totalförsvarets personalverk eller, efter delegering, av en myndighet hos

vilken tjänstgöringen skall ske. Frågan om en totalförsvarspliktig har giltigt skäl för sin utevaro får myndigheten bedöma på de upplysningar som den har tillgång till. Kostnaden för hämtningen skall den som hämtats själv stå för. Detta överensstämmer med vad som gäller i dag.

Enligt vår mening kan bestämmelserna i hämningskungörelsen lämpligen ersättas av föreskrifter som meddelas av Totalförsvarets personalverk och Rikspolisstyrelsen. Därigenom kan fortlöpande en anpassning av rutinerna göras så att förfarandet blir effektivt och så att onödig byråkrati undviks. Genom sådana föreskrifter kan också regleras om polisen skall transportera totalförsvarspliktiga en längre sträcka till tjänstgöringsplatsen eller om det är tillräckligt att lämna honom eller henne på ett transportmedel. I förordningen anger vi att Totalförsvarets personalverk efter samråd med Rikspolisstyrelsen får meddela de närmare föreskrifterna om hämtning.

Vite

7 §

En motsvarighet till bestämmelsen finns i dag i 78 § civilförsvarslagen. Vårt förslag innehåller inte någon straffsanktion för underlåtenhet att fullgöra uppgiftsskyldigheter och skyldigheterna enligt 7 kap. 1 § 3. I stället föreslår vi att Totalförsvarets personalverk får vitesförelägga totalförsvarspliktiga och andra som inte fullgör sina skyldigheter i dessa avseenden. Ett vitesföreläggande blir aktuellt först om det står klart att den som omfattas av totalförsvarsplikten inte har efterkommit en uppmaning att lämna de efterfrågade uppgifterna. Bestämmelserna i lagen (1985:206) om viten är tillämplig på ett

föreläggande enligt denna paragraf.

Giltigt skäl

8 §

I denna paragraf har intagits en definition av begreppet giltigt skäl. Den är avsedd ha samma omfattning som bestämmelsen i 32 kap. 8 § rättegångsbalken om vad som är laga förfall i en rättegång. Vi har funnit det lämpligt att även i lagen om totalförsvarsplikten införa en definition av begreppet.

I förhållande till den definition som nu finns i värnpliktslagen innebär vårt förslag att frihetsberövanden och sjukdom inte anges som omständigheter som i sig är tillräckliga för att konstituera giltigt skäl. Det krävs dessutom att de utgör hinder för att fullgöra en skyldighet. Detta torde överensstämma med den praxis som har utvecklats vid tillämpningen av bestämmelsen. Att en totalförsvarsplikting är intagen i en kriminalvårdsanstalt bör inte alltid medföra att giltigt skäl föreligger att inte fullgöra de skyldigheter som följer av totalförsvarsplikten. Vidare innebär vårt förslag att sjömän inte anses ha giltigt skäl för utevaro enbart därför att de är inskrivna i sjömansregistret och anställda i den svenska handelsflottan. Vårt förslag innebär att det blir myndighetens bedömning i det enskilda fallet som avgör om de skäl som en totalförsvarsplikting uppger är sådana att han eller hon skall anses ha haft giltigt skäl att inte fullgöra skyldigheten. I sista hand kan frågan alltid komma under domstolsprövning efter överklagande av beslut om disciplinförseelse eller i en rättegång om straff för exempelvis brott mot totalförsvarsplikten eller rymning.

Vi har vidare ersatt det nuvarande uttrycket laga förfall med uttrycket giltigt skäl. Skälet till detta är att vi liksom CFL-utredningen i dess förslag till ny lagstiftning om det civila försvaret anser att uttrycket giltigt skäl för en större krets läsare kan vara lättare att förstå än uttrycket laga förfall (jfr SOU 1989:42 del I s. 92).

Särskild bestämmelse

9 §

Paragrafen innehåller en fakultativ regel som ger möjlighet för Totalförsvarets personalverk att inte fortsätta kalla in en totalförsvarspliktig som är s.k. totalvägrare. Bestämmelsen motsvarar närmast av 46 § värnpliktslagen.

I den *första punkten* behandlar vi totalförsvarspliktiga som har dömts till fängelse för brott mot totalförsvarsplikten och som enligt vad som är känt kan antas komma att vägra fullgöra värnplikt och civilplikt. För att enligt bestämmelsen besluta att en totalförsvarspliktig inte skall inkallas till värnplikt eller civilplikt krävs till en början att han eller hon genom en eller flera domar har dömts för brott mot totalförsvarsplikten till fängelse. När det gäller kravet på fängelsestraffets längd anser vi att den praxis som har utvecklats vid prövningar enligt 46 § värnpliktslagen bör vara vägledande. Enligt denna krävs för ett beslut att inte kalla in en värnpliktig till värnpliktstjänstgöring att han har dömts till fängelsestraff av en sådan längd att i praktiken minst två månader kommer att avtjänas i anstalt. Därutöver krävs att den tjänstgöring som inkallelsen avser inte kommer att fullgöras. Bedömningen enligt denna punkt skall alltid göras av Totalförsvarets personalverk innan en total-

försvarspliktig som har dömts till fängelse för brott mot totalförsvarsplikten kallas in till tjänstgöring på nytt. Till grund för bedömningen skall läggas vad som genom domarna och i övrigt har framkommit om motiven till brotten. Om det står klart att en totalförsvarspliktig har för avsikt att fullgöra den tjänstgöring som han eller hon har skrivits in för, skall en ny inkallelse utfärdas trots att ett i och för sig erforderligt fängelsestraff har avtjänats. Om det däremot kan antas att tjänstgöringen inte kommer att fullgöras, skall beslut meddelas enligt paragrafen.

I *andra punkten* har vi av praktiska skäl behållit det särskilda undantag som sedan länge gäller för medlemmar i sekten Jehovas vittnen. Efter en lagändring år 1978 kallas inte sådana värnpliktiga till mönstring eller tjänstgöring, om de förklarar att de på grund av sitt medlemskap inte kommer att fullgöra vare sig värnpliktstjänstgöring eller vapenfri tjänst.

11 kap. Förnyad prövning och överklagande

Förnyad prövning

1 §

Enligt bestämmelsen i paragrafens *första stycke* skall inskrivningsnämnder finnas vid Totalförsvarets personalverk och ha till uppgift att där göra en förnyad prövning av vissa beslut av Personalverket. Inskrivningsnämnderna blir enligt vårt förslag inlemmade i Personalverkets organisation och är alltså inte egna myndigheter. De beslut som vi anser att en totalförsvarspliktig bör kunna få prövade av nämnden har vi angett i 2 §.

I paragrafens *andra stycket* har tagits in bestämmelser om inskrivningsnämndernas sammansättning. Ordföranden i inskrivningsnämnden bör vara väl förtrogen med verksamheten inom totalförsvaret. Vi anser det lämpligt att ordföranden utses av Totalförsvarets personalverk. De valda ledamöterna bör liksom enligt de nu gällande bestämmelserna ha en anknytning till de geografiska områden varifrån de mönstrade kommer som berörs av nämndens beslut. För att åstadkomma en sådan lokal eller regional förankring och tillgodose allmänhetens behov av insyn i verksamheten bör ledamöterna därför såsom för närvarande utses av de landsting och större kommuner som omfattas av nämndens verksamhetsområde. Ledamöterna vid ett sammanträde med nämnden bör av samma skäl också kallas så att de får besluta i ärenden som avser totalförsvarspliktiga från de områden varifrån de själva är valda.

Eftersom landsting och kommuner förpliktas att utse ledamöter och ersättare i inskrivningsnämnderna måste bestämmelserna om nämndernas sammansättning och om de organ som skall utse ledamöterna meddelas genom lag (8 kap. 5 § RF). De närmare föreskrifterna om hur valet av ledamöter skall ske och krav för valbarhet m.m. kan däremot tas in i förordning (jfr prop. 1980/81:185 s. 68). I förordning bör också meddelas föreskrifter om nämndernas verksamhetsformer och om ledamöternas rätt till arvode och annan ersättning.

2 och 3 §§

Om en totalförsvarspliktig inte är nöjd med det beslut i samband med mönstring varigenom Totalförsvarets personalverk har skrivit in honom för värpplikt, civilplikt eller i en utbildningsreserv eller varigenom han har förklarats

inte vara skyldig att fullgöra värnplikt eller civilplikt, kan han enligt vårt förslag få beslutet prövat på nytt av en inskrivningsnämnd. Detta motsvarar i stort sett förfarandet såsom det i dag fungerar i praktiken för värnpliktiga. Enligt den nu gällande ordningen fattas visserligen det första beslutet om inskrivning eller befrielse av en värnpliktig formellt av inskrivningsnämnden. Förfarandet vid inskrivningsnämnden påminner emellertid i hög grad om en överprövning av mönstringsförrättarens preliminära besked till den värnpliktige vid inskrivningsprövningen. Vi föreslår därför att förfarandet såsom det fungerar i dag också kommer till uttryck i lagen.

Vårt förslag innebär att vid mönstringen ett beslut fattas i fråga om inskrivning av den totalförsvarspliktige. Antingen skrivs han in för värnplikt, civilplikt eller i en utbildningsreserv eller också beslutar Totalförsvarets personalverk att han inte skall vara skyldig att fullgöra värnplikt eller civilplikt. Om han skrivs in för värnplikt eller civilplikt, skall beslutet innehålla sådana uppgifter som anges i 3 kap. 5 eller 6 §. Beslutet får fattas av en tjänsteman vid Totalförsvarets personalverk. Om den totalförsvarspliktige är missnöjd med beslutet i någon del kan han få till stånd en förnyad prövning. Han skall då inom tre veckor ge in en skrivelse till Totalförsvarets personalverk, i vilken han anger sina önskemål och skälen för dessa. Gör han det, skall frågan tas upp på nytt vid verket. Om den tjänsteman som handlägger ärendet därvid kommer fram till att den totalförsvarspliktiges önskemål kan tillgodoses fullt ut, skall verket - beroende på vad önskemålet är - meddela ett beslut att den totalförsvarspliktige skall skrivas in eller att ett tidigare inskrivningsbeslut skall ändras. Om den totalförsvarspliktige skrivs in, skall beslutet innehålla sådana uppgifter som anges i 3 kap. 5 § eller, om han inte skall genomgå grundutbildning, 3 kap. 6 §. Om den totalförsvarspliktiges önskemål tillgodoses endast till en del eller under vissa förutsättningar, bör han underrättas

om detta och ges tillfälle att ändra sina önskemål. Gör han inte det eller finner tjänstemannen att önskemålen inte till någon del kan tillgodoses, skall tjänstemannen överlämna ärendet till inskrivningsnämnden för prövning. Inskrivningsnämndens beslut kan sedan av den totalförsvarspliktige överklagas hos Totalförsvarets tjänstepliktsnämnd.

Om det senare visar sig att den tjänsteman som handlade ärendet hade missförstått den totalförsvarspliktiges önskemål och felaktigt trodde sig tillgodose dessa men i själva verket beslutade i strid med vad den totalförsvarspliktige avsåg, måste denne kunna få väcka frågan igen hos Totalförsvarets personalverk. Det får då göras formlöst och utan att någon exakt tidsfrist finns angiven inom vilken det måste ske. Det får dock inte förflyta någon längre tid från det att den totalförsvarspliktige fick del av beslutet till dess han anmäler felaktigheten. När frågan om den totalförsvarspliktiges förhållanden på detta sätt än en gång handläggs hos Totalförsvarets personalverk skall tjänstemannen hänskjuta frågan till inskrivningsnämnden, om det visar sig att hans önskemål i den nu uppkomna situation inte kan tillgodoses fullt ut.

I 2 § *andra stycket* har tagits in en regel om inskrivningsnämndens beslutförhet.

Överklagande

4 §

I paragrafens *första stycke* anges de beslut enligt lagen som får överklagas. Uppräkningen är uttömmande. Enligt *första punkten* får samtliga beslut som

inskrivningsnämnderna har fattat överklagas. Detsamma gäller enligt *andra punkten* för beslut om inskrivning enligt 3 kap. 4 §. Enligt *tredje punkten* får även beslut som har meddelats efter mönstringen i ärenden om ändring av ett inskrivningsbeslut överklagas. Enligt *fjärde punkten* får beslut som Totalförsvarets personalverk har meddelat i frågor om rätt för en totalförsvarspliktig att vara vapenfri överklagas. Liksom i dag får enligt *femte punkten* beslut som Totalförsvarets personalverk meddelar i ärenden om uppskov - i dag anstånd - överklagas. Vi föreslår vidare i *sjätte punkten* att överklagande även skall få ske av beslut i ärenden om avbrott i utbildningen och av beslut om tillgodoräknande av tjänstgöringstid efter ett avbrott. Dessa beslut har enligt vår mening sådan betydelse för den enskilde att han eller hon bör kunna få dem överprövade av en utomstående instans.

Enligt paragrafens *andra stycke* skall överklagandet liksom nu göras hos Totalförsvarets tjänstepliktsnämnd. Formerna för överklagandet regleras närmare i förvaltningslagen. Genom att förvaltningslagens bestämmelser blir tillämpliga förlängs tiden för överklagandet av ett beslut vid en mönstring från den nuvarande fristen om två veckor enligt 29 § värnpliktslagen till tre veckor från delgivningsdagen.

5 §

Vid sidan av vårt förslag om förnyad prövning i inskrivningsnämnderna bör inte bestämmelserna i förvaltningslagen om omprövning av beslut tillämpas. Ett överklagande av en inskrivningsnämnds beslut bör inte få fördröjas genom ett nytt omprövningsförfarande. Detta har kommit till uttryck genom bestämmelsen i denna paragraf som förbjuder inskrivningsnämnden att ompröva

sina beslut. Om nämndens beslut överklagas, vilket sker genom att en skrivelse lämnas till Totalförsvarets personalverk skall verket därför efter prövningen att överklagandet har gjorts inom rätt tid översända handlingarna i ärendet till Totalförsvarets tjänstepliktsnämnd. Förbudet mot omprövning av inskrivningsnämndens beslut bör gälla även sådan omprövning enligt 27 § förvaltningslagen som annars får göras trots att beslutet inte har överklagats (jfr om detta prop. 1985/86:73 s. 30-33). Inget hindrar emellertid att nämndens beslut rättas med stöd av 26 § förvaltningslagen om förutsättningar för ett sådant förfarande föreligger. En rättelse kan beslutas på tjänstemannanivå.

6 §

Liksom för närvarande får enligt vårt förslag beslut av Totalförsvarets tjänstepliktsnämnd inte överklagas.

3.2 Lagen om frivillig grundutbildning för kvinnor

Inledande bestämmelse

1 §

I första stycket har intagits den nuvarande bestämmelsen om skyldighet för kvinnor som vill få anställning som officerare vid Försvarsmakten att genomgå grundutbildning.

Enligt *andra stycket* får även andra kvinnor än de som vill få anställning som officerare vid Försvarsmakten fullgöra grundutbildning i totalförsvaret. En förutsättning är att de under höjd beredskap vill tjänstgöra i kvalificerade befattningar inom totalförsvaret. De befattningar som avses är sådana som förutsätter en längre grundutbildning än 60 dagar, dvs. samma befattningar som enligt lagen om totalförsvarsplikt förutsätter att den som skall upprätthålla dem har genomgått mönstring. I förslaget till förordning föreslår vi som ytterligare förutsättningar för att en kvinna skall få antas till grundutbildning att hon är svensk medborgare, under antagningsåret fyller lägst 19 år och högst 24 år och kan bedömas ha goda förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Genom bestämmelsen i detta stycke tillgodoser vi i allt väsentligt Pliktutredningens önskemål om att även de kvinnor som vill det skall få genomgå samma slags grundutbildning som män enligt lagen om totalförsvarsplikt. Regleringen innebär vidare att en kvinna som har genomgått grundutbildning skall vara skyldig att därefter fullgöra civilplikt i den befattning som hon har

grundutbildats till. Av bestämmelsen i 1 kap. 6 § andra stycket i vårt förslag till lag om totalförsvarsplikt följer att sådan civilplikt även kan fullgöras i stridande befattningar, om kvinnan har genomgått en grundutbildning vid Försvarsmakten. Eftersom den fortsatta tjänstgöringen fullgörs som civilplikt, blir kvinnan vid straffansvar skyldig att fullgöra repetitionsutbildning samt eventuell beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring.

I motsats till Pliktutredningen anser vi att en kvinna inte skall vara skyldig att vid straffansvar fullgöra en grundutbildning som hon enligt denna lag har åtagit sig. Pliktutredningens förslag i denna del innebär att en kvinna inför antagningsmyndigheten kan åta sig att fullgöra grundutbildningen och att hon därefter blir skyldig att fullgöra denna på samma villkor som en man som har skrivits in för värnplikt, dvs. under straffansvar. Enligt vår uppfattning leder detta för långt. En kvinna som genomgår grundutbildning för att utbildas till yrkesofficer får avbryta utbildningen utan att detta medför någon straffrättslig påföljd för henne. Det likaså frivilliga åtagandet att fullgöra annan grundutbildning kan göras av en ung kvinna som inte behöver ha haft någon tidigare erfarenhet av liknande tjänstgöring. Åtagandet är ensidigt så tillvida att fördelarna med tjänstgöringen så gott som uteslutande tillkommer den myndighet eller organisation där tjänstgöringen fullgörs. Under sådana förhållanden skulle det enligt vår mening framstå som stötande att i fredstid döma kvinnan till en frihetsberövande påföljd, om hon finner att hon inte kan fullfölja tjänstgöringen. En kvinna som genomgår grundutbildning efter ett frivilligt åtagande enligt lagen bör därför enligt vår mening ha rätt att utan straffpåföljd få avsluta utbildningen sedan hon meddelat Totalförsvarets personalverk att hon vill göra det.

Till följd av vårt förslag i denna del har vi i ytterligare en fråga kommit till

en annan slutsats än Pliktutredningen. Enligt Pliktutredningens förslag skall kvinnor som vill fullgöra längre grundutbildning än 60 dagar kunna placeras i en utbildningsreserv. I vårt förslag finns inte denna möjlighet. Det främsta skälet till det är att utbildningsreserven endast bör innehålla personer som är skyldiga att fullgöra grundutbildning och att, enligt vårt förslag, kvinnor som genomgår längre grundutbildning än 60 dagar inte bör omfattas av en sådan skyldighet.

Utbildningen

2 och 3 §§

Paragraferna bygger på 2 § och 3 § första stycket i den nuvarande lagen (1980:1021) om militär grundutbildning för kvinnor. Grundutbildningen enligt vårt förslag kan dock fullgöras även i det civila försvaret.

Vi föreslår att förfarandet även beträffande de kvinnor som genomgår grundutbildning utan avsikt att få anställning som officerare inleds med en ansökan och att den utredning som de genomgår benämns antagningsprövning. Antagningsprövningen skall överensstämma med den mönstring som svenska män skall genomgå enligt 2 kap. 2 - 3 §§ lagen (199x:xxx) om totalförsvarsplikt. Antagningen skall också göras så att kvinnor som är lika lämpade som de män som skrivs in för värnplikt eller civilplikt skall antas till grundutbildningen.

Tjänstgöringsskyldighet m.m.

4 §

Paragrafen motsvarar 4 § lagen om militär grundutbildning för kvinnor. Skälet till att grundutbildningen skall få avbrytas har vi berört i motiveringen till 1 §.

5 och 6 §§

I paragraferna, som motsvarar 5 och 6 §§ i lagen om militär grundutbildning för kvinnor, har gjorts en anpassning av regleringen till vad som gäller för dem som fullgör värnplikt och civilplikt.

7 §

Bestämmelsen är ny. Den innebär att en kvinna som har avslutat en grundutbildning enligt denna lag får tas i anspråk med stöd av totalförsvarsplikten för sådana krigsuppgifter som hon har grundutbildats för.

Som framgår av 1 kap. 5 § i vårt förslag till lag om totalförsvarsplikt har vi stannat för att reservera begreppet värnplikt för sådan tjänstgöring som svenska män är skyldiga att fullgöra vid Försvarsmakten. Vi föreslår därför att kvinnors plikttjänstgöring i Försvarsmakten sker som civilplikt. Enligt 1 kap. 6 § andra stycket i vårt förslag till totalförsvarsplikt får civilplikt inte omfatta annan verksamhet som är förenad med egentliga stridsuppgifter än ordnings- eller bevakningsuppgifter. Av andra meningen i samma stycke

framgår emellertid att kvinnor som har genomgått grundutbildning vid Försvarsmakten är skyldiga att som civilplikt fullgöra samma tjänstgöring som värnplikt.

Enligt bestämmelsen i denna paragraf får kvinnor som har avslutat grundutbildning skrivas in för civilplikt med skyldighet att tjänstgöra i stridande befattningar. Det krävs inte att hon har genomgått hela den grundutbildning som hon har antagits till. Däremot måste hon givetvis ha förvärvat sådana kunskaper och färdigheter som krävs för den krigsbefattning som hon skrivs in för. Om en kvinna som genomgår en grundutbildning avbryter denna innan hon har förvärvat de erforderliga kunskaperna och färdigheterna för att skrivas in i en stridande befattning finns inget som hindrar att hon skrivs in för någon annan civilplikt som hon är lämplig för, exempelvis civilplikt med ordnings- eller bevakningsuppgifter.

Skiljande från utbildningen/Förmåner/Bemyndigande

8 - 10 §§

Paragraferna överensstämmer med 7 - 9 §§ lagen om militär grundutbildning för kvinnor.

3.3 Lagen om disciplinansvar inom totalförsvaret

Allmänt

Lagförslaget bygger helt på den nuvarande lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. Tillämpningsområdet för disciplinansvaret har emellertid utökats till att omfatta även sådana totalförsvarspliktiga - kvinnor och män - som fullgör civilplikt. Begreppet krigsman har därför utmönstrats ur lagen och ersatts med det nya begreppet disciplinansvarig. Lagens rubrik har till följd därav getts en ny lydelse.

De paragrafer i den nya lagen som har direkt motsvarighet i lagen om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. kommenteras inte särskilt. I fråga om motiveringen till dem hänvisas till prop. 1985/86:9 och JuU 1985/86:24.

1-7 §§

I 1 - 6 §§ räknas uttömmande upp den personal på vilken lagen är tillämplig. Av 7 § framgår att den som lagen sålunda är tillämplig på benämns disciplinansvarig. Disciplinansvaret omfattar till en början samma personal som är underkastad ansvar för disciplinförseelser enligt den nu gällande lagen om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. Därutöver omfattar den de totalförsvarspliktiga som utan att vara krigsmän fullgör civilplikt enligt lagen om totalförsvarsplikt samt de kvinnor som genomgår utbildning enligt lagen om frivillig grundutbildning för kvinnor utan att utbilda sig till yrkesofficerare.

Disciplinpåföljden utgångsförbud förutsätter att det område där den disciplinansvarige är skyldig att uppehålla sig kan övervakas på ett effektivt sätt. Denna påföljd blir därför aktuell främst för dem som fullgör värnplikt. Eftersom det kan förekomma att civilplikt fullgörs under sådana förhållanden att en effektiv övervakning kan ordnas, bör det vara möjligt att tillämpa utgångsförbud även under sådan tjänstgöring.

19 §

I bestämmelsen regleras frågan om vem som får besluta i disciplinärenden och ärenden om åtalsanmälan för den som tjänstgör eller har tjänstgjort vid Försvarsmakten. Enligt *första stycket* är chefen för det förband, den skola eller det utbildningscentrum där den disciplinansvarige tjänstgör eller senast har tjänstgjort alltid behörig att besluta i dessa frågor. Detta överensstämmer med vad som gäller i dag. I likhet med vad som gäller i dag får regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Försvarsmakten också föreskriva att vissa andra chefer på verksamhetsstället får besluta i dessa ärenden.

I *andra stycket* behandlas den situationen att den disciplinansvarige inte tjänstgör eller har tjänstgjort vid ett särskild förband, skola eller utbildningscentrum. För sådana fall får regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Försvarsmakten bestämma vem som är behörig att besluta i disciplinärenden och ärenden om åtalsprövning enligt lagen. I förordningen delegeras beslutanderätten till myndigheten Försvarsmakten.

20 §

Bestämmelsen överensstämmer väsentligen med vad som gäller i dag. Behörigheten för chefer som avses i paragrafen har utökats till att omfatta även beslut om löneavdrag för högst tio dagar.

21 §

Paragrafen reglerar vem som är behörig att besluta i disciplinärenden och ärenden om åtalsprövning för disciplinansvariga som inte tjänstgör eller har tjänstgjort vid Försvarsmakten.

Om tjänstgöringen fullgörs vid en annan statlig myndighet är denna behörig att besluta i sådana ärenden. Detta framgår av *första stycket*. Om den disciplinansvarige i stället tjänstgör eller har tjänstgjort hos en kommun, ett lands- ting, en kyrklig kommun eller ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller annan enskild sammanslutning, är Totalförsvarets personalverk alltid behörigt att handlägga och avgöra ärenden om disciplinförseelse och åtalsanmälan. Detta framgår av *andra stycket första meningen*. För att möjliggöra en effektiv och snabb handläggning i nära anslutning till förseelsen får Personalverket enligt *andra stycket andra meningen* överlämna åt förmän och andra chefer vid sådana myndigheter och sammanslutningar att på eget ansvar pröva dessa frågor för disciplinansvariga som tjänstgör under dem. Behörigheten omfattar även förseelser som inte är erkända och ger möjlighet att besluta om samtliga disciplinpåföljder enligt lagen. Avsikten är att Personalverket i beslutet skall ange de chefer i en organisation som skall ha denna behörighet.

Vi föreslår att auditörer skall delta även när chefer utanför Försvarsmakten handlägger disciplinärenden. Därigenom skapas den nödvändiga garantin för att handläggningen av dessa ärenden sker på ett för den enskilde rättssäkert sätt. Liksom för motsvarande situation inom Försvarsmakten är det dock inte nödvändigt att auditörens yttrande inhämtas i sådana fall som avses i 20 §, dvs. om förfarandet inte kan antas utgöra brott, förseelsen har erkänts och påföljden stannar vid varning, extratjänst, eller löneavdrag för högst tio dagar. Däremot anser vi att myndigheter som prövar frågor om disciplinförseelser och åtalsanmälan inte behöver auditörer utan får i stället lita till den juridiska kompetens som finns inom myndigheten.

40 - 46 §§

Vi föreslår inte att behörigheten att använda tvångsmedel mot disciplinansvariga i form av omhändertagande och fråntagande av egendom utvidgas till att omfatta även andra än Försvarsmakten.

47 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om omprövning av beslut om disciplinpåföljd. Liksom enligt den nuvarande lagen har den som i Försvarsmakten har ålagts en disciplinpåföljd av en kompanichef rätt att få frågan omprövad av en chef som avses i 19 §. Om en disciplinpåföljd har ålagts av en chef som avses i 21 §, får den disciplinansvarige begära omprövning av beslutet

hos Totalförsvarets personalverk.

49 §

I överensstämmelse med den nuvarande lagen får beslut om disciplinförseelse överklagas till allmän domstol.

57 - 62 §§

I fråga om handläggningen av ersättningsärenden inom Försvarsmakten innebär de nya bestämmelserna ingen saklig ändring.

För totalförsvarspliktiga som fullgör civilplikt utanför Försvarsmakten innebär vårt förslag att de myndigheter och chefer som är behöriga att pröva disciplinärenden också får besluta om ersättningsskyldighet enligt skadeståndslagen (1972:207).

3.4 Lagen om ändring i civilförsvarslagen (1960:74)

Ändringarna i civilförsvarslagen och civilförsvarskungörelsen är av enbart redaktionell art och föranledda av att civilförsvarsplikten ersätts av totalförsvarsplikten och att regleringen av denna har samlats i lagen och förordningen om totalförsvarsplikt. För totalförsvarspliktiga som erhållit materiel av en civilförsvarsmyndighet för att användas under civilplikt skall bestämmelserna i 7 kap. 1 § 3 och 10 kap. 7 § 3 lagen om totalförsvarsplikt tillämpas i stället för bestämmelsen i 81 § 3. civilförsvarslagen.

3.5 Lagen om skydd för anställning m.m.

Vi föreslår att lagen (1939:727) om förbud mot uppsägning eller avskedande av arbetstagare med anledning av värnpliktstjänstgöring m.m. upphör att gälla när lagen om totalförsvarsplikt träder i kraft. Bestämmelserna om anställningsskydd i 1939 års lag har vi fört över till 9 kap. lagen om totalförsvarsplikt. De kommer därigenom att gälla för dem som tjänstgör på grund av totalförsvarsplikten, dvs. fullgör värnplikt, civilplikt och allmän tjänstplikt. Enligt 1 § i 1939 års lag omfattas emellertid även personal som fullgör annan tjänstgöring av lagens skydd. Det är fråga om annan tjänstgöring åt det allmänna som någon enligt lag eller avtal är skyldig att fullgöra och dels tjänstgöring i utlandsstyrkan inom försvarsmakten. Eftersom avsikten inte är att försämra skyddet för dessa grupper föreslår vi i att bestämmelserna i 9 kap. lagen om totalförsvarsplikt görs tillämpliga på dem. Det kan lämpligen ske i en särskild lag.

Lagen bör liksom 1939 års lag till en början gälla för var och en som på grund av annan lagstiftning än lagen om totalförsvarsplikt är tjänstgöringskyldig åt det allmänna. Därutöver bör lagen omfatta viss personal som efter eget åtagande fullgör tjänstgöring inom totalförsvaret. Dit hör reservofficerare. Vidare bör lagen gälla för var och en som tjänstgör på grund av ett avtal som innefattar tjänstgöringsskyldighet i en krigsorganisation inom totalförsvaret, dvs. A- och B-personal enligt kungörelsen (1970:301) om frivillig försvarsverksamhet och krigsfrivilliga enligt förordningen (FFS 1987:12) om krigsfrivilliga vid försvarsmakten. Vidare bör sådan personal som i dag anges i 1 § 4 förordningen (FFS 1987:8) om frivillig tjänstgöring vid försvars-

makten omfattas av den nya lagen. Slutligen bör lagen liksom 1939 års lag gälla för den som blivit tjänstgöringsskyldig i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.

3.6 Lagen om arbetsförmedlingstvång

Vårt förslag innebär att den allmänna tjänstepliktslagen (1959:83) upphävs. Bestämmelserna i lagen som behandlar allmän tjänsteplikt har vi överfört till lagen om totalförsvarsplikt. Den allmänna tjänstepliktslagen innehåller därutöver för krig, krigsfara och vissa utomordentliga förhållanden bestämmelser om förbud mot annan arbetsförmedling än den offentliga samt om arbetsförmedlingstvång. Vi föreslår att regeringen genom en fullmaktslag bemyndigas att under höjd beredskap meddela föreskrifter i dessa avseenden. Ett sådant bemyndigande skall ske i lag. Den nu gällande lagen (1991:746) om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft är under omarbetning inom regeringskansliet och en ny lag i ämnet kan förväntas under år 1993 (jfr SOU 1992:116). I den nya lagen bör en hänvisning göras till fullmaktslagen.

Särskilt yttrande

Av experten Key Hedström

Enligt nu gällande bestämmelser skall civilförsvarspliktiga som skall tjänstgöra i civilförsvarsorganisationen utom verkskydden skrivas in till det antal som behövs för organisationen och till de befattningar för vilka var och en kan anses bäst lämpad. Civilförsvarspliktiga som skrivits in på befälsbefattningar och vissa andra befattningar skall genomgå grundutbildning. Det finns inte något krav på att besked om tid och plats för utbildningen skall lämnas till de berörda redan i samband med inskrivningen. Något sådant besked lämnas som regel inte heller.

Utredningens förslag till bestämmelser om inskrivning för civilplikt samt om krigsplacering innebär att detta ändras. Vid inskrivningen skall bestämmas, inte bara den befattning eller typ av befattning som den inskrivne skall grundutbildas till, utan också de förband, skolor, myndigheter eller andra organisationer där utbildningen huvudsakligen skall fullgöras samt utbildningens längd. Om grundutbildningen skall pågå mer än sextio dagar, skall även bestämmas året och månaden när utbildningen är planerad att börja. Först när den totalförsvarspliktige har avslutat sin grundutbildning och förvärvat tillräckliga kunskaper och färdigheter för en krigsuppgift skall han eller hon krigsplaceras i en befattning eller i en viss verksamhet.

Förslaget innebär nackdelar för rekryteringen till civilförsvarsverksamheten. För denna verksamhet finns det en lokal organisation i varje kommun. Organisationens storlek varierar med hänsyn till kommunernas olika storlek. I

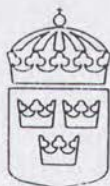
små kommuner kan därmed antalet befattningar av varje typ vara mycket begränsat.

Om det redan vid inskrivningstillfället skall bestämmas var grundutbildningen huvudsakligen skall fullgöras, innebär det att inskrivning till befattningar som förutsätter grundutbildning inte kan ske förrän ett lämpligt utbildningstillfälle finns inplanerat. Detta innebär i sin tur att besvärande vakanser kan uppkomma i särskilt de mindre kommunernas civilförsvarsorganisation. Det begränsade antalet befattningar av varje typ medför där att även enstaka vakanser kan få stor betydelse för vissa enheters funktionsduglighet. Det är i sådana fall att föredra att det finns någon som är inskriven och krigsplacerad på befattningen, även om han eller hon ännu inte har grundutbildats.

I fråga om befattningar inom det civila försvaret som förutsätter en grundutbildning om högst 60 dagar anser jag därför att det förfarande som nu tillämpas i samband med inskrivning och krigsplacering inte bör ändras.

Utredningen föreslår också en lag om disciplinansvar inom totalförsvaret som skall vara tillämplig på totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt eller civilplikt. Enligt min uppfattning borde lagen under fredstid vara tillämplig på den som fullgör civilplikt endast om han eller hon fullgör en grundutbildning som skall pågå mer än 60 dagar. Jag anser att det är obefogat och i stället ägnat att skapa onödiga svårigheter att införa ett system med disciplinansvar för dem som fullgör annan grundutbildning eller repetitionsutbildning inom det civila försvaret.

Kommittédirektiv

Dir. 1992:71

Utredning om författningsreglering med anledning av pliktutredningens kommande förslag om ett nytt pliktsystem

Dir. 1992:71

Beslut vid regeringssammanträde 1992-05-27

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Björck, anför.

Mitt förslag

Jag föreslår att en särskild utredare tillkallas för att lämna förslag till författningsreglering med anledning av pliktutredningens kommande förslag om ett nytt pliktsystem för personalförsörjning för totalförsvaret.

Pliktutredningen

Totalförsvarets personalförsörjning säkerställs i dag genom bl.a. ett antal pliktlagar. I det krigsomställda samhället kommer en stor del av befolkningen att med stöd av någon pliktlag kallas in till tjänstgöring inom totalförsvaret.

I beslut den 16 maj 1991 bemyndigade regeringen chefen för Försvarsdepartementet att tillkalla en utredning med uppdrag att göra en översyn av grunderna för totalförsvarets personalförsörjning genom pliktsystem. Chefen för Försvarsdepartementet förordnade den 24 juni 1991 ledamöter, experter och sekreterare i utredningen (Fö 1991:02). Utredningen antog namnet pliktutredningen.

Lagförslag kräver särskild utredare

Enligt direktiven (dir. 1991:40) skall pliktutredningen utgå från att en stor del av totalförsvarets personalförsörjning även i framtiden skall tryggas genom pliktsystem. I direktiven anges vidare att pliktutredningen i huvudsak bör klarlägga hur man bäst och effektivast med stöd av pliktsystem skall ta

ut, utbilda och krigsplacera människor för tjänstgöring inom olika delar av totalförsvaret. Pliktutredningen skall därvid klarlägga hur totalförsvarets behov av personal skall tillgodoses genom pliktssystem.

I direktiven anförts att den nuvarande lagstiftningen är svåröverskådlig och splittrad och inte i alla avseenden heltäckande för totalförsvarets behov. Enligt direktiven bör pliktutredningen lämna förslag till författningsreglering. Pliktutredningen skall redovisa resultatet av sitt arbete senast den 31 december 1992. Med utgångspunkt från de förslag som nu arbetas fram bedömer pliktutredningen att en omfattande författningsreglering kommer att behövas.

Jag har av pliktutredningen under hand informerats om vilken inriktning de kommande förslagen kommer att ha. Jag delar utredningens bedömning att förslagen för att kunna genomföras kommer att kräva en omfattande författningsreglering. Eftersom det gäller att med plikt ta ut människor för tjänstgöring, måste regleringen i stor utsträckning ha lagform. Detta ställer i sin tur krav på noggrant utarbetade lagmotiv. Pliktutredningen är en parlamentariskt sammansatt kommitté och har inte en sammansättning som gör den lämpad att arbeta fram en omfattande och komplicerad författningsreglering.

En möjlighet skulle givetvis vara att förstärka pliktutredningen med erforderlig juridisk kompetens. Jag anser emellertid att det i stor utsträckning lagtekniska arbetet med att ta fram författningsförslag och motivering till dessa kan bedrivas effektivare av en särskild utredare. Jag anser därför att en sådan utredare bör tillkallas för att på grundval av vad pliktutredningen föreslår ta fram förslag till författningsreglering. Regleringen bör vara heltäckande och innefatta förslag såväl till nya lagar och förordningar som till följändringar i nuvarande författningar. Utredaren bör även motivera sina förslag och då särskilt arbeta fram en specialmotivering till sina lagförslag.

För att inte den fortsatta beredningen av pliktutredningens förslag skall försenas bör den särskilde utredaren påbörja sitt arbete så snart som möjligt och till en början bedriva detta parallellt med att pliktutredningen fullgör sitt arbete. I detta skede bör utredaren ha en fortlöpande kontakt med pliktutredningen och kontinuerligt redovisa resultatet av sitt arbete för denna. Utredaren bör under denna tid även biträda pliktutredningen genom att lämna synpunkter på utredningens arbete från juridisk utgångspunkt.

Arbetets bedrivande

Utredaren bör först inrikta sitt arbete på att ta fram förslag till en övergripande lag om totalförsvarsplikt och bör vara beredd att redovisa sitt förslag i den delen samtidigt som pliktutredningen lämnar sitt förslag senast den 31

december 1992. Utredaren skall därefter fortsätta sitt arbete med att arbeta fram förslag till den ytterligare författningsreglering som behövs för att genomföra pliktutredningens förslag.

Utredaren skall beakta vad som anförts i direktiven (dir. 1984:5) till samtliga kommittéer och särskilda utredare angående utredningsförslagens inriktning.

Utredaren skall redovisa resultatet av sitt arbete senast den 30 april 1993.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen be-
myndigar chefen för Försvarsdepartementet

att tillkalla en utredare – omfattad av kommittéförordningen (1976:119) –
med uppdrag att lämna förslag till författningsreglering med anledning av
pliktutredningens förslag om ett nytt pliktssystem för totalförsvarets perso-
nalförsörjning,

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt ut-
redaren.

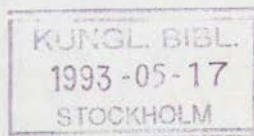
Vidare hemställer jag att regeringen beslutar

att kostnaderna skall belasta fjärde huvudtitelns anslag A2. Utredningar
m.m.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller
hans hemställan.

(Försvarsdepartementet)

Statens offentliga utredningar 1993

Kronologisk förteckning

1. Styrnings- och samarbetsformer i biståndet. UD
2. Kursplaner för grundskolan. U.
3. Ersättning för kvalitet och effektivitet.
– Utformning av ett nytt resurstilldelningssystem för grundläggande högskoleutbildning. U.
4. Statligt stöd till rehabilitering av tortyrskadade flyktingar m. fl. S.
5. Bensodiazepiner – beroendeframkallande psykofarmaka. S.
6. Livsmedelshygien och småskalig livsmedelsproduktion. Jo.
7. Löneskillnader och lönediskriminering.
Om kvinnor och män på arbetsmarknaden. Ku.
8. Löneskillnader och lönediskriminering. Om kvinnor och män på arbetsmarknaden. Bilagedel. Ku.
9. Postlag. K.
10. En ny datalag. Ju.
11. Socialförsäkringsregister. S.
12. Vårdhögskolor
– kvalitet – utveckling – huvudmannaskap. U.
13. Ökad konkurrens på järnvägen. K.
14. EG och våra grundlagar. Ju.
15. Svenska regler för internationell omfördelning av olja vid en oljekris. N.
16. Nya villkor för ekonomi och politik – ekonomiskommisionens förslag. Fi.
16. Nya villkor för ekonomi och politik – ekonomiskommisionens förslag. Bilagor. Fi.
17. Ägandet av radio och television i allmänhetens tjänst. Ku.
18. Acceptans Tolerans Delaktighet. M.
19. Kommunerna och miljöarbetet. M.
20. Riksbanken och prisstabiliteten. Fi.
21. Ökat personval. Ju.
22. Vad är ett statsråds arbete värt? Fi.
23. Kunskapens krona. U.
24. Utlänningslagen – en partiell översyn. Ku.
25. Sociala åtgärder för jordbrukare. Jo.
26. Handläggningen av vissa säkerhetsfrågor. Ju.
27. Miljöbalk. Del 1 och 2. M.
28. Bankstödsnämnden. Fi.
29. Fortsatt reformering av företagsbeskattningen. Del 2. Fi.
30. Rätten till bistånd inom socialtjänsten. S.
31. Kommunernas roll på alkoholområdet och inom missbrukarvården. S.
32. Ny anställningsskyddslag. A.
33. Åtgärder för att förbereda Sveriges jordbruk och livsmedelsindustri för EG. Jo.
34. Förarprovare. K.
35. Reaktion mot ungdomsbrott. Del A och B. Ju.
36. Lag om totalförsvarspplikt. Fö.

Statens offentliga utredningar 1993

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

En ny datalag. [10]
EG och våra grundlagar. [14]
Ökat personval. [21]
Handläggningen av vissa säkerhetsfrågor. [26]
Reaktion mot ungdomsbrott. Del A och B. [35]

Utrikesdepartementet

Styrnings- och samarbetsformer i biståndet. [1]

Försvarsdepartementet

Lag om totalförsvarspflicht. [36]

Socialdepartementet

Statligt stöd till rehabilitering av tortyrskadade flyktingar m. fl. [4]
Bensodiazepiner – beroendeframkallande psykofarmaka. [5]
Socialförsäkringsregister. [11]
Rätten till bistånd inom socialtjänsten. [30]
Kommunernas roll på alkoholområdet och inom missbrukarvården. [31]

Kommunikationsdepartementet

Postlag. [9]
Ökad konkurrens på järnvägen. [13]
Förarpröva. [34]

Finansdepartementet

Nya villkor för ekonomi och politik – ekonomiskommisionens förslag. [16]
Nya villkor för ekonomi och politik – ekonomiskommisionens förslag. Bilagor. [16]
Riksbanken och prisstabiliteten. [20]
Vad är ett statsråds arbete värt? [22]
Bankstödsnämnden. [28]
Fortsatt reformering av företagsbeskattningen. Del 2. [29]

Utbildningsdepartementet

Kursplaner för grundskolan. [2]
Ersättning för kvalitet och effektivitet.
– Utformning av ett nytt resurstilldelningssystem för grundläggande högskoleutbildning. [3]
Vårdhögskolor
– kvalitet – utveckling – huvudmannaskap. [12]
Kunskapens krona. [23]

Jordbruksdepartementet

Livsmedelshygien och småskalig livsmedelsproduktion. [6]
Sociala åtgärder för jordbrukare. [25]
Åtgärder för att förbereda Sveriges jordbruk och livsmedelsindustri för EG. [33]

Arbetsmarknadsdepartementet

Ny anställningsskyddslag. [32]

Kulturdepartementet

Löneskillnader och lönediskriminering.
Om kvinnor och män på arbetsmarknaden. [7]
Löneskillnader och lönediskriminering. Om kvinnor och män på arbetsmarknaden. Bilagedel. [8]
Ägandet av radio och television i allmänhetens tjänst. [17]
Utlänningslagen – en partiell översyn. [24]

Näringsdepartementet

Svenska regler för internationell omfördelning av olja vid en oljekris. [15]

Miljö- och naturresursdepartementet

Acceptans Tolerans Delaktighet. [18]
Kommunerna och miljöarbetet. [19]
Miljöbalk. Del 1 och 2. [27]